AZ ATHENAEUM
OLVASÓ
TÁRA

300274

Bech Károly

Mater Dolorosa

Ára 1 korona

Az Athenaeum Olvasótára

hazai és külföldi jeles **szép-irodalmi termékeket, regényeket** és **elbeszéléseket** közöl **kéthetenként megjelenő** díszes és tartós kiállitásu kötetekben, szép vászonkötésben **felülmulhatatlan olcsó áron.**

Az Athenaeum Olvasótárában megjelent kötetek szerzők szerinti betürendben:

Abonyi Árpád. Bosnyák képek. Novellák. Kötve (I. 6.) ... 1 kor.
— Novellák. Két kötet. Kötve (II. 17. 18.) ... 2 kor.
— A Mammuth. Regény. Kötve (III. 2.) ... 1 kor.
— A második férj. Regény. 2 köt. Kötve (III. 20. 21.) ... 2 kor.
— Jön a hajnal. Regény. Kötve (V. 20.) ... 1 kor.
Abonyi Lajos. A fejetlen barát. Regény. Kötve (VIII. 3.) ... 1 kor.
Ifj. Ábrányi Kornél. Edmund párbaja. 2 köt. Kötve (IV. 5. 6.) ... 2 kor.
— Dicsőség bolondja. Regény. 2 kötet. Kötve (IV. 16. 17.) ... 2 kor.
Acsády Ignácz. Fridényi bankja. Reg. 2 kötet. Kötve (III. 14. 15.) ... 2 kor.
Alarcon. Különös történetek. Kötve (III. 17.) ... 1 kor.
Alexander Mrs. Az ő legkedvesebb ellensége. Reg. 2 k. (IV. 21. 22.) ... 2 kor.
Ambrus Zoltán. Ninive pusztulása és egyéb elb. Köt. (III. 5.) ... 1 kor.
— Szeptember. Regény. Kötve (VI. 18.) ... 1 kor.
Annunzio. A gyermek. Regény. 2 kötet. Kötve (III. 6. 7.) ... 2 kor.
Anthony F. Courteil János. Regény. Kötve (II. 4.) ... 1 kor.
Auerbach B. Waldfried. Reg. 3 köt. Kötve (IV. 10—12.) ... 3 kor.
Balzac. 30 éves asszony. Regény. 2 kötet. Kötve (VIII. 1. 2.) ... 2 kor.
Bartók Lajos. A szemfényvesztők. Reg. 2 k. Kötve (IV. 23. 24.) ... 2 kor.
Beck Károly. Mater Dolorosa. Elbeszélés. 1 kötet. Kötve (I. 11.) ... 1 kor.
Bellamy. Ida. Regény. Kötve (VI. 24.) ... 1 kor.
Bell R. Az arany hágcsó. Regény. 2 kötet. Kötve. (V. 18. 19.) ... 2 kor.
Benedek Elek. Huszár Anna. Regény. Kötve (II. 16.) ... 1 kor.
— A sziv könyve. Elbesz. 2 köt. Kötve (VII. 7. 8.) ... 2 kor.
Beniczkyné-Bajza Lenke. Két sziv harcza. R. 2 k. Köt. (I. 4. 5.) ... 2 kor.
— Itt és a jövő életben. Regény. 2 kötet. Kötve (II. 5. 6.) ... 2 kor.
— Kiközösitve. Regény. 3 kötet. Kötve. (VI. 12—14.) ... 3 kor.
Björnson Björnsterne. Isten nyomai. Reg. 2 k. Köt. (III. 11. 12.) ... 2 kor.
Bogdánovics György. (Beksics G.-né.) A bukottak. Reg. K. (I. 7.) ... 1 kor.
Bourget Pál. Asszonyi sziv. Regény 2 k. Köt. (I. 15. 16.) ... 2 kor.
— Hazugságok. Regény. 3 kötet. Kötve (II. 1—3.) ... 3 kor.
— Bünös szerelem. Regény 2 kötet. Kötve (IV. 19. 20.) ... 2 kor.
— Végzetes idyll. Regény 3 köte[illegible] Kötve (V. 1[illegible]) ... [illegible] kor.
— [illegible]erczegnő. Regény. 2 k[illegible] Kötve (V[illegible] 11.) ... [illegible] kor.
Bre[illegible] [illegible]ean. Csak játék volt. Regény. Kötve. (I. 3.) ... 1 kor.
Cat[illegible] M[illegible]s. Tavaszi románcz. Elbeszélés. Kötve (IV. 4.) ... 1 kor.
Cher[illegible]lez V. Saint Maur kisasszony jegyese. Reg. Köt. (II. 13.) ... 1 kor.
Co[illegible], Nyolcz beszély. Kötve (II. 7.) ... 1 kor.
C[illegible]bert R. A tenger fenekén. Regény. Kötve (II. 8.) ... 1 kor.
— **Alphonse.** A Kápolna. Reg. 3 köt. Köt. (IV. 1—3.) ... 1 kor.
— [illegible] család támasza. Reg. 3 kötet. Kötve (VII. 1—3.) ... 1 kor.
— **Ernő.** De Sardes Marquisné. Regény. 1 kötet. Kötve (I. 13.) ... 1 kor.
[illegible]rchl. Pianelli Demetrio. Reg. 2 köt. Kötve (VII. 4. 5.) ... 2 kor.
[illegible]. Feloldhatatlan kötelékek. Reg. Kettős köt. K. (V. 22. 23.) ... 2 kor.
— [illegible]pa és fiu. Regény. 2 kötet. Kötve (V. 5. 6.) ... 2 kor.
[illegible]zy Ferencz. Anarkalli. Reg. 2 kötet. Kötve (IV. 7. 8.) ... 2 kor.
[illegible]tojevszky. Egy halottas ház emlékiratai. Reg. 3 k. K. (VII. 17—19.) ... 3 kor.
[illegible]rds. Kalandorné. Regény. Kötve (V. 10.) ... 1 kor.
[illegible]lyi. Szegény Dezső. Regény. Kötve (V. 9.) ... 1 kor.
[illegible]al Mózes. Apró történetek. Kötve (III. 19.) ... 1 kor.
[illegible]on. Tetemre-hivás. Bünügyi regény. 2 kötet. Kötve (IX. 3. 4.) ... 2 kor.
[illegible]lle Henry. A barátnő. Regény. 1 kötet. Kötve (III. 8.) ... 1 kor.
[illegible]athyné. Régi urak, uj parasztok. Elbesz. Kötve (V. 4.) ... 1 kor.
G[illegible] Pipiske házassága. Regény. 2 kötet. Kötve (VI. 4. 5.) ... 2 kor.
[illegible] A [illegible]erczegné. Regény. Kötve (I. 22.) ... 1 kor.
[illegible]rne. Malmaison Arkibáld. Regény. Kötve (III. 16.) ... 1 kor.
— [illegible] nászutazás és egyéb elbeszélések. Kötve (I. 17.) ... 1 kor.
[illegible] W. Toller [illegible] Reg. 2 kötet. Kötve. (VI. 16. 17) ... 2 kor.
— [illegible]y jele[illegible]uy. Reg. 2 köt. Kötve (VII. 1. 16.) ... 3 kor.
H[illegible] [illegible]ütto[illegible] Regény. Kötve (VI[illegible]. 8.) ... 1 kor.
Ho[illegible]ve A. [illegible]jény. Köt[illegible] (I[illegible] 11.) ... 1 kor.
Hrab[illegible]zky [illegible]Comtesse[illegible] 2 köt. Kötve (IX. 5. 6.) ... 2 kor.
Jacobsen Jens Péter. Lyhne Niels. 2 kötet. Kötve (IX. 1. 2.) ... 2 kor.

MATER DOLOROSA.

ELBESZÉLÉS.

A NÉPKÖNYVTÁRI KÖZPONTTÓL NEM ADHATÓ EL!

IRTA

BECK KÁROLY.

FORDITOTTA

BECK HUGÓ.

OSZK Országos Szécsényi Könyvtár

BUDAPEST.
AZ ATHENAEUM IROD. ÉS NYOMDAI R. T. KIADÁSA.

OSZK

800274
~~315953~~
ORSZ. SZÉCHÉNYI-KÖNYVTÁR
B
Növedéknapló
1959 év 555 sz.

R
2

Az Athenaeum irod. és nyomdai r. t. könyvnyomdája.

ELSŐ KÖNYV.

Az elválás.

I.

Mintegy négy órányira Halicstól Galiciában, csöndes falvak, buja szántóföldek és gazdag erdőségek közepette emelkednek egy régi várnak tornyai. Jelenlegi birtokosa, német nemes család ivadéka, csak egyszer látogatta meg e vidéket. Nincs inyére oly nép között élni, melynek vigalma zajos, pillantása bizalmatlan, dala oly búskomor, reménye megannyi csalódások dacára, oly túlzott; inkább mulat nyáron cseh fürdőhelyeken, vagy tyroli hegyek között, télen pedig a császári székvárosban: hol az élvsovár szellem mindig talál apadhatlan enyhitő írt, hol oly lények élnek, kiket az úr Isten csak víg kedvében teremthetett.

Ez oka annak, hogy csak ritkán viszhangozák a vár tágas folyosói a lépteket; olykor-olykor jelenvén meg az ősz gondnok egyik vagy másik teremben, függöny szellőztetésre, vagy ablak felnyitásra. Egykedvüen jár el hivatalában, nem ügyelve a sárguló kárpitokra, s a becses butorzatra, melyet a szú

kedve szerint rongál. Egy szobát azonban soha sem látogat meg a derék László; félénken, szomorúan siet el a küszöb mellett, keresztet vet magára és egy „De profundis"-t rebegnek ajkai. Azután ismét síri csend áll be, csak a suhogó szélvitorla nyöszörög és az aláhulló vakolat zaja szakítja ketté a hangtalanságot.

Nem igy volt ez a mult század hetedik tizedében! Az időn a termekben a vidám tivornyázók negédes kacaja hangzott, a folyosón a sarkantyú pengő taréja csörgött és a kürtök harsonáját ebcsaholás követé.

Gróf Babinski József, Halicsnak hatalmas várnagya, lakott akkor itt, Lengyelország azon férfiainak egyike, kik királyokat választottak és tettek le; mogorva, bátor, az ősi alkotmányon hévvel csüngő, elődeire, rangjára, vagyonára, befolyására büszke, zord, ingerlékeny és függetlenséget áhitozó.

Ifjusága éveit a harcmezőn s a táborban töltvén, később katonás öltönyét udvari pompás öltözettel cserélte föl, megjelent a hercegek mámorító ünnepélyein, kik pompa között és fényben vélték tünedező hatalmuk kárpótlását föllelni. József gróf, mint született lengyel, kedvelte a fényüzést és pazarlást; mindennel megáldva, mi női kebelt hevít, könnyedén nyerte el azon gyöngyörű koszorúkat, melyek, bár hamar elfonnyadnak, ép úgy elkábitnak szívet, lelket, mint az elévülhetlen borostyán. Tarka szinvegyületben lebegett előtte a gondnélküli dobzódások öröme;

de nemsokára másként tünt föl megnyílt szemei előtt a lefátyolozott világ, mint midőn azt ujdonsága nimbusában látta, és midőn örömének tünő pírját a valódi szerencse virágának nézte. Túlteltség és keserű csalódások okozák, hogy elhagyta azon kört, mely többé nem elégíté ki, melynek könnyelmü öndicsőitése hasztalan tagadá ama válságot, mely alatt szakadatlanúl vájúdott a haza. Elégedetlen a politikai viszonyok helyzetével, meghasonlásban önmagával, felbőszülten a hölgyek ellen, kik bálványozták és hűtlenek levének, a mint egy új fényes alak tünt fel a láthatáron, az átok lázas dühével azon férfiak ellen, kik undok, gyalázatos békóikat csókolák: rögtön elhagyta Varsót, hogy a honi mezőkön, nem üldöztetve az útált világtól, szabadon uralkodhassék. A székvárosban egész nap a grófnak megmagyarázhatlan gyors elutazásáról beszéltek, a hírneves lovagról, kire mindenki nyájasan mosolygott, kinek kivánsága nem maradt teljesületlen, ki királyának meghitt kegyence volt!

Hazautaztában beszólott barátjához, ki sok harci veszélyben bajtársa volt, és most csekély, atyai örökségén boldog életet élt. A falusi visszavonultság nyugalma jótékony hatással volt a grófra, bizalmas csevegés mellett nem nélkülözé a megszokott mulatságok zaját: ujjongott ama gondolatnál, hogy jövőben messzeterjedő jószágainak ura, királya leend, távol azon hódolatoktól, melyek szoros megtartását az udvar a legfüggetlenebbre is ráerőszakolja. Mulatásának legkellemesebb varázsa egy testileg-lelkileg bá-

jos lányka volt, tiszta szerelmet ébresztő azon férfiú szivében, kit a nagy székváros nem tanithata meg a női erény tisztelésére. A tizennyolc éves Wanda egyszerűsége és ártatlansága ujdon, fogamzó érzelmekkel árasztotta el — megkérte őt, Wanda egyszerü neveltetésben részesült, nem ismerte a szerelmet, minden ellenzés nélkül teljesíté jóakaró fivérének kivánalmát. Rövid időn jószágaira vitte József gróf a kedves nőt.

Az egész szomszédság magasztalta a szegény leány csillagzatát, hogy oly gazdag és főrangú férjet kapott. Hallatlan pompában díszelegtek az ünnepélyek, melyeken szivélyes kellemmel vendégelé Wanda a meghivottakat.

Igy mult el nehány év. A várnagy szivében lecsillapodék a szerelem első mámora, de forró, tiszteletteljes rokonszenve fenmaradt, melyet nem ritkán mutatott irányában, mennyire azt mogorva természete megengedé — csak örökös hiányzott még, de nemsokára azzal is megáldá őket az ég.

Végtelen örömünnep volt a várban, Babinski az emberek legboldogabbikának vallotta magát; de Wanda egészsége igen roncsolt volt. A grófnak zajos vigalmait igen csekély számra vonta össze a nyugalom s elnézés, melyet a grófnő állapota igen is megkivánt: azért eleve rövidebb, később hosszabb ideig időzött ismerős nemes barátainál. A zsenge fiú is, kit Widimirnek kereszteltek, a legszorgosabb ápolást igényelte, és az édes anya örö-

mest áldozá fel minden gyöngyörét a gyermek egészségének.

József gróf, mindazzal megáldva, mivel az ég embert boldogíthat, neje kivánalmának engedett, és a nemes nő jótékony befolyása alól kibontakozva, csak pillanatnyi szeszély szülte vágyainak élt. Nöttön-nöttek árnyoldalai: fékezhetlen, elragadó hevesség, makacs, megrögzött akaratosság és dölyfös, negédes hiúság. Eddig sikerült ugyan a grófnőnek finom ügyessége által enyhíteni komor durvaságát és meghiúsítani szerencsétlen terveit; most egész szeretetét fiára halmozván, nem ért rá igazgatni ezen embert, kit a túlzott áldás nem jobbá, de konokabbá, önhittebb és még negédesebbé tön. Most érzé csak, hogy szivét soha sem birta; hozzá ment, mert fivére kivánta, hű neje volt, mert tiszta, nemes szívvel birt, mely inkább vérzett elhagyottan, sem hogy feltárja férje előtt sorsának nyomorát; most nyílt csak meg kedélyének véghetlen kincse, most, midőn gyermekkel áldá meg a teremtő, fájdalmai, könyüi magzatával! Férje mindinkább idegen lőn — feladata meg volt oldva. József látá reményeinek és vágyainak végcélját, látá házassága szép gyümölcsét ölében játszadozni — a szerelem édes virága távol esett tőle!...

Widimir nyájas, szenvedő anyjának képmása volt, a karcsu termet, szöke fürtök, halovány arc és finom metszetű ajkak anyjáéi voltak: csak nagy fekete szeme, melyben gyakran vad dac villogott, emlékeztetett atyja vérére.....

A gyermekből ifjú lett.

Bölcs vigyázattal gyüjte köré a grófnő egy, nemes és eszélyes férfiakból álló kis koszorút: egy derék lelkész kiképzé szellemét, egy külföldi müvész föltárta előtte a zene varázshangjait, és nagybátyja megismerteté vele a müvészetet és külső ügyességet, melyek a testet edzik, s egy ifjú nemes nevelésének főkellékeit képezik. Severin, az ifjabb Babinski gróf, Sanok várnagya, nyájas, derék férfi volt. József törekvéseit, hogy elvégre nősüljön, midőn még nem született örököse, biztatással elégité ki. Távol minden önzéstől, szívből örvendett unokaöcscsének, a grófi összes jószágok örökösének születésekor. Gyöngéd, lovagias figyelemmel viseltetett ángya iránt; József sejté talán, hogy fivére platói szerelemben ég Wandaért — de ismerte mindkettő tisztaságát és nem zavará többé a gyanakodó gondolat nyugodt biztonságát.

Widimir szerfölötti odaadással szerette anyját, ő volt öröme, boldogsága, ábrándos önfeláldozással beszélt róla, a vér forrt ereiben, ha csak titkosan is gáncsolák, buzgó ájtatossággal imádkozott érte, és legbensőbb kivánsága volt, hogy őt túl ne élje. Midőn egyszer súlyosan megbetegedett s az orvos csüggedten rázta fejét: haját tépte, nem evett, nyughelye mellett virrasztott egy támlányban, vagy kirohant fagyos téli éjen, kitárva mellét a zajgó viharnak, hogy magának ártson.

Jó emberek szerencsétlenségükben önmaguk ellen dühöngnek; gonoszok mások ellen.

Nagybátyján úgy csüngött mint korosabb baráton; de heves, ingerlékeny atyja közelében úgy érzé, mintha az merengő ájtatosságát zavarná meg, oly kényelmetlen nyugtalanság, oly aggályos borzalom lepte el, mely gyöngéd kedélyeket szokott megszállni akkor, ha feloldhatlan kötelék kapcsolja bizonyos lényekhez, kiknek illetlen érintése mindig újra sebzené. És József boszankodék a miatt, hogy fia nem volt eléggé büszke, nem pazarolt, nem játszott, nem dőzsölt és nem rajongott. Widimirnek érzületvilágát az elkeseredettségig fokozá egy végzetteljes esély, melynek elég szerencsétlen szemtanuja volt.

A halicsi várnagy vadászünnepélyre hivta meg a szomszéd nemeseit, oly igen jól érzé magát túláradó úri szeszélyében. A vidám lakomára visszatértükben egy tó mellett lovagolnak el, hol a gróf egy vad kacsát vőn észre; rálőtt és az a habok közé zuhant. Azonnal megparancsolja vadászai egyikének, hogy hozná el a madarat. A vadász engedelmeskedék — de a víz mély volt — melléig csapdostak a habok — mindig magasabbra emelkedének — csak igen bajosan tarthatá magát fön — már vissza akart fordulni midőn a gróf rá kiált: „Nyomorult! megtanitsalak-e, hogy teljesitsd urad parancsát? — Hozd el azonnal, vagy lelőlek mint egy veszett ebet!“ A vadász habozott, ereje elhagyta — a gróf, ki az erőtlen tétováját vonakodásnak nézte, elsüté fegyverét — egy bágyadt felkiáltás — egy zuhanás a vízbe, mely keblébe zárá a borzasztó tettet, és nehány véres vízhólyag bubo-

réka tünt föl, és ismét síri csend lőn. Widimir felcsattant, keble pihegett, rárohant volna a kegyetlenre, megrázta, lerántotta volna lováról — de Severin visszatartá.

A vadászok tova vágtattak és a kastély pompás vendégtermei nemsokára vidor csapatot fogadtak csarnokukba, melyet a tüzes, mámorító tokaji igen felvidított. A szomorú történet végső emléke is nemsokára az idővel tova lebegett.

A gazda vidorabb vala mint bármikor, mesélgetett udvari vigalmairól, kalandjairól, az arany hatalmáról és boldognak magasztalta magát, hogy saját földének és birtokának korlátlan ura. Ez alatt több serleg mámorító italt üritett, mig végre a komornyik hálószobájába vezette. És ő csendesen aludt, nem zavarták gonosz álmak, — pedig csak néhány óra előtt egy embert ölt meg! De mit is nyomott azon régi, jó időkben a rabszolga vagy a zsidó élete? Egy bárány vagy nehány lengyel forint elsimíták a büntettet és senki sem mondá: Gróf Babinski József gyilkos!

Kimondhatlan keservvel hallgatta a grófnő Widimirtől a véres gaztett leirását. Gróf Severin is búsan mélázott, midőn a fiú elpirulva és felindúlva atyja ellen, anyjához menekült, hű szivébe rejtendő keserves haragját. Még a termekben viszhangzott a dőzsölők vad kacaja, midőn Widimir fáklyákat gyujtatván, néhány szolga kiséretében elment a tóhoz a meggyilkolt hulláját felkeresni. A naszádokat feloldatta; gamókat vettetett a vízbe — végre, végre

Keserves könyükkel ballagott a szomorú menet után!

A vadász kunyhóban lelte anyját. A grófnő gyöngéd szavakkal csillapitá le, vigasztalta a gyászoló özvegyet, szabadságot és ajándékot igért neki és gyermekeinek, hogy a szomorú történet az elhagyottak szerencséjéhez vezessen, a mennyiben ez embertől függ. És így történt! József gróf nem bánta ugyan meg tettét, de gonosz szelleme elhagyá: magához hivatta a nyomorultakat, megajándékozá őket szabadsággal és pénzzel, melylyel új hazában jólétet élvezhetnének.

— Ha felserdültek gyermekeid, mondá a sanoki várnagy a bútól görnyedt nőhöz, — tudasd velünk! Elküldendjük őket a krakói főtanodába, hogy papi méltóságra jussanak.

— Jól van, egészíté ki József gróf, ha szerencsecsillagzatuk úgy akarja, majd egykoron jelenjenek meg biborpalástban a lengyel országgyüléseken. Most mehetsz Pranika.

II.

Egy kora reggel az ablak párkányzatra támaszkodva állt Widimir, ábrándos tekintete a távol bérceken csüngött, melyeknek ormait az anda szürkület biborfénye csókolá.

— Itt alant a völgyekben, gondolá magában csak most szürkül; de ott fenn már fény és szépség

ragyog! Pedig azon kopár, elhagyott sziklák, mitsem birnak e föld örömeiből és diszéből: egy emberi lény sem időzik örömest meredek közelükben; nem látnak csörgő patakot, melynek vidor csevegésében gyönyörködhetnének, virág és szőlőtő idegen előttük; de a természet igazságos, ha egyik kezét elvonja valamitől, buján megáldja azt a másikkal. Hogy eme kopár bércek szigoru sorsát kiengesztelje, velük pillantatja meg először a világosságot. Látnokként néz le arany táblákkal a magasságból, mondván a világnak: Ne imádj más Istent kivülem!

Elmerengve ült dolgozó asztalához, és elmerült kedvenc könyveinek olvasásába.

Egyszerre berohan Babinski fia szobájába: Mi ez? Már korán reggel ülsz itt, hogy ifjú homlokod megredősödjék, és hogy görbe hátúvá tudományozd magad?

— Halkabban, halkabban édes atyám — kéré az ifjú, megcsókolván kezét, anyám alszik még ....

— Jól van, jól, — folytatá mérsékeltebb hangon az öreg, félre most a tudományos könyvekkel, vedd fegyveredet és jőjj az erdőbe! A bölcseség nem fog elfutni, de a szarvasok igen gyorslábuak.

— Hagyjon honn, édes atyám, kérem hagyjon honn könyveim mellett; ismét elrepült egy hét viszszaidézhetlenül. Csak tegnap távoztak tomboló vendégeink: Wogumil, Bogdan, Xaver és Jaroslav; megmutattam nekik lovainkat, fegyvereinket; kártyáztunk, vadásztunk, lovagoltunk és víttunk — most

végre szabadon lélekzem. Miért akar már ismét az erdőbe kényszeríteni? Azt mondja majd rólam a világ, hogy ifjúságát tivornya és mámorban tölté s nem gondolt jövőjével?

— Fiam beszél így, gróf Babinski Widimir? — kérdé ámultan a várnagy. — Mit törődöl a világgal? Hadd légy egy nappal később eszélyes, csak egy órával előbb lehess boldog! Különben ki fog azon búslakodni, akár vadászol, akár könyveket olvassz? Hisz jó úgy sincs bennök, legalább nem olyan, minőt nemes szükségel. Minden hozzád hason rangu ifjú vadász, zajong az erdőben, csak te törekszel íróvá vagy lelkészszé lenni.

— Anyámnak is megigértem, hogy az Orsolyaszűzek szerzetébe kisérem, hová a betegeket meglátogatni és alamizsnát osztogotni, szándékozik.

— Az kellett még, csattant föl József gróf, hogy szerzetessé légy, ki kenőcsöt és italokat készit! Mitsem akarok tudni az Orsolyaszűzekről, velem jősz a vadászatra!

— De anyám kivánja. . . .

— Hát nekem nincsenek kivánalmaim?

— Bizonyára vannak, de már tapasztalta kedves atyám, hogy nem kedvelem a vadászatot, nem örülök lótásnak futásnak; hagyjon könyveim mellett, anyámnál. . . .

— Én pedig, atyád, parancsolom neked, hogy kövess! Ezen együgyü könyveknek pedig, melyek még inkább elasszonyosítanak, elkényesztetett fiú, majd véget vetendek.

Szitkozódva ragadta meg a becses irományokat és kidobálta az ablakon.

Vidimir nem kisérté meg a haragvó karját visszatartani; futó pír özönlé el arcát, azután elsápadt és szemei villogtak.

— Badar beszéd, — dörmögött az öreg. — Az ifjúságot elpazarolni nyeremény nélkül! Csak nem akarsz arra oktatni, hogy mi hajt hasznot a lovagnak? Könyveid elrontanak, mert arra tanítanak, hogy atyád szavait kevésbe vedd és az illő engedelmességet tőle megvond. Fogsz-e jőni?

— Mindig örömest engedelmeskedém — — de a vadászatra nem megyek, nem akarok menni.

— Nem?

— Megtagadhatja, megakadályozhatja gyönyöreimet, édes atyám, de nem erőszakolhatja azokat rám!

— Nem?

— Nem! Utálom ezen hevítő mulatságot, mely a szivet elvadítja, az észt megzavarja, annyira, hogy utóbb nem lesz különbség, akár állatokra, akár emberekre vadászszunk.

— Még egyszer mondom, parancsolom, vagy?!

E szavakra felegyenesedék a fenyegetett, és dacosan állt atyjával szemközt.

— És ha megöl, — rebegték reszkető ajkai, — még sem megyek az erdőbe, mert ott egy tó van melyben egy ember élet elveszett! . . . . .

E pillanatban lépett be a grófnő. Widimir eléje

futott s görcsösen szorítá kebléhez. A várnagy elrémült a grófnő halaványságán, leereszté büntetésre fölemelt karját és el akará a termet hagyni.

— Maradj, kedves József, kéré, hallám szavadat — épen kerestelek — a vadászatra készülsz — kérnélek valamire.

— Tudod, válaszolt még haragosan, — hogy a ház úrnője vagy, parancsolhatsz, rendelhetsz kényed szerint, beleegyezésem soha sem hiányzik.

— Nem valami házi ügyben kérem beleegyezésedet, hanem egy kis kéjkocsizásra, melyet ma tenni szándékozom. A szerzetet akarnám Widimir kiséretében meglátogatni, hol látogatásomat igen kivánják. Tudod a priornő közel rokonságban áll az udvarral, elnézéssel kell iránta viseltetnünk.

— Helyes, helyes, de mi dolga van Widimirnek az öreg szenteskedőknél?

— Nehány ritka könyv van a könyvtárban, melyek már régóta csalogatják — azután meg szeretném, ha ő maga hajtaná a kocsit: leginkább beléd vagy kedves gyermekem hű kezeibe helyezem bizalmamat!

— Úgy hát nem lesz ma többé szerencsénk? mormogá kissé elérzékenyülve.

— Igen, igen, hizelge Wanda, — de csak most mondom igazi kérelmemet! A szerzetbe teendő látogatásunknak jóval est előtt leend vége. Nemde Severin elkisér az erdőbe is? Mily szép lenne, ha a vadászkastélyig elénk jönnétek! Töltsünk ott nehány de-

rült percet! A hazatérés pompás fáklya világnál történhetnék, mi téged az udvari élet tünde napjaira fog visszaemlékeztetni. Ugy-e bár, József, akkor gyakran kocsiztatok fáklyafény mellett? Fájdalom, hogy nem vetélkedhetem azon kecses hölgyekkel, kik ünnepélyeitek díszei valának.

A grófnő mondhatlan kellemmel mondá e szavakat s kezét férjének nyujtá, ki lovagiasan meghajolva, ajkaival érinté a finom ujjakat.

— Oly halovány vagy, Wanda? kérdé aggályosan.

— Jól érzem magam, ha a béke koszorúja övez, — mosolyga és gyöngéden simitgatá fia fürteit.

József gróf megindulva fordult gyermekéhez s mondá: Elkocsizhatsz anyáddal, te önfejű! nézd meg a szerzetnek kutyabőreit, és hozass magadnak Krakó vagy Párisból új könyveket, ha a régiek az ablakon kirepülésük által megrongálvák. Tehát hét órakor a vadászkastélyban? Addig Isten veletek, köszöntetem a priornőt, ápoljátok a betegeket kedvetek szerint!

Midőn a várnagy elhagyá a termet, mélyen sóhajtott fel a grófnő: Mindent, mindent hallottam! Épen idején küldött közétek a gondviselés! Világosan látom, hogy apa és fiú között oly viszály magva van elhintve, melyet csak csoda tünemény gyomlálhat ki!

— Már ezt nem türhetem tovább! boszankodék a fiú. Úgy feddnek mint egy gyermeket! Min más

apák örvendenek, az nekem apadhatlan gyalázat és rágalom forrása. Én is szeretek a regényes zöldben tévelyegni, oly édesen álmodozunk a fák lombozata alatt; de gyülölöm a vadászatot, mióta láttam, mint lőttek le egy ártatlan embert — mintha veszélyes ragadozó állat lett volna — mert ereje megtörvén, nem elégítheté ki ura szeszélyét. Az ebek megkiméltetének, de az ember könyörtelenül üzeték a halál tátongó torkába. Soha sem feledhetem ezt el! Azon véres helyen kötelességem leend majdan engesztelés-kápolnát emelnem, egykor, ha én leszek az úr. Anyám! érzem, hogy atyámat vádolom, de szólj őszintén, cselekedhetem-e másként?

A grófnő gyöngéd vigasz szavakkal csillapítá le és jámbor bizodalommal nézett könyező szemeibe.

— Légy nyugodt, fiam, minden jobbra forduland! Most menj, és mondd nagybátyádnak, hogy egy negyedórára magamhoz kéretem. . . .

Alig lépett Wanda termeibe, már is megjelent a sanoki várnagy; a grófnő felizgatva közölte véle a történetet.

— Mindenre kérem, Severin, adjon tanácsot, meg kell ennek változnia, elejét kell vennünk az ily jeleneteknek. József naponta fellobbanóbb, és Widimir is érzi, hogy már többé nem gyermek. Ha látta volna, Severin, mint állott atyjával szemközt, ha látta volna kisérteties sápadtságát, reszkető ajkait, villogó szemét! Miként nyerheték én önmérséklést, nyugodtnak látszani, azt csak Isten tudja! Barátom,

testvérem, adjon tanácsot és segélyt e kedves lények kiengesztelésére.

— Csak csoda müvelheti ezt, válaszolá Severin elmerengve. József csak önirányában engedékeny; de már kegyed is szenvedett megzabolázhatlan fellobbanása alatt. Miként eszközölhető a kiengesztelés? Bátyám kevély úri jogára s megszokta a feltétlen engedelmességet; unokaöcsém hason, bár nemesebb büszkeséggel bir, ő soha sem fogja látszólag is helyeselni azt, mit szive megvet. A viszály pusztító tüzét fogják keblükben szítani, mely nőttön-növend és végre — törést okozand.

— Istenem, Istenem!

— Hogyan eszközöljünk békét? folytatá, a grófnőt éles szemekkel vizsgálván. Egyesíteni nem birjuk őket, tehát el kell őket — választani!

— Elválasztani? sikolta fel a grófnő.

— Kimondám, — igen elválasztani! Ha van bátorsága grófnő, egyezzék abba, hogy — csak rövid időre — elváljanak, talán gyorsan hegednek majd be a sebek és nemsokára ismét örömnapok fognak hozzánk beköszönteni.

— Hogyan választhatjuk el őket? apa és fiú! itt ezen kastélyban? hol óránkint találkoznak?

— Hol óránkint ujonan és vadabbúl tör ki a viszály és egyenetlenség! Nyugalom, grófnő! Szokjék azon gondolathoz, hogy, ha apa és fiú egy ideig kerülik egymást, a nőnek férjénél kell maradnia!

— Az anyának gyermekénél! Semmi sem választhatja el az anyát gyermekétől!

Rövid idő mulva gyöngéden folytatá: Bajos szerető szivvel feleselni, mert ott nem szokta felütni sátrát a józan ok; ha higgadt megfontolás kopogtat be, igen ritkán vagy nem is nyílik meg előtte. Wanda! mit nem szenvedett már kegyed, és, tevé hozzá mély bensőséggel, kedves lényért mindent könnyen szenvedünk!

A grófnő hallgatag s hálásan tekintett reá.

— Igen, mindent könnyen szenvedünk, ha gyermek iránti szeretetünk megmarad biztos támasznak az inség s nyomorban, de most kivánja ön, Severin, hogy ragadják le keblemről gyermekemet?!

— Kivánom. Szeretete nagy! És nagy szeretet nem lehet önző, az igazi szeretet nem gondol önmagára. Kedvéért áldani fogja távollétét. Szabad nyíltan beszélnem? Nyugodtságomat nem fogja, nem tarthatja szivtelenségnek!

— Beszéljen, oh beszéljen!

— Tanácsom ez: utazzék egy évig Widimir, József nem fogja őt nyugtalaníthatni makacs követeléseivel. Ifjú barátunkat pedig az élet majd — engedékenységre fogja oktatni. Mint keressük itt az embert, mint hizelgünk neki, csakhogy magányosan és elhagyottan ne maradjunk! Ki legelőször rándul ki a világba, szabadságról s függetlenségről álmodozik, pedig örök kalitba megy. Oh az ifjú oroszlán megszelídül majd, mint megszelídülének már ezrek

előtte, vele és utána; haragot szikrázó szemétől, fenyegető sörényétől nem rezzen meg a nép, csak gyönyörködik benne.... Az atya fiát érettebb és karcsúbbnak fogja visszatértekor találni, a viszonlátás öröme talán kieszközlendi, hogy gyermekét akaratlan teremtménynél és néma alattvalónál többre becsülje. Fölébred majdan benne azon vágy, melynek szükségkép föl kell élednie az egyetlen örökös után! József szive voltaképen jó, kegyed tudja; a kit becsül, annak mitől sem kell tartania; Widimirnek kell azon lennie, hogy becsültetését vívja ki. Egyezzék ez utazásba! Más tanácsot nem adhatok, ez a legjobb; mert ez az egyetlen.

Az anya lecsüggesztett fővel és összekulcsolt kezekkel ült. Azután felemelkedék, eltörölte szemei felhőit, a könyeket, s fájdalmas mosolylyal nyujtva neki jobbját, mondá:

— Majd beszélek Widimirrel. Készitse el bátyját tervünkre. Talán sikerülend egyesült esdésünknek. Erős leszek, Severin! A remény, őt ismét látni, nyugodtan és boldogul viszont látni, erőt adand. — De a vadászat várja kegyedet, és már hallom József haragos szavát. Isten önnel, kedves, legjobb barátom!

A sanoki várnagy nehezen küzdé le megindulását, Wandára veté tekintetét, melyből a legtisztább tisztelet ragyogott. Azután eltávozott.

A grófnő bágyadtan hanyatlott vissza támlányába. Egyetlen gyermekét, oly ifjan a messze vi-

lágba küldeni. Aggálya percenkint fokozódott. Helyes volt-e a választott eszköz? Letérdelt és imádkozott hosszú, hosszú ideig. . . . Midőn fia belépett, gyöngéden, forrón ölelé őt keblére, forróbban mint máskor. Widimir, ki nem ismeré ez érzékenységének okát, derülten viszonzá édelgéseit és sietteté az elkocsizást.

III.

Gyorsan robogott el a kocsi.

A fiú vidám társalgása elerőtleníté a szegény anyát, vele tervét közleni.

— Anyám! mondá ünnepélyesen Widimir, nézd ama hegyeket, melyek oly titkosan nyúlnak a felhőkbe és kincset látszanak rejteni; ott ama hegyek mögött talán szebb a vidék mint itt, ott változékony jelenetekben, fényben és tettszomjban nyilatkozik az üde élet. Ha ama hegyeket megpillantom, mély vágy lopózik be keblembe, mely kihajt a távolba, és sejtem, hogy ott szerencse vár rám. Vajha keresztüljárhatnám a világot és megkisérthetném saját erőmet! De honn kell maradnom, csak a könyvek és röpke hirek értesítenek arról, mi forrong a világban, miként alakítják át újonan, látszólagos zürzavarok a viszonyokat. Igen kedves, biztos tűzhelylyel birni, szeretett és hű anyasziven csüngeni; de magasztosabb és nagybbszerű izzasztó tanévek után hazatérni, és az ott szerzette tapasztalásokat hazai

körökben a jólét előmozdítására terjesztgetni. De az egyhangú élet, az örökös remény és a szünteleni várakozás elvéníti és eltompítja az elmét megérthetni az újnak becsét, fölfoghatni annak értékét. Elrozsdásodom, mint a kard, mely soha sem villogott dicsteljes harcban.

Ekkor látá Wanda, mily élénken nyilatkozik gyermeke keblében az utazási vágy, mily éles vala Severin belátása és bölcs tanácsa.

— Anyám! folytatá, érzéd te is már a vágyat, mely bennünket a távolba von, hogy oly ámultan és elégedetten tekintesz rám, mintha szived legforróbb, legbensőbb húrját, pendítém vala meg?

— Nem, fiam, én soha sem epedeztem meghitt lakomat a világ zajgó tombolásival fölcserélni: mert a tüzhely helyettesitheti a nőnél az egész világot. De nem így a férfi, ö bolyong és ügyekszik a világ tarka szinpadán oly valami becsest kiküzdeni, a mi egykor hazáját és aggkorát édesítené. Én nem vonom meg beleegyezésemet; de fogja-e atyád akarni? Tudod mily nehéz rábirni őt elszánt tervének lemondására — és én sejtem, hogy már készek tervei jövődet illetőleg. Továbbá — neheztel rád atyád! Kimondott akarata elleni nyakasságot nem tür el. Megintelek, ámbár tudom, hogy megsérülsz. Lásd! mint gyermek gyakran vigyázatlanúl játszván, rimánkodtál ujjadba ment szálka vagy szemedbe esett hajszál miatt. Sohajim keveset használtak volna: hanem én erőszakkal vettelek ölembe, ámbár berzenkedtél, kihuztam

a szálkát vagy hajat; volt bátorságom, mulékony fájdalmat okozni, hogy a tartósabbat elháritsam — akkor behegedt sebed; te megcsókolál. Idején fájdalmat okozni kedveseinknek, gyakran jótékonyság! s azért mondom: meg kell törnöd büszke akaratodat, fiam; mert ő atyád! A legtúlzóbb gyermeki engedékenység sem önmegalázás.

— Anyám! szíves örömest alázom meg magam, ha nem követelnek olyasmit, mi bensőmmel ellenkezik; engem emberi szeszély s ha az atyámé lenne is, nem tántorit el elvemtől, nem tesz hütlenné önmagam iránt. Tisztelem atyámat, és Isten óvjon attól, hogy valaha e tiszteletet elfeledjem; mert hallgatásra int, ha érzelmem felkiált: nézd, ezen férfi tesz és követel igaztalanságot!

— Hányszor nem mondám már, Widimir, hogy meggondolatlanúl bánsz atyáddal! Ismered pezsgő vérét; ha elkomorúl, nem kiméli sem nejét, sem gyermekét. Azt hiszed, hogy dac csak daccal törhető meg? Soha! A gyöngéd szó mindig csodatevő hangú hárfa volt, és már számos gonosz órát üzött el Saultól mai napig. Fiam, fiam az évek hosszú sorozatán sokat tapasztaltam mi megsemmitett volna, ha hajthatlan maradok; de ő uram és férjem vala, engem feloldhatlan kötelékek bilincseltek hozzá: az egyház és — te! Én türtem, és te ritkán, vagy soha sem fogod észrevenni, hogy irányomban valami helytelen, vagy illetlent követ el; mert tisztelem akaratát.

— Nem, nem vadászhatok többé, mióta azon

embert a vizbe ölték, azon úri szeszélynek áldozatát, mely később épúgy az én életemet is követelhetné. Minden könyező özszemben a sülyedő szolga bágyadt, megtört tekintetét látom: ez arcz, ez oly szörnyü és inséges arc követi minden léptemet, és álmaimban sem hagy el.

— Te fel vagy ingerülve, Widimir, válaszolt a grófnő, megrezzenve a szenvedélyességtől, melylyel fia ezen jelenetről nyilatkozott, már ezen ország szokásában rejlik, a rabszolga életét kevésre becsülni. Te Istenedet kérded, miért oltá a hatalmasok szivébe a nép ezen megvetését? Te kárhoztatod az öregek szigorúságát; fiam, unokád már keveselni fogja gyöngédségedet. Csodálkozhatol-e tehát azon, hogy atyád parancsát többre becsüli egy rabszolga életénél? Ő csak azt tevé, mit száz más is teendett, de te gyöngédtelenül intéd, bíróúl toltad föl magad. Valóban, helyesebben cselekednél, ha atyád hibáit födözgetnéd, mentegetnéd, mint ha szemrehányasokkal akarod büntetni. Szivem mindig helyesli gyöngédebb gondolkozásodat! Elegendőt tész, ha éltedben hasonlót nem követsz el: neki elhamarkodásúl róvják, neked vétkül rónák fel.

— Isten üzzön el ily fergeteget fejemről!

— Igy esedezem én is! De ha már atyád irányában sem lohasztod égő tüzedet, mit fogsz cselekedni majd, ha parancsolni jogod lesz, és valaki zordon szó, vagy megfontolatlan kihivással megtaláland

sérteni? Fogsz-e tenmagadon uralkodni, ha átlátod is, hogy e felobbanó hevély megaláz?

— Megfékezendem magam, hebegé, hadd esküdjem, anyám!

— Ne esküdjél, kedvesem, de szorgosan ügyelj magadra! Tavaszkor áradoznak a vizek leginkább ifjúkorban az emberek; tartós töltéseket nem egy nap alatt hányunk. Gyakran fogod még szándékodat megváltoztatni — tudom; csak újra erősebben, bensőbben tedd fel magadban, mi végre erényeddé válik. Csak a bátortalan mondja: ez erőimet felülmulja, csak az elveszett: már késő! Makacs akaratod nemes szilárdsággá alakulhat, ha a felvilágosodott Németországot, és Franciaországot beutazod. Azért összes erömmel azon fogok lenni, hogy atyádat rábirjam, egyezzék elutazásodba.

Gyermekének elragadtatása elfeledteté keserveit. Tőle elválni! Még kevéssel ezelőtt oly sívár — oly lehetlennek látszott ezen gondolat, és most ő maga sürget minden akadályt elhárítani.

Mindketten hallgattak. Míg halkan elbucsúzott ezen fönséges tájtól, mig anyjának kedves tekintetére ájtatosan szegzé szemeit, azalatt könyükkel teltek meg azok. Wanda észrevette megindulását, reszketeg szavakkal, miket hasztalan törekedett a nyugalom fátyolába burkolni, vigasztalá:

— Légy erős, fiam! Ha már most is gyönge vagy, miként fogod a hosszabb távollétet elviselni? Hacsak magamra és szerencsémre gondolnék, nem

bocsájtanálak; de érzem, hogy más emberekre is van szükséged, hogy meg kell szerezned mindazt, a mit az anya szeretete egyedül nem nyujthat. Emlékezzél meg rólam és számos kényes helyzeten fogsz győzedelmeskedni, hogy vidoran, élénken repülj karjaimba. Igérd meg, hogy mitsem titkolandsz elöttem! Irányodban az maradok, a mid voltam azon pillanat óta, midőn még kedves éltedet szivem alatt hordozám.

— Soha, soha sem fogok oly lényt lelni, zokogá, ki oly önzéstelenül szeressen mint te!

Ünnepélyes hang rezgett a légen át, mint egy áment mondva az ifjú szavaira: az Orsolyaszüzek szerzetében megkondult a harang. A kapuőr megismerte az uraságokat; a kapu megnyílt, elérték utazásuk végcélját.

IV.

Ezalatt a két testvér a vadászat örömeit élvezte s most a fáradság után ép egy pázsiton pihentek.

A halicsi várnagy igen derült hangulatban volt, mert nehány mesterlövést tett s az öregnek már vérében volt ha szive felvidúlt, tarka ifjuságának különféle emlékeit előszámlálni, mig az arany szinü ital sulyos billikomokban gyöngyözött előtte. Severin nyájas figyelemmel hallgatta, és közbeszórt szikrázó ötletei növelték fivére jó kedvét. József kedvenc tárgya, a párbaj körül forgott, melyet Varsóban egy

táncosnőért vitt; az ifjabb Babinski e mesét is dicséretes türelemmel végig hallgatta azon csendes reményben, a beszéd ily fordulatából terve számára előnyt vonhatni.

— Mondom, dicsekedék József, mesterdöfés volt, melyet rajta ejtettem, minden csel dacára mégis legyözetett. A mellett a kis fekete szemü marquis oly jól kezelte kardját, hogy mint vívómester is kereshette volna kenyerét, ha nem becsülte volna többre, nemes szegénységét egy éltes, de gazdag szász kisasszonynak aranyaival fölcserélni. Az beesett a kelepcébe, oda adván aranyait, hogy rokkant várát, mely Franciaországnak tudja Isten melyik zugában fekszik, fölépitse s földiszitse, a szántóföldeket és erdőségeket megvegye, melyeket egykor nagyapja a versaillesi udvarban nagy büszkén eltékozolt. Különben derék fiú volt a marquis, átkozott jól táncolt és lovagolt. Igaznak kell lenni, hogy a franciák értenek az élethez, és bátrak is, mert sebei dacára sem akarta a vívást abba hagyni, míg vérvesztéstől elgyöngülten lerogyott. Én még karcolást sem mutathatok fel.

— Igen, igen, te jeles vívó voltál és vagy is! Tehát te valóban hiszed, hogy a francia lovagias nép, és hogy ezt meg amazt, mi minden nemeshez illik, tőlök megtanulhatni?

— Kivételünkkel ők a világ első nemzete! Sajnálom, hogy nem ídőztem több ideig Párisban, és hogy annyi időt tékozoltam Varsóban. No, de már

elmult azon idő s nem is vágyódom vissza. Itt mégis jobban élünk, itt magam ura vagyok, itt élvezhetek legalább sikeres vadászatot, mig a franciák örülnek, ha csak egy tengeri nyulat is elkaphatnak.

— Mikor érkeznek Wanda grófnő és Widimir a vadászkastélyba? kérdé Severin könnyedén, és mit akarnak a szerzetben?

— Mi mást, mint alamizsnát osztogatni a betegeknek, és képeskönyveket nézegetni, melyeket a könyvtárban vastag por lep el.

— Widimir nagyon kedveli a könyveket, mond az ifjabbik.

— Fájdalom! csattant fel az öregebb, ép ma szórtam ki az ablakon vagy tizenkét ily irkát, tudod, hogy nem szeretem az olyan dolgot, mi szegény élősdiknek való, azért nem is határozhattam el magam soha, hogy őt a krakói főtanodába küldjem. A fiú nagyon merengő és azonkivül — önfejű.

— Nekem is úgy tetszik, mintha nagyon elzárkoznék; javára lenne, ha ő is, mint, te idegenek között tanulná a világot megismerni.

— Ő idegenek közé? gúnyolodék József, ő, kit szalagon kell gyermekként vezetni! És nem is válna el anyjától, miként anyja nem ő tőle.

— Nem, nem, ő honn marad, legfőlebb két év mulva megnősül, hogy a Babinski név ki ne haljon; mert — jegyzé meg hangos kacajjal, már reményünk sincs ahoz, hogy kedves testvérünk, a sanoki várnagy úr, valaha megnősüljön!

Könnyü árny röppent el Severin nemes homlokán, de gyorsan legyőzve magát, nyájasan válaszolt: Nem, kedves József, az idő már túl van azon. Minek is nősüljek már most? Widimir örökli javaimat és a tieidet s leggazdagabb, legboldogabb férfia leend Vörösoroszországnak.

— Istenem, Istenem! Mily gyalázatosan korcsult el ez ifjú, gerjedett föl az atya. Nem hasonlít-e egy iskolamester vagy paphoz, ki leckézne bennünket a felebaráti szeretetben? Mit ér hogy husz éves. Ha meggondolom, miként viselte magát ma reggel, mikor vadászatra híttam, úgy inkább szeretném, hogy. . .

— Emlékezzél arra, bátyám, hogy oly gyöngéd gyermek volt, szakítá félbe Severin, hogy mily gyöngéden kellett nevelni, nehogy a Babinski név kihaljon.

— Nos, hisz te itt lettél volna még. Ily válságos esetben engedél vala a szükségnek s kivánalmaimnak és nősültél volna!

— Bizonyára, József; de én azt hiszem, hogy jobb ez így. Gondold meg, hogy Widimir csaknem mindig, anyja körében volt, kinek gyöngélkedő egészsége fiának felserdülésén erősbült. Különben igazad van; túlérzékeny leendő állását illetőleg. A te tapasztalásaiddal nem is álmodná, hogy künn nagyszivüség lebegteti kormánypálcáját. Mily kár, hogy nem ajánlkozik számára alkalom, hogy szabadabb gondolkozásmódra tehetne szert, sőt, ha minden egyéb sikerülne is, anyja miatt sem küldhetnők utazásra.

A halicsi várnagy gondosan csóválta fejét.

— Wanda nem fog ellenkezni, azt bizton tudom, mert bátor és engedelmes — de ez meg nem történhetik. Ily fiatal gyermeket az élet csábító örvénye elsodorná? az utolsó Babinskit? Severin tanácsod szived mélyéből jőhet — de te csak rövid ideig valál távol az atyai háztól, te a világot csak könyvekből ismered, azért beszélsz így! Én sokat fordultam meg az élet szinpadán, s tudom, hogy test és lélek úgy is hamar asznak el s ha még ehez szerencsétlen házasság balesete is járul, akkor túl telt a serleg. — Volt egy barátom, derék, vagyonos, tekintélyes és nemes; most eladósodott, csekély jószágán gyarlóan és boszúsan tölti napjait. És miért? Mert neje, ki az udvarnál elbájolta, szép de tékozló volt. Most vége dicsőségének, mert eltünt vagyona, szépsége, ifjusága — nem, nem, Widimir ne utazzék!

— Ej kedves barátom, vágott közbe Severin, hisz különben elég gazdagok vagyunk, megengedhetünk neki pazart és fényt. Mit ér, ha aranyat és drága köveket takaritsz meg örökösöd számára? Ugye bár, ha meg nem változik, soha sem elégszel meg vele, azért azt hiszem, hogy külföldön át kell alakulnia. Mondd őszintén: megtörte-e az élet önállóságodat, kimeritette-e erődet? Nem vagy-e hatalmas mint atyánk? Én csak Wanda ellenzésétől tartok, vagy ha nem is attól, tevé hozzá, testvére rögtöni felpattanását észrevevén, félek, hogy nehezére fog esni a hosszú távollétet eltürni! Mit érne, ha a fiút erősitenők

és az anyát megrontanók? Különben nagy szeretete megnyugtat: ha belátja, hogy az elválás fia szerencséjét előmozdítja, úgy irántadi engedelmesség és anyai kötelességeinek érzetéből bele fog egyezni.

— Jól van, jól! viszonzá József.

— Főcélunk marad, Widimirt merengéseiből fölébreszteni, mert rettegek azon gondolattól, hogy az élet tanulságos iskolája nélkül egykor gonosz állapotba jöhetne. Kiki igazgathatja, a legcsekélyebb dolog is elérzékenyíti, s így utóbb még a szolgák is uruk nyakára nőnének!

Severin, szivét sebzé. Magán kivül kiálta fel: Az úrnak nyakára nőni? A szent szüzre, ez soha se történjék még! Ha tudnám, hogy egykoron megfeledkezik magas rangjáról, elátkoznám a napot, melyben született. Ernyedtsége oka minden aggályomnak; de nem marad ez így. Bizzál bennem, nemsokára, legközelebb el kell utazni.

— Nem szabad ellenzenem, legjobban kell tudnod, miben áll atyai kötelességed; csak arra kérlek, bizd reám, hogy Wandát szándékodra előkészítsem. Talán még ma este sikerülend! Te igen fellobbanó vagy az ily elintézésnél; anyával pedig, kitől áldozatot kivánunk, kiméletettel kell bánni. Remélem, hogy Widimir segélyezni fog; a te akaratod és az ő kivánalma; — gyöznünk kell.

A sanoki várnagy jól használt fortélya tökélyesen sikerült. József gróf fiának utazását egyáltalában szükségesnek tartotta, vagy legalább el volt tökélve,

azt parancsolni és kieszközölni, még akkor is, ha a grófnő tiltakoznék. Már maga ama gondolat, hogy a kivánság elé akadályok gördülnek, hatalmaskodó lelkekben a legelhatározottabb parancscsá változik. A vadászok útra keltek; de a vadászat öröme eltünt. Hallgatag lépdelt a halicsi várnagy testvére mellett, lázas türelmetlenséggel nézett az est elé. Fog-e a grófnő ellenkezni? Mindkét eset elrémité, mert nagyra becsülte, s fájdalom borította szeme néma szemrahányásnak tetszett neki. Ha e szomorú szemet látá, mindig bánatosan kérdé önmagától, valljon élvezte-e ezen nemes hölgy teljében a boldogság paradicsomát, melyet igért neki, midőn szerény hajlékából büszke várába vezeté? Erre azt kellett felelnie: valóban megbecsülhetlen kincset leltél, melynek egyetlen hibája, hogy nem boldogitott úgy, a mint boldogíthatott volna.

Gyorsan haladt előre, úgy tetszett neki, mintha soha sem szerette volna gyöngédebben, mint most, — mintha tartana attól, hogy ma férj és nő között valami különös történik. . . . .

Igy érkeztek a vadászkastélyba.

V.

A csinos kisded vár meglehetős nagy termen kivül csak még nehány szobából állott, melyek mindig szolgálatkész állapotban tartattak. Ha a gróf a vadászaton elkésett vagy ha zivatar érte, itt szokott éjjelezni.

Pompás, piros bőrszönyegek beléhimzett ezüstvirág ékítvényekkel diszíték a falakat; nehéz damasz függönyökkel voltak az ablakok eltakarva; az ajtók és padlat ékesen metszett tölgyfából voltak készítve, úgy szintén az étasztal és a finom edényekkel gazdagon megrakott iróasztal.

Szokatlan gondossággal vizsgálta a gróf szolgái intézkedéseit, kik aggályos feszültséggel figyeltek uruk komoly tekintetére — de nem pattant fel csekély hiányok miatt és nem pattogtatá ostorát hátaikon.

Szótlanúl változtatott egyet- mást az asztalon és nyugodt, csaknem barátságos hangon mondá: kevés virágot szereztetek, hisz tudjátok, hogy úrnőtök kedveli a virágokat! Máskülönben minden rendén van? Hoztatok szövétnekeket?

— Úgy mint úrnőnknek parancsolni méltóztatott, értesíté födetlen fővel az udvarmester, husz lovas vadász van fáklyákkal fölszerelve; a födetlen nagy hintónak négy szögsárga ménnel azonnal meg kell érkezni.

— Jól van, jól, Boleslav, vond félre a függönyöket, nyisd fel az erkélyablak két szárnyát, tégy még egy vánkost a grófnő széke elé, nehogy lába hideg márványt érintsen. Úgy fogunk ülni, hogy neki jusson a legszebb kilátás, azért told e széket egy kissé közelebb, úgy, most jól van, elmehetsz. Még egyet: nézd meg valljon nem látszik-e még az úrfi kocsija, sokáig késnek, úgy hiszem. És Severinhez fordulva

folytatá: Bizonyára a királyi származásra oly sokat tartó büszke szerzet asszonyának száz kivánsága van, melyekkel vendégeit túlterheli; ha valamit akar, jól ért a hizelgéshez. Ő mindenesetre Wanda irányában mindig szivélyes volt, illenék, hogy én is meglátogassam, vagy nehány hétre hozzánk kérjem, hogy a grófnőt ismét női társaság körözze. Megfogom tenni, — ha Widimir távol leend.

Azon gondolat, hogy nejének fia távollétében vigasz és gyöngéd társalgásra leend szüksege, villant meg rögtön agyában.

Severin örvendezve csodálkozék, mert ritkán látta ily gyöngédnek, és tudta, hogy bátyja nem igen szívelte a priornőt, ki sokat tartott magas születéséről és egészen elfeledni látszott, hogy az országgyülés igen könnyen híhatna meg egy Babinski grófot a Jagellók trónjára. A sanoki várnagy elégülten nézett a csíny kedvező eredményére és szintén türelmetlenül várta kedveseit.

Midőn a grófnő a kitüzött időben megérkezett, mohó kérdéssel és gyöngéd szemrehányással ostromoltatott.

— A hercegnő oly szenvedő, mesélé a grófnő, szerzetbeni lakása homályos és tikkasztó. Javasoltam neki, hogy nehány hetet töltsön nálunk. Osztod, nemde nézetemet és nem is okoz sok alkalmatlanságot, kedves József — igen?

— Tökéletesen helyeslem eljárásodat, válaszolá, legközelebb magam rándulok a szerzetbe meghivá-

sod ujitására. De menjünk az asztalhoz, remélem, hogy intézkedésünk tetszéseddel fog találkozni.

A gróf karját nyujtá nejének és a terembe vezette, Severin Widimirrel követé. A lakoma fenséges volt, József gróf mérsékelten élvezé a finom magyar bort, mely ezüst billikomokban gyöngyellett.

— A szerzetbe, mondá Wanda, minap Varsóból levelek érkeztek, melyekben rendkivüli követségről tétetik említés, melyet a király nemsokára Párisba szándékozik küldeni: valószinüleg a két udvar közt családi összeköttetés van kilátásban. A követet legelőbbkelő családok fiai kisérendik, oly tisztelet, melynek elnyeréseért minden oldalról versenyeznek.

— Bizonyosan, bizonyosan teszik ezt, gúnyolodék a halicsi várnagy, tarka szalagot vagy a leghatalmasb személy arcképét lehet ily alkalommal elnyerni: ezért áldozzák az elámítottak függetlenségüket és nem veszik fontolóra, hogy a koronázott főkhöz hasonszármazású nemzetségek tagjai.

— Én is azt hiszem, hogy ez lengyel nagyhoz illetlen, mondá a sanoki várnagy; különben ifjainkra nézve nem lesz káros, ha a világváros életmodorát, mulatságait látják s egy kevéssé ildényeit is elsajátítják. Hogy fogják-e hasznát venni, azt az Isten tudja! Ha nem lennék ily öreg és ha hivatalom nem igényelné ideiglenes tartózkodásomat Sanok és Halicsban, valóban magam is elutaznám. Mindig vágyódtam a távolban bolyongni, különösen a versaillesi

fénypazarral ékített várkastély után mindig sovárogtam.

— Hisz te úgy beszélsz, mint egy húsz éves ifjú, ki kalandokra jár, szép, nemes delnőket óriás kezekből kiragad vagy sárkánynyal ví,mondá nevetve József.

— Igen, csakhogy sárkányok már nem léteznek többé és a nemes hölgyek, főkép a franciák, tudnak önmagukon segíteni, úgy hogy nagyobb szükségük van az ifjú lovagoknak cseleik és hálóik elől megmenekülni. Nem, maradj inkább honn és kezeld hivatalodat.

— Ne búslakodjál bátyám! Utazzanak csak ifjaink, mi zárjuk be éltünket itt, hol oly sok boldog évet tölténk — de hisz közöttünk is van egy, kinek arcáin még az ifjúság rózsai virúlnak. Helyeden öcsém, mindent megkisértenék! Vagy el akarsz itt penészedni, mig atyád annyi világrészt beutazott s gazdag tapasztalatokkal tért vissza ősei birtokába?

— Fájdalom, e tapasztalatok nem a legédesebbek voltak, viszonzá az öreg. Világi életem, szerencsémre jól végződött, mert az ég kedves nőm kezével ajándékozott meg számos keserű csalódásaim kárpotlásaúl.

Widimir feszült, pihegő kebellel hallgata nagybátyját, Wanda, ki Severin szavaiból világosan értette, hogy tervüknek eredménye biztosítva van, biztatólag tekintett rá.

Lelkesülten tört ki most: Mily örömest röpül-

nék ki, ha nem akadályoznátok, ha atyám, anyám áldása kisérne útamon!

— A mi engem illet, én beleegyezem; utazzál, de nem a követséggel; mert sokáig kellene a ministernek udvarolnod és beleegyezését nagy tiszteletnek venned. Ha utazni akarsz, saját költségeden fogsz utazni, szolgáid kiséretében, Babinski grófhoz illően. Nevünk hallatára majd meg fognak nyílni a St. Germain fanbourg szállodái és úgy hiszem a versaillesi váréi is, a követ úr pártfogása nélkül. Nézd meg a világot, hogy férfi légy, ne azért, hogy a diplomatiával törődjél vagy tán hogy futárnak használjanak. Ez az én akaratom!

Beszédes könyü úszott a grófnő szemeiben.

— Atyádnak igaza van, szólt gyöngéd bár remegő hangon. Tudom, hogy fel fogod az időt használni, meg fogsz emlékezni a névről, melyet viselsz, örömet fogsz szerezni szülőidnek, kiknek büszkesége, reménye vagy. Ezzel fogadd anyai áldásomat.

A fiú letérdelt anyja előtt, mialatt József gróf villogó tekintetet vetett fivérére, mintha mondaná: Nézd engedelmeskedő nőmet, mint hódol kivánalmaimnak s ha egyetlen fiától kellene is elválnia!

Widimir felemelkedék, soha sem lépett vidorabb, áradozóbb szívvel atyja elé. A halicsi várnagy forrón ölelte meg örökösét s láthatóan kéjelgett vonásaiban. Valóban, mondá, csinos ifju vagy, és a leányok majd utánad bolondulnak, mint egykor. —

Itt félbeszakasztá gyöngéd érzelmű testvére, az

utazás szükséges készületeire terelvén a beszédet. A törzsnek németország és frankhoni régi viszonyait megújíthatja; — később a szép müvészetek hazáját, Olaszországot is látogassa meg az ifjú ábrándozó. Erről-arról is beszélgettek még, mig végre abban állapodtak meg, hogy Widimir nehány nap múlva hagyja el az atyai házat.

Ezalatt beköszöntött az éj, a grófnő az elindulásra emlékezteté őket. A kocsis kihajtott, ritka figyelemmel nyujtá József nejének karját, őt fölemelendő. A négy szögsárga mén szövétnekfény mellett vágtatott a pompás erdőn keresztül, melynek csúcsai titkosan susogtak, mintha a szerencsés magzatokról tartanák egymást mesével, kik irigyelt dicsőségben élvezték életüket.

Szép látványt nyújtott e két erőteljes, hatalmas tekintetü férfi, e viruló arcú magas hölgy! Mindnyájan vidorak s a mellett komolyak voltak: égető színekben nyílt meg az öröm virága, melyben a gyász magvai sarjadoztak. Vagy csak véletlenség, hogy a két fivér akadozik a legvidámabb társalgás közepette? hogy az ifjú keble oly viharosan piheg? hogy még a fáklyafény is visszatükröződik a cseppekben, melyek az anya szeméből peregtek? . . .

MÁSODIK KÖNYV.

A nagyvilági asszonyság.

I.

Szülői áldásával, fényes szolgakisérettel, tulzásig sok nélkülözhetlennel bőven ellátva, utazott el Widimir.

Az atya csak most érzé, mily kedves volt neki fia; de sem szavai, sem arckifejezése nem árulák el megindulását. Hallgatagabban és a rendesnél hosszabb ideig ült ebéd vagy vacsora után a bor előtt, melynek nem maradt el vigasztaló hatása. A grófnő, már régóta megszokva érzelmei fölött uralkodni, most kétszeresen óvakodott, nehogy nyílt szomorúsága által férjét még inkább elkedvetlenítse; de szemei sovárul bolyongtak a távolban és ajkaira, melyeket mosolyra kényszerített, a kimerültség szelleme szállt. Severin aggódva látá ezen komorságot, ez okból élénken szorgozá bátyját, emlékeznék meg igéretéről s hozatná el a szerzet priornőjét kastélyába. Oh, az igaz barátság mindenható, mindentudó szellemekkel áll frigyben; a bút, bármily titokban rejtőzzék is, fölfödözi álmatlan éjeken és a letörölt

könyü elrejtett helyét bizton fölleli sejtelmes jóstehetségével.

A hercegnő megérkezett a várba. A főrangú asszonyság jelenléte először is a környék összes nemeseit édesgette a kastélyba, azután számos udvarnokot, kiknek tomboló dőzsölései gyakran zajjal tölték be a tágas termeket, mely a nagyok életének, és ha azok zárdában keresnék is menhelyüket, szükségképi fűszere! József gróf ismét visszahelyezve látá magát a pompás, csábító körbe, melyből évek előtt nagy sietve és alig idején illant el. Wanda sürgött, forgott mind ujabb mulatságokat gondolván ki vendégei mulattatására — és mily boldog, éjjel zavartalanul gyermekéről merenghetni! Mily gyakran beszélgetett ilyenkor vele ábrándjaiban! Majd ajtóhoz közelgő lépteit hallá, majd ismét azt képzelé, hogy támlánya mögött áll és onnan dévajúl kacsingat vállain keresztül. Gyakran ismét borús gondolatok merültek föl lelkében — roszlelkü csábítók közt látá — betegen feküdt vigasz, ápoló gyöngéd kéz nélkül! — Ekkor legyőzhetlen aggodalom szállta meg, miglen végre könyük és imák közt nyerte vissza nyugalmát s azután kipirongatta magát : Oly csüggeteg vagy? Ez a gondos bizalom? Nem, soha, Isten nem lehet oly kegyetlen! . . .

Ha szeretők elválnak, a visszamaradt kétszeresen boldogtalan, igen korlátolt körre levén utalva, minden az eltávozott kedvesre emlékezteti. Hol időzhet most? hol keresse a vágyódó lélek? mily embe-

rek körözik! A vándorra ellenben megnyugtató az, hogy tudja, hol lelheti bármikor kedvesét, ismeri városát, lakhelyét, bármily időbeni társalgását és életmódját.

Változó modor és divat, idegen öröm és baj, külön szokások és eszmék csábító mosolylyal lépnek eléje; kimerültségig tévelyeg lelke a tündér kertben, mely mindig nagyobbulni látszik s csak, ha reggel még szeplőtlen, vagy ha estve megtisztúl, emlékezik fájdalmasan vissza távol levő, jobb felére. Egy vigasztalódás azonban mindkettővel közös: minden nap, mely az elválás messzeségét szélesbíti, egyszersmind észrevétlen be is tölti azt.

Widimir elhagyta szülőföldjét, a kirándulás első örömétől gyöngéden enyhített fájdalommal. A tett intézkedések szerint először Lipcsébe útazott, hol akkor sok lengyel ifju készült és azonnal belátta, hogy tudománya alapjában mily hiányos. Undorodék a tanulók durva viseletétől, kik csapszékekben kábíták el agyvelejöket, ebekkel, sulykokkal zajongva vonultak át az útcákon és a békés polgár irányában méltatlankodtak; ép a néppel szeretett társalogni, sérelmein és előitéletein elmélkedni, áradozó szeszélye mellett felvidulni és drága példabeszédeit elméjébe vésni. A példabeszéd egyetlen, de csalhatlan delejtüje az úgynevezett parasztembernek, egyetlen itélete mindenröl, mit silányan és csak szük nyilásokon lát a zajos életből. Widimir használta idejét. Földiei ugyan fűvel, fával foglalkoztak, de nem azon komoly

méltósággal, melyet a tudomány követel, sokkal több időt forditottak a szellemi élvezet gyönyörére, mely annyira igénybe veszi az érzelmet, mit a kevély nem mohó vágygyal fölemészteni, csak izlelni akar. Léteznek szellemi mint érzéki epikureusok.

Szüleihez intézett számos levelében híven tükröződék vissza élete. Az atya csak az elsőket olvasá el elejétől végig, a többinek csak tartalmát mondatta el röviden magának : így hát tökéletesen kikerülte figyelmét, hogy fia kedélyében ép azon gerjedelmek és irányok ápoltatnak legszorgosabban, melyeknek már első csirái is oly sok bosszúságot okoztak neki. Ha társai kérdezék : Nos, Babinski, mit ír fiad ? — mondá : Mit irjon ! Jót és szépet saját személyéről. Szorgalmas és pénzt kér, az utóbbit, úgy hiszem, mi is buzgón kértük ifjúságunkban. Hadd mulassanak, tomboljanak az ifjak, inkább előbb semhogy későn ! Különben megelégszem, ha tudom, hogy egészséges ; körülményesben nőmnél kérdezősködjetek. Egy levélért egész Lengyelhont igérjétek neki — hasztalan ! Addig hordja magával a régit, mig új érkezik.

Gyorsan mult el nehány hó és Widimir elhagyá Lipcsét. A kedélyes polgárok még sokáig beszéltek egy fiatal lengyelről, ki egyedül lakott egy nagy házat, kinek husz szolgája a legpompásabb egyenruhában járt, ki a szegényekhez leereszkedett és jótékonysággal tetézte őket, négyesfogatot hajtatott és mindent csengő pénzzel fizetett ki.

Widimir Párisba sietett.

A világváros csodái kábító hatást gyakoroltak érzékeire, úgy látszott eleve, mintha a mámor örvénye elsodorná magával. Midőn a lengyel küldöttet üdvözölte, ki a Babinskiék hatalmát és gazdagságát ismerte, a fényes diplomata azon körökben mutatá be, melyek a nagyvilági nevezetet egyedül önmaguk számára veszik igényhe. Általán ismert dolog Franciahon akkor virágzó társaságának törekvése, mely az öregedő „általánosan kedvelt“ XV. Lajos királynak udvari kalandjaiban, hasonlókép győzelmes úri hőstettekben lelte dicsőségét és legfőbb becsülete abban állott, hogy a fenséges fejedelmet pompában minél inkább megközelítse. Egyszerű barátunk, ki alig látott más nőt, angyaltiszta anyján kivül, a párisi társalgó-termek sikamló talajára azon vidám, tiszta érzelemmel lépett, mely rendszerint tulajdona az üde, érdemes ifjuságnak. Könnyen sikerült tehát a kecses szellemdús flavisollesi marquisnőnek nemsokára erősen behálózni a tapasztalatlan szivet. Régi tapasztalás, hogy túlélvezett nők könnyen gyuladnak szembetünő hajlamra ártatlan ifjak iránt; azt vélik, hogy szerelmük elfogulatlanságában újra élvezik gyermekségök szüz napjait, rögtön visszahelyezve érezvén magukat azon kéjdús időbe, mikor nem szállt magasabbra legtüzesebb vágyuk, mint minden tanuló közül tarka irlával legszebb rajzot készíteni.

Beauregardi Athenais kisasszony, ki hírneves de vagyontalan bretagnei családból származott, a nevelő intézetből kilépte után nemsokára öreg

nagynénjének bölcs közbenjárása által, a flavisollesi marquishoz adatott nőül.

A vőlegény nagy befolyása, biztosított mérhetlen jövedelme elfelejttették, hogy lábai már kissé nagyon is reszkettek. A nagynéne hizelgett, kért, fenyegetett, Athenais még nem ismeré a szerelmet, ostromoltatva és megfélemlíttetve leküzdé ellenkező indulatát — és férjhez ment hozzá. A hölgy története az akkori delnők sokéihez hasonlíta. Minthogy testi szenvedések akadályozák a marquist, nejét társaságba kisérni, nemsokára maga kereste fel a finom világ köreit, de ép úgy számolhatott mindenki, ki tetszését megnyerte, nála is nyájas fogadtatásra.

Az élénk, élcs hölgyet csakhamar udvarlók körözték, közülök nehányan tetszékeny s kacér szivét rövid időre lebilincselték. A kedves társaságok szokás szerint sokat beszéltek a támlányába kénytetett marquis fölött és nevetve bocsáták meg Athenais kisérleteit, ki magának máshol keresett védelmet, mit férje nem nyujthatott neki. Néhány év után kijózanult ábrándjából: szerelmet érezni, mely szivét boldogsággal áraszsza el, hogy tartós hűség által birtokába juttassa annak, mit talán a törvényszerüség megtagadott vala tőle. Versailles udvarának fiatal, előkelő férfivilága akkoriban nem volt kevésbbé érzékeny, mint később Lajos Fülöp király erkölcsös idejében. Igy a piperkőcök árjában, kik mulatságot és változékonyságot kerestek, korán józanult ki az érzéki hajlam utáni ösztönből, vagy azt legalább is

mélyen, szivének legtitkosabb zugába rejtette. Változtatta udvarlóit, mint ékszerét és palotája butorzatát. Az akorri divathölgyek a síma udvaroncok illatos karjaiból sovárogva siettek az alsóbb osztály erősebbjeihez; a lovag, az abbé untatták őket. Este honn azon parancs adatott: nem fogadhat el senkit sem nagysága, fejfájásban szenved; de bizalmas komornáikkal egyszerű polgárleány ruhában deli katonák, furfangos diákok és izmos kézmüvesek vigalmaiba lopóztak. Itt táncoltak, mulattak világos kivirradtig; megismerték egymást az álca dacára, kerülték egymást, hogy ne kacagjanak hangosan, ha egymás szemébe néznek, mint egykor a római augurok.

A flavisollesi marquisnő egy fényes estélyén, hova a székváros előkelő közönsége volt hivatalos — mert Athenais változó szenvedélyei dacára tudott magának előkelő társaságokban tekintélyt szerezni, mit talán eljátszandott, ha valaha őszintén, hüen szeret — bemuttatott neki Babinski Widimir gróf.

Az első pillanattól vidám, ismeretlen indulat gerjedt a marquisnő szivében iránta; a különben oly lenge, vidám nő, most szórakozott volt és kora pirulását a legyezővel födözgeté.

Szerényen vonult vissza a gróf, a mellékteremben járt táncban résztveendő és az ifjúság kedve és hevével élvezé e gyöngyört. Itt egy fiatal delnővel, kinek családja Lescinska Mária királynőt Franciahonba kisérte, járta édes-kéjesen a gyönyörü hazai körtáncot. Környezetére mit sem ügyelve, röpülve

járta be a fényes termet, boldog táncosnőjével kedves, hazai nyelvén társalogván. Egyszerre föltünt, midőn esetleg pillantása oldalaslag bolyongott, hogy egy szikrázó szempár követi lépteit, melynek nyílt elragadtatása rózsákat termett orcáin. A nézők tapsvihara közt végezé be a táncot és kimerülten huzódék vissza egy ablakzugolyba. Anyjára emlékezett, vajha e dicsőséget ő is látta volna.

E gondolataihoz füződött édes visszaemlékezéseinek egész árja; a tarka vegyület közepette mondhatlan vágyódás fogta el az ifjút, elhagyatva érzé magát mint az őszkor lehullott falevél, fájó honvágy epeszté szivét s fejét kezébe csüggesztve, bús mereven nézett maga elé.

E percben gyöngéden érinték vállát, a marquisnő állt elötte. Mialatt ő tiszteletteljesen fölegyenesedék, a marquisnő gyorsan széket gördített elő és szorosan mellé ülvén, a legmegnyerőbb nyájassággal mondá: Kedves gróf, köszönetemet azon kedves pillanatokért, melyeket nekem s vendégeimnek irigylendő müvészete által nyujtott. Azon remek mester agyában, ki e táncot föllelé, bizonyára összekocódtak Herkules és a Gráciák. A pehelykönnyüded lépések, a bájos idomzatok, a villámsebes kanyarulatok, e modora a legszilajabb szenvedélynek — elragadtak! Ha legközelebb szép tehetségét dicsőitő óda érkezik önhöz, kimélje magát, ne töprenkedjék szerzője fölött — én leszek az! Ki tanitotta önt? Legfényesebb uracsaink sem képesek. . . . . .

Megzavarodva a bájos hölgy szives, fesztelen megszólításán, Widimir a bókot el nem fogadni, vagy legalább a franciák általánosan magasztalt ügyességével akart válaszolni, de Athenais nem juttatá szóhoz. Gyorsan folytatá: De Istenem, mi baja? Gyanús könyüt látok e legbüszkébb szemekben! Mit gondoljak? Talán sovárul emlékezik egy kedves lényre a távol hazában, ki kegyedre várakozik és az órákat számlálja a viszontlátásig? Ily ifjan már lekötve! Barátom, higyje el, nem jó, ha az ember ily korán le van kötve! inté halkan, méla tekintetet vetvén rá.

— Igen, nagysám, kedves lényre gondolok, kihez a leggyöngédebb, feloldhatlan kötelék csatol, kinek képe, kevéssel meglepetésem előtt oly élénken tünt föl előttem, hogy fájdalmas örömem csaknem elfeledteté hol vagyok. Bocsánatot, nagysád, de már én oly balga vagyok, hogy anyámat mindennél jobban szeretem!

— Anyja, gróf? mondá, Athenais, örömkiáltásnak tetsző hangon, Widimir vallomásának kezdetére látható nyugtalansággal figyelvén. Tehát anyja? Már azt hivém, hogy aráján merengett el, és már féltékeny valék, tevé hozzá legkacérabb mosolyjával. Ah, én soha sem ismerék szerető anyát. — És fehér kezeit keblére szoritá, mintha titkos mély fájdalmat akarna elfojtani.

Widimir a csábitóan kedves hölgyön legelteté ragyogó szemeit. Ama gyöngéd testvéri szorgosság,

melylyel hazáját illető élénk beszédébe hálózta, bizalmassá tevé. Finom sejditési tehetségénél fogva, mely minden nőnek sajátja, érzelmének épen leggyöngédebb húrját tudta megpendíteni, s a gyermeknek anyja iránti áradozó szerelmét saját céljaira felhasználni. Mert valóban határozott szándéksugallat követé, midőn az idegent az ablakzúgban felkereste. E nagyvilági hölgy, kinek kedélye már kimerültnek látszék a számos szerelmi alku alatt, melynek hódolt, egyszerre ujonan, erősen s boldogítólag érzett, mint még eddig soha. Erősen oda vonzatva érzé magát a szép, félénk férfihoz, kinek büszke s mégis oly gyermekies természete előbbi kedvenceinek feszes szinlelt modorától annyira különbözött. Sebesen és merészen követé azonnal szívsugallatát, felhasználta az anya és gyermeke közötti viszonyt szenvedélyes érzelmének.

Rögtön felemelkedék: A házinő kötelességei, kedves gróf, késztenek, hogy a társasághoz visszatérjek. Itt nem is lehet háborgatlanúl csevegni; megannyi szem, fül, álnok és gonosz — megles minden pillantást és minden szivélyes szót. Ha barátnő, növér után vágyódik egyedül fogom elfogadni! Ne várakoztasson önre, nagyon, nagyon vágyom nemsokára a természet szavát hallani, mely kiváltságolt köreinkből csaknem egészen eltünt! . . . . .

Widimir ittas kábultságban maradt hátra. Még egyszer sietett a táncterembe, hol az ünnepély királynéja székelt, a nélkül, hogy tekintetével találkozhatott vala.

Az eszélyes nagyvilági hölgy látszólag egészen feláldozá magát kötelességeinek.

II.

Néhány nap mulva megjelent Widimir a látogatás idejére a marquisnő palotájában; suttomkájába vezették. Mily ékes, mily csábítóan szép volt e szoba! Athenais jó ideig váratta, hogy személye utáni vágyát, ha olyan, mint előre feltette, létezett, fokozza.

Végre megjelent.

Gyorsan ment eléje, egyszerűen, de gyönyörűen öltözve, arca bár kissé halovány, de üditő örömtől sugárzott, sötét szemeiből elragadó lánggal sovár vágy villogott. Szivélyesen nyújtá kezét, melyet Widimir tisztelettelje sen vitt ajkaihoz. Nemsokára beszédbe ereszkedtek, melyet a marquisnő utánozhatlan remekséggel vezetett, kedves szilaj kedvre vidúlva. — Gyonjon most fukar gyermek! E négy, e hosszú négy nap alatt nem volt csak egy negyed órai ideje sem barátnője számára? Hogy és mikép élt? Számláljam elő ez alatti tetteimet? Olvastam egy könyvet, mely vonzólag kezdődött, de annál unalmasabb volt folytatása, látogatásokat fogadtam és viszont tettem, kötelességből emitt új ruhát, amott himzést csodáltam volt meg; sétáltam, kocsikáztam, az operában egy felvonást hallgattam meg — de kit nem lelhettek sehol kereső szemeim? Szóljon! Nos?

— Oh, kiálta fel vígan, mily jól esik nekem

vidor kedve! Olyan, mint a hegyvidéki lég, mint az üde ital! Órákig állhatnék itt szótlan....

— Szótlan? Órákig? Az kellene még! Ne tessék kitérésekkel élni uram! Több tiszteletet papi méltóságom előtt, ha szabad kérnem. Azonnal tegyen vallomást, azonnal, még pedig a szükséges bünbánattal!

— Páris néhány mükincsét csodáltam, néhány becses könyvet vettem, az elővárosokban andalogtam a nép között. Mint fáradozik az reggtől estig kenyerét keresve, pórázon vezetteti magát és mégis oly önálló, alázatosan hajol meg előttünk és mégis gyülölséget forral ellennünk!

— Beszélhetnék önnek, történeteket, miket meséknek tartana. És az este oly fáradt valék, hogy akaratlanúl....

— Elaludt? Nemde? A fűszerészleány, s a piperésznőről álmodott! — Hogy ne feledjem el! Ki engedte meg önnek, hogy álmomat képével megzavarja? Betörés éjfélkor? Ez egyszer még megbocsátok, de legközelebb: segélyért sikoltok!

Ezen, kissé merényes támadás után felüdült ártatlanságának elfogultságán. Jól van, folytatá, feloldom! Nyolc napig a rendesnél egygyel több pater nostert és holnap a st. rochei reggeli misét! Bizonyos szemek bűnbánatáról meg fognak győződni! Lépjünk az ablakhoz, hogy a népszellem fölötti dicsérendő tanulmányait folytathassuk: ép most van az idő, mikor örege és ifja, sovány a és köpcöse föl-

alá fut, hogy a közelgő lakomára jó étvágya legyen. Most délre harangoznak! Mint siet a jászolhoz, hasonlíthatlanúl merészebben az egykori ótestámentumi sáskáknál! Deákok, hivatalnokok, kereskedők, tisztes asszonyok túlért leányaik körében, merész napósi tervekkel homlokukon! Ah! mily pajzán vagyok; de nagyon szomorú lehetek — ha sokáig egyedül hagynak. Apropos! Holnapután ismét el kell jönie, a marquis becses ismeretsége után eped. Nézze csak, ott kocsizik a st. marsani hercegnő, gyakran vagyok nála! Jó elmével áldá meg az ég, uram, vagy szükséges, hogy ez észrevétellel terhelje meg tárcáját? Látja ott mogorva nevelőnőkkel a fiatal 14 vagy 15 éves, félig badar, félig buta kinézésü lányokat, gyáva tekintettel és gyanús halovány orcákkal? Azoknak még nincs valódi sorsuk, azért szeretnek olvasottat viselni. Buzgón iparkodnak könyvekből maguknak különböző szívfájdalmat szerezni: igy szaggatják sejtelmesen és kandian az itéletfájáról a tiltott talányokat! Mindazon küzdelmet, melyet a lovag és kisasszony tapasztal, magukéivá teszik és — ha az anya álomban ringatózik — fél éjen át a legédesebb könyüket sírják. De mit is érdekel bennünket az egészen idegen magzatok bohókás álma?...

Most elbeszéltette vele ifjusági életét, kivánságait és terveit, a hatalmas és büszke atyáról, a jóakaró nagybátyáról is kelle szólnia; mindent kikérdeze a szegény fiútól, ki szivesörömest önté ki szive érzelmeit. Elutazása óta csak anyjához intézett levél-

tudósításra szorítkozott, és az irott szó vajmi rideg! Képét, melyet minap csak futólagosan említett, most a legélénkebb színekkel festé. Athenais csendesebb lőn, sírt: épen viharzó hölgyek hordják keblükben az érzelgő gerjedelmek egész teljét. Nem rejté el előtte megindulását, hanem félig elfojtott hangon suttogá: Mily boldog kegyed! Oh barátom, mennyi keserű könyüt hullasztottam már, hogy anyám oly korán hunyt el, és hogy egyedül kell dacolnom a világ zivataraival, melyben legjobb társaink is kárörömmel tapsolnak, ha hajótörést szenvedünk.

Világosan észrevévén heves panaszának benyomását, merészen és bizakodólag folytatá beszédét: lelepłezé életének rajzolatát, ügyesen fűzve belé valót és látszatot. — A leggyöngédebb ifjuságban nem szeretett aggastyánhoz adtak férjhez, midőn még képtelen valék emez áldozat nagyságát és szörnyü következményeit megitélni. Pótlást keresék a viharos gyönyörben — hasztalan!

Szivem sziv után epedezett, néha azt véltem, oh szörnyü csalódás volt! hogy már meg is leltem. A vallás sem csillapíthatá le vágyamat, mindig egy s ugyanazon kérelmet rebegék az Istenanyának — és nyomorult maradtam! Mert senki sem szeretett! Adjon hálát az égnek, hogy anyja gazdag szivét fentartá önszámára; nehezen nélkülözi most, de hisz nemsokára ismét híven fogja keblére ölelni. Én szerencsétlen akkor ismét elhagyott leszek, pedig már erősen hittem, hogy fivért találtam!...

Az egyszerű ifjúra, ki minden hölgyet dicső anyja után itéle meg, ezen bizalomnak, bármily feltünőnek tetszett volna is a világfiának, elragadtatólag kelle hatni. E hölgyre, ki kevéssel ezelőtt még oly derült volt s most égő orcákkal, könybe lábbadt szemmel állt itt — mert Athenais utolsó szavainál gyorsan felemelkedék — búsan tekinte. Gyöngéden érinté kezével fejét és esdő hangon mondá :

— Oh ne hagyjon el, ne taszítson vissza a magányba, szerelem s hit nélkül!

Athenais puha, delejes kezének érintése megrázkodtatá, s ruháját megcsókolva, reszketeg hangon mondá :

— Ne sírjon, bennem örökké hű barátra talált! Gyöngéden simogatá vállaira kigyózó fürteit, fölemelé fejét, és gyorsan forró csókot nyomott homlokára — Widimir vére forrt — a marquisnő intett, hogy távozzék, és azután boldogan és győzelemittasan hanyatlott vissza támlányába...

Athenais néhány hét alatt egészen megváltozott, csendesebb és kegyesebb lőn. Eddigi élve sivár és hazugnak tetszék neki: örökös puszta hangnak, de nem dalnak, festett gyümölcsnek, mely egy ideig megcsalja a madarat, folytonos álom-ivásnak látta, mely nem csillapítja le a szomjat! Úgy tetszék neki, mintha most, 24 éves korában, vetette volna le gyermekcipőit s szégyenlené bohó játékát. Ha egyedül volt, búsan nézett káprázó szemeivel maga elé és nevét suttogta, — álmodott nagy villogó szemeiről és

csókra termett ajkairól. — Widimir vére forrt; egy csókért oda adta volna életét. Mindketten legyőzhetlen szükségnek vélték, egymást, ha rövid ideig is, de naponként látni: ma palotájában volt, holnap st. Marsan hercegnőnél, holnapután a sétánál akartak találkozni. Gyakran látták egymást az operában; mily gyakran változtatá itt helyét, jól esett neki, ha Widimir megrémült szemeivel keresé és végre megtalálta.

Könnyen lelhette meg rejtekét, ki a marqnisnő pillantásaira figyelt. Oh, ezen elrejtett, édes, feledhetlen pillantások! Ha barátja kedvéért még ott maradt, midőn ő páholyát már elhagyta, nem tudta mi történik a szinpadon...

Kölcsönöztek egymásnak könyveket, hogy a futólagosan átlevelezetteket illatos levélkékkel küldhessék vissza. Ha komor sejtelmeik és álmaik voltak, már kora reggel nehány sorban intést kapott a leghivebb barát,az egyetlenbarátnő. Heves érzelmeikkel bár ellenkezett a megfontolás s értesítés; másrészről azonban bájos varázs feküdt a találgatás és kitalálásban. Félig feledésből,félig öntudatos szándékkal tegezték néha egymást: oh, mint csüngtek azon lelkeik, és kivánesian csapdostak szárnyakkal, mint a pillangók, melyek a tavasz édes zsengéiből megittasodnak.

Minél bensőbben forrtak egybe, annál finomabban iparkodták azt a világ előtt elrejteni, kivált Athenais, mert most valóban szentélyt hordozott keblében s félt barátainak gúnyja s hitetlenségétől.

Ha esetleg nemes volt vetélytársa, elsurrant mellette és oly szánakozva, oly búsan tekinte rá, hogy azonnal kibékült ellenfelével. És viszont ha a marquisnő tánc után verejtékes arccal ital után nyúlt aggodalmasan termett előtte, mintha inteni akarná: Kiméld magad, mert a te életed az én életem is! Akkor nem ihatott egy cseppet sem, mosolyogva nyújtá vissza a poharat. Tudták, hogy szeretik egymást, de féltek a vallomástól.

Widimir néhány napig gyengélkedett, kénytelen volt kínos türelmetlenséggel ágyban maradni: kiméletből kis fájdalmat hallgatott el, és ezáltal nagyot okozott. Növekedő aggályban, lázongva és sírva, várta őt — de ő nem jött. Szíve hangosan dobbant fel, asztalhoz ült s irt:

— Egyetlen, gonosz, kedves barátom! elnézőleg zárd be egyik szemedet, ha önmagamat árulom el. Búm végtelen, nem titkolhatom többé szavaimat s érzelmeimet.

— Miért kerülsz engem? Beteg vagy, titkolod? Oh, ez jónak képzelt — vétek! Anyád távol van — én? Mondj egy szót, s hozzád repülök!

— Vagy búsítottalak akaratom ellenére? Rágalmaztak előtted? Pálcát törsz fölöttem, a nélkül, hogy kihallgatnál? Gyermekként ülök a sötétségben, félve, sírva — hozz világosságot, beszélj! Bármily elkeseredett legyen is szemrehányásod, — soha sem kerültem ki gyáván a fájdalmat — csak a kételyt akarom végre elüzöttnek tudni! A mi szerelmemet

veled megismertette, jeleit, bizonyítékait rendezd emlékezetedben, ébreszd föl háládat és jutalmazz meg, ha csak egy szóval is! Csengésével ne törödjél sokat, nyomorult leszek, ha kell, boldog ha szabad! Widimir, Widimir! Boldogság! Egy és minden! Beszélj! Jöjj! Hü Athenaisod.

E meginditó gyónást újra és újra olvasá túláradozó gyönyörrel. Azonnal befogatott s hozzája kocsizott. Mintha hónapok óta nem látták volna egymást, heves elragadtatással rohantak egymás karjaiba, reszkettek, forró csókokkal árasztották el egymást, édes mámor fogta el lelkeiket.

III.

A vallomás ki volt mondva, a sejdített kincset egész teljében birtokolták: nehány boldog hó repült el.

Athenais, részint a világ figyelmét valódi szenvedélyétől elvonni akarván, néha tudta nélkül, olykor-olykor régi szokásból, vagy futólagos tetszékenységi vágyból, emez-amaz imádóját kitünteté édes szólásmód vagy kacér pillantással. Ez ingerelte s gyötörte Widimirt; a félénk ifjú, viharossá, féltékenynyé lön. Mindig egyedül szeretett volna vele lenni; megátkozta öreg, ártatlan férjét, gyülölte a társaságot, mely oly türhetlen feszességet erőszakolt rá.

— Frigyünk eltitkolt tolvajláshoz hasonlít! panaszkodék. Gyakran leggyöngédebb beszélgetése közepette barátnői egyikét jelentették; nem érté,

mint fogadhatta el Athenais, mint üdvözölhette csókolva és még azonfölül marasztalta, ha ajánlani akará magát. Igen, igen én tudom mindezt, dunnogá, tudom hogy csupán eszélyes elnézés; de bánt az, hogy annyira szinlelhetz! Athenais nevetett s tréfálózott, Widimir dacosan fellobbant, mig végre a marquisnő fölingerült és elkeseredett. Azután nagyon nehezteltek egymásra — s ismét kibékültek: Ah, sajnos, hogy mindketten oly fellobbanók, érzelgősek, büszkék vagyunk, a látszat miatt oly tartósan dacolunk, ha a szív már régen megbocsátott!...

Néha hallotta ennek vagy annak előbbi kisérletét vágyó szivének kielégítésére.

— Hisz maga adta értésemre, vigasztalá magát, az ily kisérletek távol vannak még a kalandtól, — de mégis nagyon sebzé. Majd föltette magában figyelmetesebben ügyelni reá, majd ismét gyöngédtelen, hitszegőnek tetszék neki. Egy hirtelenkedő nemest párbajra hítt és sulyosan megsebesítteték. Ellene szentül megigérte, jövőre a hölgy hírét nem mocskolni és az esetet egy szóval sem említeni. Widimir egyik szolgája elárulá a marquisnőnek a történtet. Hozzá sietett, hangosan zokogva esett térdre fekhelye előtt: Miattam — úgymond — sejtem, miattam! Csak nagy erőködéssel sikerült elfojtani fájdalmát, hogy a kedves keservét még magasbra ne fokozza.

Mondhatlan nyugtalanságban várta naponként az estét palotájában, akkor felálcázta magát, lerohant az útcára, bérkocsiba ült, nesze a háromszoros díj,

de repülj! Halálsápadtan nyitott be szobájába, lábújjhegyen lopózott hozzá, Widimir ismerte léptét és hálás szemmel üdvözlé. Orvosom mondja, hogy jobbúl egészségem, rebegé. Ne beszélj, kedvesem, ne beszélj! suttogá Athenais; örömkönyüket sírhatott volna, de erőt vőn magán, csak ajka reszketett. Alázatos odaadással ült a zsámolyra lábaihoz, figyelt a beteg minden lélekzése s tekintetére. Oly előzékeny, oly figyelmes akarok irányában lenni! fogadá, ő nyujta neki gyógyszert, perccel sem előbb, vagy később, cseppel sem többet vagy kevesebbet. S ha el kellett válnia — még egy tekintetet, egy intést, egy csókot! Aranyokat szórt a szolga kezébe, hogy reggel igen korán tudósítsa őt...

Még néhány napig kellett Widimirnek honn maradnia, már egészen fölépült ugyan, de fokozódott, csaknem lázas inger maradt még hátra.

—Nézd csak! üdvözlé meglepetve, midőn Athenais egy este korábban lépett be, mint máskor.

— Ez annyit jelent: Alázatos szolgája nagysád? enyelge a marquisnő.

— Óh, tőlem nem oly könnyen szabadulhatni meg! Nagyon tolakodó vagyok, mert cukorról álmodozom, látok dagadó, piros cseresnyét — huss, már jól ülök itt!... De egészen elfeledtem, a mit mondani akarék? Igaz: szeretlek!

— Mit hallok!

— Igen, a mit te hallasz, azt én tőled oly nagyon szeretném hallani az nekem mindig ujnak cseng!

— Athenais! éltem virága!

— Pipacs vagy tulipán? Bogács vagy csalán? Mily emélyes! Ha egyszer már elkezdted, hát készíts verset virágodra! Én gyakran kisértem meg a rimelést — arról a hires ódáról emlékezzél meg, melyben iparkodtam, táncban ügyes lábaidat megénekelni — de, Isten tudja, igen keserves kenyér! Szegény madárkához hasonlít lelkem, melyet korlátolt kalitba zárnak, ah, kiröpülne, föl a magasba, de nemsokára ismét leül alázódva fácskájára. Talán nyakékemet akarod megénekelni, hogy oly komoran nézegeted?

— Eszembe jutott, mondá lehangoltan, hogy csak ünnepélyes alkalommal szoktad viselni. Tehát ma korábban jöttél — hogy korábban mehess?

— Fájdalom, fájdalom! sóhajtott Athenais, majd bátortalanúl, csaknem félénken tekintett oldalaslag rá, majd pedig gyöngéd, hosszú újjaira nézett, estélyre megyek St. Marsan hercegnőhöz. Tudod, hogy ujabb idő óta, minthogy te nem jelenhetél meg, ritkán tártam fel vigalmakra termeimet s idegeneket nem is látogattam. Föltünt, még pedig szembeszökőleg föltünt, hogy rendesen este fájdul meg fejem, mi — magányt vagy sétát igényel. Álomtalan éjeken, miattadi aggályomon kivül, mindig uj cselt kelle kigondolnom — ez megnyugtatott — a finom társaságot távol tartani. Mi szegény, felsőbb ranguak akaratlan rabjai vagyunk a formáknak, melyeket saját bajunkra alkottunk. De ma nevenapja van legrégibb, legjobb barátnőmnek, ki előtt csak egy tit-

kom van: irántadi szerelmem. Nem maradhatok el, nem szabad elmaradnom.

— Természetesen, természetesen! Jelen leend vicomte Chateauver is, ki élceidet oly elragadtatóknak találja.

— A társaságnak bohókás tagja, közönséges életben bóhócnak nevezve! Ha egykoron — száz évnek utána — meghalna, akkor a döreség istennője kétségbeesetten bolyonganá át a világot és hegyet, völgyet betöltene panasz kiáltásaival.

— Lord Armstrong! ki folytonosan kezeidet csókolja.

— Azt hiszem! oly kezet mely rajta már annyi aranyat vesztett! E férfi, mint mondják, dúsgazdag; de egész éven át csak egy saját gondolatot sem szülhet. Sovárogva, választás nélkül kapkodik minden után, mi lehull a mulatság asztaláról; csípős fordulatok, és hasonló méltányos csemegék legjobban ízlenek neki. Ezen serény szorgalomszellemet pákoszkodni, nekem csaknem szomorúnak tetszik! Oly meginditó, ha a szegénység magát földiszíteni akarja; tele aggatja magát kölcsönzött, kikunyorált csillámmal s a tarkát szépnek tartja.

— Igen finom — eltérő megjegyzések! Pompás, pompás! Rajongóan hű barátok háta mögött ily gonosz tréfát üzni! Mily véleménye van ekként a flavisollési marquisnőnek kicsinységemről — ezen urakhoz képest?

Megsértve ingerült fel a marquisnő, de benső hang suttogá neki:

— Légy türelmes! Emlékezzél fogadásodra! Még beteg, még izgatott!

— Widimir, ez nem jő szivedből! esengett s megfogá kezét, melyet eleinte boszúsan visszavont, de azután félig bánatosan, könnyedén az övében hagyott.

— Mindenek előtt, folytatá felhevülve, gyülöläm a lengyel küldöttet. Merészelne-e ezen férfi téged mindenüvé követni, rád oly epedező szemekkel nézni, ha egyszer elhatároznád magad, őt szigorú tekintettel büntetni? Bármikor találkozom véle azt hiszem, hogy mondhatlan fájdalmat fog szerezni!

— Én ellenben benne látom a férfit, ki oly jót tett velem, melyért egész éltemen át hálával tartozom. Emlékezel azon estre, midőn karján először közelegtél hozzám?

— Oh, Athenais! mondá rögtön kiengesztelve s mintha édes mély álomba merülne: Édes órák voltak azok! Miért türöd, hogy szerencsémet háborgassák? . . . Ne menj ma a hercegnőhöz!

A marquisnő rázta fejét. Ha lehetséges volna! Ha szabadna! Tudod — —

— Oh, tudom, hogy nem akarsz, lobbant ismét föl. Ne kénytesse magát nagysád! Mit ér, hogy a legfontosabb okokat felhozom? És ha angyal nyelven szólanék is — hasztalan lenne! Füledben hangzik már a tánc, zene, és csengenek a magasztaló föl-

köszöntések! Ne kénytesd magad hozzám! Te előkelő hölgy vagy — a világ és újra a világ és a tekintetbe vétel és még tudj' Isten mi más! Ugye bár, mily unalmas a nyugodt élet? szórakozás, változékonyság — mily jól esik az!

Fölugrott helyéről: hevesen föl-alá járva mindig ingerültebben folytatá: Ma hű barátné üli születésnapját, holnap, holnapután valami más szügségképi eset fog az égből aláhullani! Én, Istenemre, nem tehetném, hogy az ugynevezett jó barát vigalmán nevessek, játszszam, táncoljak, magamat magasztaltassam, ha egyetlen barátnémat betegen tudnám.

— Hisz már föllábadtál, mondá, erős nyomatékkal: elkeseredett szemrehányás s egyszersmind viseletének igazolása hangján.

— Fölocsúdtam? Igen, igen! válaszolá gúnyosan. Eszembe juttatod, hogy híven segéltél? Azt folytonosan mondogatom magamban; de azt is mondom: mit használ hogy testemet ápolják, ha az alatt lelkemet mérgezik meg?

Ezen rövid, heves jelenés alatt a marquisnő gyors változásban először ámultan, azután sajnálólag, végre haragosan tekintett a neheztelőre; keblében heves tusa forrongott, óriás erővel csillapitá le haragját. Egészen föllábbadtál, ez egyetlen kifogás tevésére ragadtatta el magát. Utolsó szavainál rögtön fölkelt, ajkait kábitó fájdalommal szoritá össze, az ajtóhoz tántorgott. Pillanatig késett, mintha vissza akarna fordulni — de sértett női érzelme győzött..

Lázasan, fölgerjedve sietett Athenais haza.

— E férfi, heveskedett, kit kivételnek tartottam, csak olyan mint a többi, önfejű, önző, méltatlan, zsarnok. Szemeim kápráztak, hogy szeszélyeit sajátságnak, száz csínját túláradó üdeségnek, egyszerü nézeteit gyermekdedségnek tekintettem. Félénksége, mely oly ellenállhatlanúl vonzott s édesgetett, lassú víz mélye volt. Soha sem akarék úrnője lenni; de ő se merészkedjék engemet szolgájává alacsonyítani! szegény apácaként viselém magamat, pedig minden ünnepélynek királynéja leheték s ő hálátlansággal, igazolatlan bizalmatlansággal fizet! Bün lenne, csak egy percig is biznom ifjuságomban!

Bájosan öltözködött.

A st. marsani hercegnő vigalmán ifjat, öreget ragadott el magával: soha nem volt ily bájos, soha nem lejtett ily gyönyörüen, soha nem volt ily élces. Az első fél órát valóban szabad, csaknem könnyelmü vidámsággal élvezé; a másodikat, hogy a kegyetlent elfeledje, s hogy önmagát, eddigi badar föláldozásaért megbüntesse; a következőt, hogy a felmerülő fájdalmas emlékeket túlhangozza. Erre néma, szórakozott lőn: Ennyire feledhetém el magam? Nem volt-e igaza, midőn mondá: Füled csak zenére és hódolatokra figyel?

Ablakmélyedésbe vonúlt vissza, mind búsabbbúsabb lőn, szemei elhomályosultak. Tudta, hogy Widimir búteljes, kínos állapotban van. Igaz, igy gondolkozék, igaz, te mérsékelted magad heves kitö-

résni ellen, te javultál mióta szereted; de javulni, még korántsem tesz annyit mint jónak lenni, nem kellett volna elmenned, mielőtt ki nem engesztelted: az ajtóban akarál még visszafordulni, oh, miért nem tevéd? A hódolók egész raja követé, közönyösen társalgott velök, éles gúnynyal bosszulta meg magát tolakodóin. Folytassa csak háborítlanúl, mondá Chateauver vicomtehoz, visszadülve behúnyt szemekkel támlányába, ujjaival döbörgvén ajkain, mintha ásitozást akarna elrejteni, csak beszéljen. Idegeim oly igen otrombák, hogy a malom szakadatlan kerepelésénél is — csendesen elalhatom. Bocsánatot, hány szólamot őröl egy percben, ha tudniillik nem szakasztják félbe?

Még haragosban, megfélemlítő tekintettel szólitá meg a lengyel követet, kit Widimir gonosz csillagának vádolt; de a hiú férfi, távol az érzékenységtől, csak örvendett ezen: mert azon képzelgésben volt, hogy ő Cransac kisasszonynyal vetélkedik, kit vándorló liliomhoz hasonlított....

A szeretett ifjú képe mindig világosabban lebegett szemei előtt, a feddő itéletet, mely fölött csak rövid idő előtt tört pálcát, határtalanúl túlzottnak nézte; a hibák csak sajátságok voltak; új előnyök csatlakoztak a régiekhez. Gondolataiban, csókolva s áldva, jó éjt kivánt neki. Másnap engedékenység s szeghetlen esküvel akará szivét tartósan megnyugtatni. — Végre ismét visszanyeré derült vidamságát,

de korán távozott, barátnéja leggyöngédebb kérései sem maraszthatták.

Widimir rögtön, a marquisnőnek terméből büszke, hallgatag eltávozta után, felébredett kábultságából. Már nem emlékezett világosan az elkeseredett szemrehányásokra, melyeket fékezhetlen nyelve szórt, de bűnösnek érzé magát, szégyenlé dühödését. Ah! sóhajta, mily helyesen mondá édes anyám: Azt hiszed, hogy hevességedet megfékezheted, habár tudod is, hogy lealacsonyít? De mégis, nem tevé hozzá: szándékodat csak újra erősebben, bensőbben tedd fel magadban, utóbb még erényeddé válik.

Erősen eltökélte magában Athenaist kibékíteni, könyörögve kérni, nyugodtan inteni. Egyetlen szívem, akará neki mondani, lásd, ismerem irántami végtelen szerelmedet; tudom, hogy a többiek élő gépek előtted, te játékos, elkényeztett gyermek; de ezen játék is sebzi szivemet.

— Mondd, nem kegyetlen káröröm, ebben vagy amabban vágyat, reményt éleszteni, mit teljesiteni nem szabad, nem lehet?

— Azt gondolod, hogy azon hiúk nem dicsekednek azzal, hogy őket kitünteted? Bármit gondoljon is a finom párisi világ a nő hirével s bármint kacagja ódon nézetemet: én dicsően elmélkedem a nőről, mert anyám fia vagyok! Tudod hogy mint fenyitém meg azon bohócot s hogy csaknem életembe került!

Iróasztalhoz sietett, följegyzé okait, részint hogy lelkét könnyítse s még se feledje el, részint

hogy e, véleménye szerint kedvesét meggyőző levélkét neki átnyujthassa, ha talán holnap szóbeli fejtegetésnél elhagyná a kivánatos nyugalom. Mialatt igy vigasztalódott, ismét fölmerült lelkében azon sujtó gondolat: mint csalogatja Athenais imádóit, mint táncol, enyeleg, boldog, mig ő betegen fekszik. Föilngerülten dobá el tollát, be akart fogatni, hogy a hűtelent meglepje. Mit gondolok vele, boszankodék, hogy ért-e az éji lég? Lehetek-e nyomorultabb, mint vagyok? — Nem! soha se élvezze a büszke marquisnő a diadalt, hogy utána futottam!

Föllobbanása ismét fogadására emlékeztette, melyet anyjának igért: az anyárai gondolat volt paizsa, mely előtt elrejtőzni törekedett a gonosz támadások ellen. Az Orsolya szüzek intézetébe tett kocsizás élénken tünt fel emlékezetében. Oh, anyám, megigérém, hogy semmi titkomat sem fogom előtted elzárni! Miért kelle mindig félretennem a tollat, ha szerelmemet bevallani akartam? Mert te szemrehányólag utaltál volna egy legszentebb parancs megszegésére! Oh, akkor sem bocsátanál meg, ha elbeszélném, mint áldozák föl a szeretettet, hogy érzelgős szive szüntelen epedezett barát útán...

Verejték boritá homlokát. Nem élvezte-e Athenais, mielőtt engem ismert, más előkelő hölgyek példájára álöltözetben a muskétások s deákok vigalmait? Ügyetlen kalandokba, szerelmeskedésekbe látta bonyolítva. Szégyen s rettegés fogta el, feje lázasan tüzes volt, sűrű könyűk peregtek szemeiből: — nem

fogja-e azonnal mondani: csalatkoztam benned? nem fog-e elhagyni, mint másokat előttem? Nem, nem, most nem szerethetne oly tüzesen, ha ezelőtt oly megbocsáthatlanúl megfeledkezett önmagáról!

Éjfélkor kimerülten dőlt fekhelyére, mélyen szendergett, álmából nyugodt szivvel ébredt föl. Gyorsan irt nehány sort Athenaisnak, melyekben kérte, hogy ne nehezteljen s enyhítené elhagyott magányát.

Ezzel egyidejüleg érkezett meg Athenais levélkéje, mely következő édesbánatos szavakkal végződött: Te, szivem bálványa! Áldassék a Te neved! Légyen meg akaratod mindenha s mindenütt — csak csekély kivétellel! nyujtsd éltető csókodat! kenyeremet — add meg ma is, de kétszeresen, háromszorosan, mert nagyon éhezem! — Bocsásd meg büneimet! — a többit mint rosz keresztény valóban elfeledtem. Tied szívem mindörökké! Ámen! Türelmetlenűl lesték mindketten az estét.

IV.

Midőn Athenais a terembe lépett, hol tegnap oly sokat szenvedett, nem futott mint máskor ujjongva keblére: úgy érzé, mintha láthatlan karok tartanák fogva.

Widimir, részint mivel kitalálta gondolatait s

a tegnapi jelenést szégyenlé, részint szokatlan tartózkodásán megsértődve, késztetten ment eléje.

Távol egymástól túláradoztak sziveik vágy s gyöngédségben; most midőn semmi sem gátolá őket, hogy egybeforrjanak, dacosan makacsok maradtak, szemérmesen kerülgették egymást; az óvatos szájnak nem volt szabad öntudatosan azon szavakat ismételni, melyeket leveleikben mint egy álomban, akaratlanúl hebegtek. Fagyos volt a csók, melynek, mint reménylék, tüzesebbnek kellett volna lenni mint bármikor; félre nézve nyujták kezeiket egymásnak, vonakodólag, mint két ellen, kik sok kárt okoztak egymásnak s végre kiengesztelésre kényszeríttetnek.

Igy ültek egymás melleit, a nélkül, hogy feltekintettek volna, de folytonosan kandi szemmel nézték egymást; közönyös tárgyról beszélgettek; azután kinzó szünet állt be, mig rögtön leskelődő pillantással kölcsönösen meglepték egymást, gyermekies duzzogásuk miatt hangos kacajra fakadva. A jégkéreg, mely alatt érzelmük mindig akaratosabban, szabadságvágyóbban dagadott, most fölolvadt, fékezhetlen erővel áradozott. Mindketten, imádókként térdre rogytak, Widimir illatozó hajzatát simogatta, Athenais kezét forró csókokkal árasztá el. Könyező szemekkel adtak hálát az égnek az elragadtatás némaságáért, ajkaik egybeforrtak!

Egy mondhatlan kedves óra röpült el.

Athenais fáradhatlanúl csevegett enyelgő modorában, csak olykor szakítá magát félbe, csókjaival

halmozván Widimirt, hogy — mint mondá — önmagát jutalmazza meg pompás ötleteiért. Widimir mosolyogva hallgatá lehúnyt szemekkel.

— Valóban, barátom, még szerencse, hogy a nap jobban teljesíti föladatát, mint szemeid: mert a lények világosság és melegség hiányában nyomorúltan elsatnyulnának!

— Hagyj, csevegj csak kedvesem! Lásd így zárom be gyakran szemeimet, ha a csermely vidor csevegése elbájol.

— A csermely szivesen meg is köszöni! De mint nő, világtalan tisztelő előtt, bármily látnoki lenne is szelleme, csak a legvégső szükségben segít magán. Nézz csak mindig bátran rá, nem is oly félénk mint hiszed, és nyelvjártassága legkevésbbé sem szenved. Igy, igy! Óh, ezen szemek, mily győzelmesen nyílnak meg, mint villognak, mint fojtják el lélekzetemet! Szenvedélylyel szorítá fejét kebelére, beszéde mindig ittasabb lőn. Hallottál valamit a braminokról, kik a nagy csillagzat följöttét hárfáikkal üdvözlik? Figyelj, érezd, mint dalol szivem! Folyton azt rebegi: Mindenható, mily elragadtatók csodaműveid! Soha ne utasíts el festészt, bűn lenne az emberiségre nézve: ezen pillantások jótékonyságát néki kell ajándékoznod, hogy éljen nemzetségről nemzetségre; de, ah! a legszebb kép csak hulla! Élve kell ezen szemnek a világ osztatlan örömére fenmaradnia; de neked nincs fivéred, nincs nővéred, — elhallgatott, szemérem s félénkség akadályoztat-

ták tovább fűzni kecses gondolatmenetét, melybe titkosan, mint boldogitó álomba, látszék elmerülni.

— Óh Athenais! kiálta fel lelkesülten, miért nem lehetsz enyém? — az egész világ előtt — az egyház áldásával?!

Édesfélénken, szemérmesen nézett maga elé, Widimir hirtelen leleplezé aggályosan elrejtett érzelmének fátyolát. Férjem a közel jövőben hetvenedik évünnepét fogja megülni! suttogá alig hallhatóan.

— Te enyém, folytatá, te kedves, vidor.

— Köszönöm! szakítá félbe, te oly szíves vagy, hogy e szerény hozományomat nem nézed el — de a mi több: én jó vagyok! Nem hiszesz nekem?

— Tudom. Lásd, ha Isten kedvelt volna teljes szivvel, ha meg akart volna áldani egész kézzel, úgy szabadnak lellek, s erőszakkal ragadtalak volna ki tieid köréből, ha ezek esdő kéréseimnek nem engedének!

— Légy nyugodt, nevete Athenais enyelgő hangját visszanyerve, hallatlan nőrablásra vén nagynéném nem juttatta volna a dolgot, aludjék békében és hüvösen, utóbbi t. i. a tüzokádó boszorkánynak jól fog esni. Ő kényszerített az agg flavisollesi marquishoz, mert én igen szegény, ő pedig irigylendő gazdag volt: a hasonlíthatlanúl gazdagabb, ifjabb Babinski gróf várába, ha ellenkeztem volna, a mi nekem azonban igen kérdésesnek tetszik, legbiztosabb sárkányán küldendett.

— Akkor, egészíté ki Widimir, akkor mond-

hatlan szerencse leendett! Nem áldoztak volna fel egy élemedett, aszkóros embernek! Az ifjú kebelére jól illik a rózsa; de az aggastyán kebelén kirívó, a piperkőc világfiak gunyját, önmagának ártalmas szánalmát idézi elő. Oh, Athenais, akkor nem kellett volna, évekig, saját vallomásod szerint, a legkeserűbb csalódások között igaz szivet keresni! és ajkaira lenge csókot nyomván, sóhajtva tevé hozzá: akkor csókom az első harmatcsepp leendett e rózsa tüzére!

E fordulat meglepé. Ti férfiak mégis csak csodálandó teremtmények vagytok, mondá fejcsóválva. A nő túlboldog, ha kedvese a létező viszony alatt hű marad! Valljon csókja, mert az ég úgy akarta, vagy szeszélyből vagy vétségből mint első vagy második harmat csepp hullott-e a rózsára — azt kutatni, Éva leányainak egyike sem fogja. Megváltoztathatja? Nem! Láthatta-e jó csillagzatát, mielőtt föltünt? Lehetlen! Lelke vadonhoz hasonlított, mely vagy egészen vallás nélkül, vagy idegen bálványnyal foglalkozott, mitsem sejtvén azon mesés lényről, kit egyszerre igaz, egyetlen, mindenhető istenként imád. Ilyenek vagyunk mi! De ti, egy nő netalán leendő tévedéseitöli kóros félelmetek mellett, és a jelenbeni bizalmatlankodástokon kivül, még a multra is féltékenyek vagytok. Menj, gyütölhetnélek, ha nem szeretnélek! E rózsa valóban le van tördelve az ágról, igazán képleges szemrehányás!

— Vidor-e St. Marsan hercegnő? Kérdé könnyedén.

— Ez annyit tesz, válaszolá újjával fenyegetve, mikor távoztál a vigalomról? Alig éjfél után! A lengyel követ folyton köröltem volt, szövé káröröммel közbe, kacsingatott —

— Hát nincs igazam? förmedt rá. Ez a következmény! sohasem tévedek!

— Kacsintott, de én, mint kegyelmes uram megparancsolá, komolyan visszautasítám.

Widimir arca fénylett.

— A vendégek táncoltak, játszottak, jelenlétükben dicsérték egymást, távoztukkor gúnyolódtak, túlzólag fűszerezett szerelmi kalandokról beszélgettek, figyeltek, gyanakodtak — hisz te ismered! Az ifjú Babinski grófról is beszéltek, ki rögtön eltünt. A flavisollesi marquisnőnek úgy tetszett, mintha hallotta volna, hogy a különc ujabb idő óta serénysége s buzgóságával tudományos kutatásokra adta magát. Van benne valami. Ah, mily kár —

— Miért kár? kérdé feszülten.

— Mily kár, hogy tegnap még mitsem tudtak a pályamunkáról, melyet kegyed a rózsa és harmatcsepp közti szende viszonyról nyomatni szándékozik!

— Várj, te gúnyolódó!

— A nyári idényre vonatkozó érvek is szőnyegre kerültek. Nyolc nap mulva a tánctermek bezáratnak, a távolba röpülnek majd. Ah! mily pompásan lehet gondolatokban utazni, villámgyorsan szállong az ember tova a légen keresztül, por, málha nél-

kül, nem törik el a kerék, nem kell étkezni, és csodálandó módon jutányos!

— Es mit szólt ehez bölcseséged? Nekem, fájdalom, haza kell utaznom.

Athenais elhalványult. — Te ámitgatsz! Nézz rám, ha mersz! Komoly maradsz? Tehát igaz! Nem, nem! kiálta kezeit összecsapva, kell mosolyognod, csak gúnyomért akartál megcsalni? Vidéki kéjkastélyaim legkényelmesbikét fogom választani, közelében bájos nyaraló van, mely fölött kényed szerint rendelkezhetel, mire nyájasan fölkérni férjem nem fog elmulasztani. Gyors paripán egy negyed alatt ellovagolhatsz hozzám. Akarsz?

— Pompás, pompás! Veled az erdők s kerteket keresztül száguldozni!

— Lenge naszádon a tavat bejárni, melyben hattyúk eveznek, liljomok virúlnak!

— Szerelmünk napról napra erősbülve, békén, háborgatlanúl!

— No, no! Kis homályos szint is végy a szinvegyületből.

— A szomszéd nemesség jelentkezik, a hölgyek megérkeznek, — a férfiak fölülmúlják egymást.

— Az ügyetlen uracsok! Alkalmasint elláttad magad jó időre mint számoló gazdasszony, azon említett, megfélemlítő tekintetek elegendő bőségével.

— Lásd! — s komolylyá lett, akadozott, bátorsága csökkeni látszott, mindannak kimondására, a mi ezen percben meglepő rögtönséggel kebelét dúlá;

lassan ment íróasztalához és tétovázva jött egy levélkével vissza; Athenais ámultan tekinte rá — lásd, tegnap följegyzém magamnak mindazon okokat, melyek — minthogy ép erről beszélünk — követelik, hogy jövöben odaadásodra szigorúbban figyeljek.

Athenais búsan csüggeszté le fejét. Mig én a bálon, bár te távol valál, mindent kerülék, a mi téged gyötör ha jelen vagy, mig néked a busítottat kibékítened kellett volna, azalatt te, ezt beszédedről veszem észre, szemrehányásokat életszabályok lepelébe burkoltál, azokat felirtad magadnak, hogy általuk naponta emlékeztessél, naponként megints.

— Hogy alkalmas időben eléd terjeszszem, kedves lény, mert érzem, hogy ingerlékenységem kimért szóbeli elintézésre alkalmatlan. Nem szemrehányások, nem követelések, nem, benső esdések, könnyen teljesíthető kivánalmak, igaz gondok! Az igaz szerelem legdrágább értéke, legcsalhatlanabb jele ép ezen álmatlan, egyengető, intő gond, mely talán néha, aggályos becsületességében, a kedves terhére van. Hidd el, sohasem szerettelek bensőbben mint tegnap legkeserübb búm közepett! Igy szülemlettek ezen sorok! Gyöngédtelenség tőlem, nem tudom már, mi emlékeztetett rá ma, és most — bocsáss meg! Ezen levélkét is, mely veszélyteljes hadüzenetnek látszik, visszavonom.

— Nem, nem! válaszolá élénken, hadd olvassam. Most, úgy hiszem, kötelességem kimerítő nyilatkozatot sürgetni, hogy végre — kivánatos lenne

már — a határ pontos kijelölése után, tartós békére tökéld el magad. A halasztás, nem egyéb mint folyton fegyverszünetelni, gyanakodólag leskelődni, alattomosan harcra készülni, mi mindkettőnket megrontana!

Athenais átfutotta az első sorokat, gánymosoly ült ajkain.

— Ezek régi és, hogy őszinte legyek, igaztalan kétkedéseid és gondjaid! A nyilt, elfogulatlan mód, melylyel termeimben az urakat mulattatom, sebez téged; játékos gyermeknek nevezesz, de tetszékeny hölgynek tartasz. Figyelj rám! Mióta hozzám közelegtél, törekvéseimnek csak egy célja volt: szivedet megnyerni, meg is tartani; a többiek iránti magaviseletem: a gazdasszony önföláldozása s ártatlan dicsvágya, hogy vendégeit elégedetten bocsássa el. A nyájas pillantás még nem csábítás, a hizelgés még nem titkos szerelmivallomás. Istenem! e férfiak hiúságának néha nyájas szólammal kedveskedem ép úgy, miként inyüknek étkamráimból cukros csemegét hozok. Létezik-e még valami e széles földön, mi, kivüled, nekem kivánatosnak látszanék? Gondolj igazságosabban magadról és ne bélyegezd izlésemet elvadultnak! Mihez fogjunk, hogy Athenaisod égő vágya, téged kielégíteni, a flavisollesi marquisnő elkerülhetlen, házi kötelességeivel öszhangzásba hozassék? Egyszer, majd ha nőd leszek, s mostani kötelességeim alól fölszabadulok, nem fogod tapasztalni, hogy kénytetett szinleléssel zsibongó ünnepélyek

után, vágyjam vissza, de addig türelmesen kell csókolnom a vesszőt, mely sebez. Zárjam be házamat? meggyónjam férjemnek s a gonosz világnak a „miértet“? tárjam fel szerelmünket s irántami bizalmatlanságodat? Ugynevezett nagy hóditásról hadd csevegjen a világ; de az igaz szerelmet titokban tarthatni boldogság! vagy csak az ajánlottad védenceidet szabad elfogadnom? Ah, nemsokára szükségesnek fogod tartani, hogy saját védenceid ellen is védjed magadat. Ha neveiket említeném, vizsga szemeket szegeznél rám, én elpirulnék gyanakodásod miatti szégyen és sérelem miatt — s te ezt vétkem biztos jelének tekintenéd.

— Te túlzó vagy, Athenais! Gyöngéd, meleg szavaid közé több nyerseség s gúny szövődött, mint a mennyi, gyors bebizonyítást sürgető vágyodra s érzelgősségemre nézve üdvös lehetne. Ha ez értekezletre elég bátorsággal birtál, mely nekem, mint őszintén bevallám, hiányzott, ugy nem titkolhatád el magad előtt, hogy bátorság, fesztelenség, szendeség- s óvatosság nélkül, kétes előny, melyet inkább bocsátunk meg, mint követünk.

— Hangod is, ugy tetszik, oly lázasan izgatott.

— Oh, egészen fesztelen vagyok! mondá hangját mérsékelve, szólásmódom mindig élesebb s hatályosabbá lesz, ha védelmemre szoríttatom. Ez ne ámítson el! szivem még hosszú ideig nyugodt, midőn szavam már kihivó . . . Levélkéd, folytatá ismét izgatottabb hangon, arra oktat továbbá, hogy kegyet-

len káröröm, ebben vagy abban kivánalmat, reményt éleszteni, mit teljesíteni sem nem szabad, sem nem akarunk. Tökéletesen helyes; de már eléd terjesztém, hogy ily szándok idegen előttem. Mégegyszer: Szemeim főleg ezen csemegést, a jó pástétom meghóditására, ama játékost erszényem végképi kifosztására buzditani, célozzák.

— Oh, akkor megbocsátható, te szegény, ha ezen uracsok rád mámoros szemekkel tekintenek, s kezedet határtalan hálával szakadatlan csókokkal halmozzák. Ki téged igy beszélni hallana! De minden megjegyzéstől tartózkodom mig befejezed!

— De, pattant föl, fejét büszkén fölemelve, te mondod, hogy dicsekednek kitüntetésemmel? Ki dicsekszik? Mivel dicsekednek? Miként hangzott azon nyomorultnak meséje, kit te megfenyitél? Mindent, mindent, kell most tudnom, ha ne higyjem, hogy e szemrehányást csupán kiokoskodtad, hogy velem törésre kerüljön.

— Azon nemes, akadozott, beszélt — a multról!

— Ez az, ez az! sikolta föl szívszaggató hangon. Mit csodálkozom rajta? Ez dühöngött, ez zajlott benned, jól észrevettem! Hiszen még ma célzottál rá a rózsa s harmatcseppféle képlettel!

Athenais fölegyenesedett királyi termetének egész méltóságában; inkább hasonlíta vádló, mint vádlotthoz. Történtet nem tehetek meg nem történtté, de mit sincs megbánnom. Ifjan agg, kóros aggastyánhoz kénytetve, egész vétkem abban állt, hogy

vágyton epedtem oly lélek után, mely megérthetne és szeretni tudna. Néha azt hivém, hogy valóban leltem barátot, ki igazán, önzetlenül szerete — rövid mámor volt, melyet tartós, vigasztalan kijózanodás követett. Oh, akkor az egész nemet akarám lakoltatni a miatt, mit egyesek nekem vétének, akkor tetszékeny voltam, kacérkodtam — hogy kegyetlenül büntessek. Számos évi élettelenség után szivemben — magam is csodálám — ismét egy üde virág fakadt; szorgalmazott, hogy elajándékozzam; fürkésztem, vizsgáltam, úgy véltem, hogy a legnemesebbnek adám — ismét csalódtam. Azt tudd meg: mig valakinek hittem, addig rendíthetlen híve valék; de elpártoltak, töláldoztak! Igy éltem, vagyis inkább igy hervadtam idővel, mig te megjelentél! Mindezt soha nem titkoltam előtted; s ha nem vehetél magadon erőt, későbbi bár legtisztább, legmélyebb szerelmemmé lenni, akkor visszariasztani, elutasítani kellett volna, nem pedig elválhatlanúl lebilincselni. Vagy akkor valál álnok irántam, vagy az vagy most! Ez a legkiméletesb vád, melylyel fölötted jogos felizgatottságomban rendelkezhetem! Mindezt bevallám neked; de ha te nyomorult, mérges sziszegésekre inkább figyeltél, mint vallomásomra, ugy meg nem foghatom, mint társaloghattál hetek-hónapokig szinlelővel? Oh, most világos előttem, csak szeszélyed alacsony játéka voltam, melyet im megúntál!

— Athenais, ne alázd meg magad, ne alázz le engem!

De ő nem hallgatott rá, majd haragszikrázó, majd megvető szemekkel meredt a kezeiben tartott levélkére, melyet végre gúnykacajjal összezsugorított s messze eldobott; heves léptekkel járt alá s föl a szobában, arca lázasan piros, zilált volt, keble pihegett, fékezhetlen hevessége akaratlanúl magával sodorta lelkét a korlátlanság örvényébe.

— Fogadást tettem, remegték ajkai, hogy mindent nyugodtan fogok eltűrni, — de te gyalázatot, gyalázatra tetézesz s az őrültségig bosszantasz. A világ tehát a hölgy jó híréről azt gondolhatja, a mit akar, de te nagyot gondolsz a nőről, mert anyád fia vagy! Hát annyira elvetemült vagyok, hogy ujjal mutogatnak rám, hogy a finom világ csak nagylelkűen tűr s nem vet meg, mert híre ép oly rosz, ha nem roszszabb az enyémnél? Oly nagyot gondolsz a nőről, fia vagy oly anyának, kit beszédeidből kiki feddetlen szentnek ismer — mint jöhetél azon vétkes gondolatra, hogy e szent hölgynek ily elvetemült lényt fogsz nődként bemutatni? Kérdezlek.

— Sziklának kellene lennem, túlharsogá Wídimir, hogy ezen túláradozások, elferdítések, s igaztalan vádak badar egyvelegét nyugodtan tűrjem. Miattam, beszélhetsz olyast, miről számolhatsz is, nem is, de ne sződd be anyámat a harcba. Saját előnyödet csak nem fogod oly vakon félreismerni, tevé keserüen hozzá.

— Hisz magad szövéd be a harcba! Hisz az ő nevében indítsz háborút ellenem s az egész romlott

világ ellen! Nemde ő fiatal volt mint én? öregebb, nem szeretett férjhez adatott, mint én? ő nem keresett hű szivet mint én? De én nem éltem, mint ő, magányos kastélyban, körülte nem hemzseget az ifjuság, mely az aggkeblére tüzött rózsát mindig kihivásnak tartja! Nem saját szavaid-e ezek?

— Jól van, jól; de ő a kisértés perceiben is szent maradandott!

— Kétségen kivül; mert született angyal!

— Kire ingadozó emberi lényeknek hívőn és buzgón kell tekinteni!

— Mindenesetre! születéstől óta sugárkoronával bírni, nagy, igen nagy — szerencse; de csalódás és megbánástelt életen át, béke utáni epedés között, a vakság mámorából kijózanodni, érdem, még pedig véleményem szerint, sokkal nagyobb.

Kimerülten veté magát támlányába, arcát mindkét kezével befödvén . . .

— Befejezted végre? kérdé elnyomott hangon.

— Igen. Mert, jegyzé meg élesen, ha, mint tegnap mondád, angyal nyelven beszélnék is, s a legfontosabb okokat fejteném ki, mégis hasztalan lenne!

— Úgy van! válaszolá fékezett haraggal. Becses és bölcs szavaid egész pazarfénye sem meg nem győz, sem meg nem nyugtat. Én, akár jogosan, akár jogtalanúl, féltékeny vagyok, féltékeny — ha örvendsz rajta — egész az örjöngésig. Modorod melylyel ezzel vagy amazzal társalogsz, — bármily ártat-

lan legyen is, — gyötör; ez is, az is dicsekszik az őt kitüntető tekinteteddel — mondj, a mit akarsz! De nem tűröm tovább!

— Oh, mily kecses kép: itt ül lecsukott szemekkel, összekulcsolt kezekkel, félénken, gyáván, bárgyúan, józanúl, mennyeileg!

— Elviselhetlen túlzás!

— Minták után képződöm! mondá gúnyosan.

Widimir lenézőleg tekintett rá, szót sem válaszolt.

—És ha valóban beleegyezném korlátlan parancsodnak szolgaként hódolni, mondom: ha — mit tennél akkor? A jelent ugyan nem kellene többé féltened — de mit kezdenél elvetemült multammal?

— Sohasem neveztem azt elvetemültnek; gyakran ugyan nyiltan bevallám, sajnálom, hogy nem vagyok első szerelmed. Lásd belőle, ha nem vagy egészen Istentől elhagyott, mily mondhatlan szépnek, irigylendőnek látszik nekem ezen szerencse, mily nagyot hiszek szivedről! Igen, a multra is féltékeny vagyok; de e kisérteteket elrezzentheted: élj ezután csak nekem, és én mindent, de mindent feledek.

— Te és feledni? szóla közbe, soha! Ne csalódjál! Feledni? Mit kellene elfeledned? Nem annyit tesz-e ez, hogy ezután csak szánalomból akarsz szeretni, hogy ne bukjam meg végkép? Ily keresztényi könyörületből eredő szeretetre nincs szükségem.

Tovább nem mérsékelheté magát; keresztbe font karokkal, halálsápadt arccal, villogó szemekkel

állott Athenais előtt, ki megsemmisitő tekintetét dacosan, mereven fogadá. Widimir megfogá kezét és görcsösen szorítá meg, de ő halk sikoltással ragadá azt el és boszúsan elfordult. Hevesen járt föl-alá, nem tekintve Athenaisra, fölnyitá az ablakot és ismét betevé, ezt-amazt vevé kezébe, hogy elkeseredve ismét messze dobja, ingerlékenysége percről-percre növekedett, önmagában beszélt: Fogadást tettem mindent hallgatag eltűrni; de ő gyalázattal halmoz el, gyötör a kétségbeesésig. Ily keservesen félreismertetni! Vége az álomnak! Ne csepegtessetek folyton gyilkoló mérget lelkembe: anyámnak, alattvalóimnak kell élnem! . . . Szerelem-e az, mi az embert elbarmítja, a helyett, hogy teremtőjéhez közelítené? mi felüdités helyett gyötör? . . . Mije vagy ezen nagyravágyó hölgynek? Az aggodalmas gazdasszony örökké imádtatja magát, hogy örökké arra figyelmeztessem, mily régóta játszsza az áldozatsovár bálványt, mely engem, mint annyi mást előttem, áldozatúl kiván! . . . Anyám erényét merészlé kétségbevonni! . . Nem egyezünk meg — háború, pusztulás, minden lépten! Vége, vége! új életet kell kezdenem! Bátorság! Bátorság! Jőjj közelebb hatalmas varázsló, vén vigasztaló, önzetlen szivboldogitó, jó tokajbor! Segits, segits!

Tele töltött egy serleget, azt sebesen kiürité.

— Miért, mondá Athenais, a nélkül, hogy közelednék hozzá, félig útbaigazitólag, félig esdve csengő hangon, miért iszol e nagy izgatottságodban?

— Kedvem tartja, szólt mogorván, ismét töltögetve.

— Athenais gyorsan hozzá lépett. Volt idő, midőn tánctól felhevülten bármint esengtem is ital után, szemed egy intésére a poharat érintetlenül hagyám. Miattam most mit sem fogsz tenni, mitsem fogsz engedni; de, ha előbb jól hallám, anyádnak... alattvalóidnak akarsz élni.

— Igen, igen! Mert mit gondolsz te éltemmel?

— Hisz látod, hogy nekem az egészen közönyös — de az enyém is!

Villámgyorsan ragadott poharat és fenékig ürité azt.

— Igy, mondá elragadtatva, igy, rám nézve is méreg lesz!... Istenem, Istenem! mit vétettem, hogy ennyire megfeledkezhetünk.

— Isten mitsem tud rólunk, válaszolt tompán, különben nem engedi, hogy, saját vesztünkre, megismerkedjünk!

— Ne távozzék elhaló szerelmed hazugsággal, nyögé, légy hálásabb, igazságosabb a gondviselés iránt! Nehány komor, keserű órát külde reánk; de megismerkedésünk után hosszú ideig mondhatlan bensőséggel csüngtünk egymáson. Tagadhatod ezt?

— Mint hangzik a közmondás? kacagott gúnyosan. Saját kárán okul az ember. Ilyesmit mint gyermek kivülről tanulunk meg — hogy azt az életben elfeledjük. Miután magad ily nagyra magasztalt szerencsére méltatlanná tetted, csak azután jut eszed-

be annak mondhatlan édessége. Makacs vagyok és ha térdre hullnál lábaimhoz, sem bocsátanék meg többé.

— Légy nyugodt, mondá jéghidegen, nem fogok előtted leborúlni, mert te vagy a bűnös.

— Én vagyok a bűnös? dühödék, semmit sem kimélek többé, térj ki utaimból!

Athenais büszkén tekinte rá, távozni akart. Utána sietett.

— E hölgynek, kiáltá, jobbjával homlokára csapva, adám üde, ártatlan szivemet, áldozám időmet, e hölgy anyám szent képét lelkem egy zugába szoritá, e hölgyért folyt vérem.

— Ismerem azt, szakítá félbe, mindig szokásod volt az adottat unalomig, a kapottat pedig soha sem említeni.

— Mit adál nekem? A mit adál — azt ezelőtt — ezután —

— Ne fejezze be, gróf úr! Nem fogjuk egymást többé viszontlátni!

— Ámen! sikoltá támlányába dőlve, mig Athenais az ajtó felé tántorgott.

HARMADIK KÖNYV.

Ármány és szerelem.

I.

Azon heves jelenet után egész éjen át, másnap is megsemmisítő erővel dühöngött mindkettő lelkében a vihar; minden, mi kevéssel ezelőtt zöld, harmatos levél volt, most elsárgulva, szétszórtan, s ösztapodtan hevert lábaiknál; egészen kóros és nyomorultaknak érzék magukat, mintha nehány óra óta száz évet éltek volna át. Azután kimerültség, bú szakadt reájuk: hiszen nem akartak — újra boldogokká lenni — csak a visszaidézhetlenül eltünt boldogságot elfeledni; szerettek volna meghalni, — csak meg nem örülni! Halálosan megsérték egymást, erősen eltökélték magukban egymást kerülni! Egyesülten élni — lehetetlen, elválasztva élni — képzelhetlen!

— Ő a bűnös, boszankodék Athenais, néki kell a kibékülést megkisértenie. Már tökélyesen föllábadt, megkereshet vagy legalább nehány szivélyes sorban vétkét megbánhatja.

— Ő a bűnös, heveskedék Widimir, jöjjön,

vagy írjon, alkalmazkodjék, hogy végre örök béke álljon be, mert ma látszólag megengesztelődni, holnap ismét hevesen összekocanni, az élet pokla.

De a dacolók nem jövének, bár kínos türelmetlenséggel várták egymást, a büszkék nem írtak, noha egész halmaz levelet kezdettek meg. Ah! mindazon gyöngéd, máskor pazarúl szórt szerelmi nevek egyike sem folyt ki a makacs tollból.

— Oh! gondolá Athenais, a büszke nem akar palotámban megjelenni; de ha alkalmat nyujtanék neki, eme vagy ama társaságban velem találkozni, nem mondaná: a könnyelmű! mint használja föl az idény legutolsó napjait is, imádóitól hódolatokat fogadni!?

— Ha vele az operában vagy a sétányon találkoznám, okoskodék Widimir, nem gondolná, hogy ép ő miatta jöttem?

Igy keseríté, igy busitá ezen okoskodása, mig Athenais álmatlan éjeken át módról elmélkedett, őt kibékíteni, a nélkül, hogy szembetünően megalázódnék. A hölgy szive tengerhez hasonlít: a vihar után játszik tarka kagylóival.

— Messze, távol Páristól, álmodozá, könnyebben közeledhetünk. Ott, távol azon köröktől, miknek oly keserű ellene, egyedül neki fogok élhetni, ott engedékenységem nem fog kényszerített alárendeltségnek, hanem önkéntes s ennélfogva annál becsesebb adománynak tetszeni.

A gondolat határozattá lőn, azonnal a háziorvost hivatá.

— Kedves dok tor, sóhajta, súlyosan beteg vagyok, el kell mennem a spaai fürdőkbe! Azon fördők forrásai csodahatást gyakorolnak rám. Hallja csak, öreg barátom, mily vadon lüktet üterem. Beszéljen, rendeljen, ha meg ne haljak .... Az ezüstfürtű úr eleinte mosolygott a viruló egészséges hölgy különös ötletén, de mindjárt megérté, mint eszélyes világembere, kivánatát, mely csaknem parancsként hangzott.

— Igaza van méltóságodnak, jegyzé meg finoman, kegyedféle betegek nem ritkán látnoki tehetségüek. Csak azt fájlalom, hogy férjétől el kell válnia, kinek kastélyai egyikében szabad leget kell élvezni. Ezzel meg kell elégednie, annak igy kell lenni.

Elutazása előtt következő levélkét küldé Widimirnek:

— Drága barátom! Ez utolsó napokban kitünt, hogy a szerelem legparányibb szikrája is kialudt kebledben; de minden viszonyban, minden körülmény között testvéri barátnőd maradni, senki sem tilthatja el. Ezen sorok célja: neked Isten hozzádot mondani. Tervem volt, ha még emlékezel rá, a nyarat jószágaimon tölteni; férjem e napokban megy oda; nekem, roncsolt egészségem helyreállítása végett Spaaba kell utaznom. Meglehet, hogy ismét fölgyógyulok — de te ott — bizton tudom — minden tekintetben újra felüdülnél.

Köszöntet Flavisolles Athenais.

— Ha távol leszek, mosolyga búskomoran, majd szive ismét utánam fog epedezni. Intésemet,

hogy Spaaban újra felüdülne, oh, érti ő! E mellék ajtót, melyen utánam lopózzék, a legbüszkébb férfi előtt nyitva kellett hagynom: s azután a gyógyforrást, nem engemet keresett meg...

— A képmutató, az önző kiálta fel Widimir. Midőn enyelegve hazatérésemről beszélék, rémült, vigasztalatlan lőn; de ő magamra hagy, kibékületlenül elhagy! Ha Párisban marad, végre bizonyára találkozunk; de ő törni akar, szántszándékosan kerül minden közeledést. Egészen imádóinak akar élni, azért az orvos a spaai fürdőket rendeli számára, és a jó, öreg marquisnak a mezei leget kell élveznie. Oh mily gúnyos jeladás, őt követni! Mintha bizton meg volna győződve, hogy a szerelmes dőrének utána kell sietni, előbb vagy utóbb, a lengyel medvének, kezéből kapott kis mézért a világ gúnya mellett láncán kell táncolni és morogni! Diadala el van hirtelenkedve, nagyságos asszonyom! Ama hölgynek még születnie kell, ki Babinski grófot elbolondítaná.

Megparancsolá komornyikjának, hogy Páris közelében számára 3 hónapra nyaralót béreljen.—

Widimir magányában mondhatlanúl boldogtalan volt. És ha naponta százszor is előszámlálta lelkiismeretes pontossággal mindazon okokat, melyek előbb-utóbb mégis törést idéztek volna elő — nem lelt vigaszt bennök. Talán javamra tevé igy az ég, dörmögé magában, de tőlem ne várjon köszönetet.

A természet mély nyugalma kettőzteté komorságát. Csak ha a vihar dühöngött, a tó kéjelmetlenül

zúgott, a fák mámoros örjöngéssel suhogtatták ágaikat és a villám cikázott, akkor ritka öröm zajongott szivében: az önmegsemmisítés gyönyöre, az általános zendülésben telt álnok káröröme; akkor rengett sajkája a vizen, forrón óhajtva, hogy a mélységbe sülyedjen, vagy a legvadabb ugrásokra ösztökélte lovát, hogy összetiportassék; vagy födetlen fővel ment az erdőbe és a legóriásabb faderékhez támaszkodva leste a napfényt. Nem gondolhatott áhitattal anyjára, nem beszélhetett oly gyermetegen mint máskor Istenével, a zene elveszté jótékony gyógyerejű hatását és ha könyvet vett kezébe egy kép, egy meglepő fordulat mindjárt a hűtelen hölgy finom, fondor szellemére emlékezteté.

Igy folyt le lassan négy boldogtalan hét.

A sors kérlelhetlen fenyítő vesszeje konok lelkét engedékenynyé tette, megtanult lemondani. — Gyöngéd permetként hullt a béke keblébe, ez észrevétlen beszítta; de a cseppenként beszivárgott erő lassan, csendesen, új életnek volt előkészítője, mely most, látszólag rögtön, sarjadzott. — Véghetlen gazdagnak hitte magát szegénységében, önállónak, mint soha, odaadó alázódásában, fölvilágosodottabbá, férfiasabbá és jobbá vált. Ha néha-néha borús óra köszöntött be, ekkor gyorsan felnyitá kedves könyveit, elmélyedett azokba, mig végre üditő melegség pergedezte át egész valóját.

Gyakrabban írt imádott anyjának, kinek képét ismét teljes tisztasága, jósága és nyájasságában látta.

Igy látjuk őt most kertjének leglombosabb helyén, a toll könnyedén futja be a lapot, szeme derülten ragyog és dévaj mosoly vonul át ajkain.

— Kétségen kivül ismére d a rögtön eltünt kastély kedves meséjét. Tarka foglalkozás uralkodott benne a padláskamrától a pince fenekéig : a szolgáló épen halat készült vagdalni, a komornyik a komornának csókot, a szakács a kuktának pofot akart adni — midőn egy hatalmas bűvész lépett be és mindnyáját megigézte. Csak midőn a varázs ideje lejárt, kezdődött a zsibongás a házhan, a kés a halba hatott, a mester keze az inas orcáira csattant. Azt hivék, hogy nehány órát édes álomban töltének. Lásd! ily varázsmester a vasárnap is! Midőn a város kapuin bekopogtat, a munka kihull mindenki kezéből, varázsálomba szenderegnek, csodálatos álomképekkel elárasztva. Hétfőn reggel felébrednek, ép ott fognak a munkához, hol harminchat óra előtt abba hagyták — azaz, ismét kölcsönösen csalják egymást.

— Vasárnap a párisinak ábrándja hasonlíthatlanúl vidorabb mint köznap, fris leplet ölt. Szavaknak ugyan soha sincs szükében a francia, de vasárnap jó ötletei is vannak, azt hiszi, hogy éjjel távolban hallá a múzsalovát nyeríteni. Rögtön tervet készít gyönyörködtető vígjátékra, felvonás és jelenetekre osztja, elrendezi a férfi és női személyzetet, a kifejtést a sorsra bizza, és még csak a cselekmény helye és a diszítmények miatt ingadozó.

— De mit gondolok a városiak mámoros va-

sárnapjával? Békén ülöm meg azt a falun. Oh, anyám! ha elmerengve bolyongunk falun, réteken, kertek és erdőkben, akkor mindjárt észleljük, hogy a természet élvezi a vasárnapot ép úgy, mint az ember! A teremtés utáni törekvés, úgy látszik kisikamlott gazdálkodó kezéből, a teremtményröli gondja eltávozék tőle; ő a szülöttet etette, itatta, nyugalomra vitte és újra anyagilag erősödik a szülendőért. Úgy látszik mintha a kalászok nem akarnának tovább nőni, mintha lassabban, titkosabban folynának a hullámok, mintha a virágoknak, a kis fűszerésznőknek, csak félig volna szabad rakdájukat föltárni, szineiket, illataikat eladni; úgy tetszik, mintha a méhnek nem volna különös kedve vagyonát nagyobbítani, mintha jobban szeretnék egymást a galambok, mintha a lepék tarka csapatonként szállongnának ki. Körösköröl béke és ájtatosság! Távol, távol fekszik a város, a tüzhely, hol zajgó szenvedélyek bájitalukat főzik —

Ezen pillanatban a szomszéd kertben egy hang hatotta meg fülét, melynek ritka kelleme édesdeden rezzenté meg. Némely hang ingerlékeny emberekre vonzó, igéző hatást gyakorol: remegett, a vér orcáiba futott. Ezen vidor csengésre majd komolyabb, de nyájas szivélyes hang felelt. Anya és leány volt, kik egymással mulattak. Önkénytelenül hagyá el ülését, a két kertet elválasztó, alacsony sövényzeten áttekintendő, azon édes reményben, hogy a hölgyeket, kiknek eszes csevegését hallhatá, megláthatja, s pedig hogy az egyiket azon képhez hasonlónak ta-

lálja, melyet szelleme, elbájoló hangja után itélve, kecsesnek képzelt.

A hölgyek a sövényzethez háttal fordulva álltak. A közeli susogástól meglepetve rögtön visszafordultak — a hallgatózó elpirult és köszönt — ők elfogultan viszonzák a köszöntést — a hajadon kedves arca kigyuladt, midőn a ráfüggesztett nagy, ragyogó szemeket látá.

Ezen első találkozás majd többszörösödött, nemsokára Babinski gróf bemutatá magát az urasságoknak. Az özvegy Merignan grófnő, ki egyetlen leányával Klementinnel e kis nyaralót a legnagyobb visszavonultságban lakta, a vendéget bizalomgerjesztő méltósággal fogadá, mi csak nemes szellemdús asszonyok sajátja.

Widimir gyakrabban, később naponta látogatá meg őket. Oly jól érzé magát, újra éledt. Tisztelé a grófnőt, ki kedves anyjának erényeivel látszék birni.

Különben oly hallgatag, most örömest s lelkesülten beszélt.

Mily szépek voltak a séták az erdőben, a sajkázás holdvilág fénye mellett, a kirándulások a szomszéd falvakba! Kéjdúsak voltak az esték a kertben, midőn a csillagok föltüntek az égen, az ormok kisértetiesen susogtak; ha hazájáról beszélt, a szőke Klementin buzavirágkék, selyempillájú szemeivel ámulva tekintett rá és önkénytelen mindig azon helyre vágyott, hol először találkoztak.

Naponta egy új drágakövét lelé föl kedélyé-

nek : egyszerü, engedékeny, hív és őszinte, arra teremtve, hogy gyermek maradjon egész életén át. — Widimir rajta csüggött, mint hü fivér, gondos barát, jótakaró tanitó, ki fáradhatlanúl tudnivágyó növendékére nehány oly fontos szót bizott, mit nagy eszüek örök munkákban neki föltártak. Viszont Klementin szivesen oktatá a kertészet üditő müvészetében; szabad volt meglesnie a zonda mellett és a lépcénél, vagy ha nesztelenül, sürögve-forogva házának kis világát igazgatta.

Igy mult el négy boldog hét.

Sok csekély jel és figyelem által öntudatlanúl elárulá az ifju iránti, nőttön növő rokonszenvét: azon szinekben öltözködött, melyek neki tetszettek, csaknem haragudott, ha az anya a válogatott gyümölcs után nyúlt, melyet számára tett el. Oh szerelem, bájos pogánysága a szívnek, istenek halmazával, csendes fogadásaiddal, koszorúzott oltár áldozataiddal! Widimirnek, ha ez angyali lénynek ártatlan, szerencsés arcába tekintett, megkellett önmagában vallania: Nem azon vad vágyódás, mely Athenaishoz vonzott, nem azon mámoros önfeledés, nem; de oly érzelem, mely, teljes mézként foly kebleden át, mely az Isten kedveltének tudataként lelkesít — ezen érzelem a való, tiszta szerelem! Klementin nem fog úgy tündökölni mint Athenais, nem fog az imádók százaitól hódolatot kivánni; de a kiválasztottat, az egyetlent, mondhatlanúl fogja boldogítani . . .

Egy estve túláradoztak sziveik. Az anya elé

léptek, megfogták kezét s áldását kérték. Merignan grófnő örömkönyük között egyezett be, szerette Widimirt fiaként, meg volt győződve őszinte rokonszenvéről — a gyöngéd, keletkező tüzet leánya keblében kutató tekintete régóta észrevette. Nemsokára bizalmas beszélgetése arra utalt, hogy szüleinek beleegyezésére szüksége van, s minden tartalék nélkül föltárta házának viszonyait. A grófnő kevéssé vagyonos köznemes családból származott, a Merignan gróffali egybekelése által fényes szerencsére tett szert. Férje, ki bensőn szerette, nagy családelőfiség s meglehetős magán vagyonnak birtokosa volt. Férfiutódjuk nem vala; Klementin volt e házasságuk egyetlen gyümölcse.

A gróf, kinek szivére azon gondolat sulyosodék, hogy családjának neve, vagyona a Merignanok egy mellékágára szálland, nem a legnagyobb szeretettel viselteték leánya irányában, ki a törzsfentartó hiányára emlékezteté. Talán ezen csekély vonzalom okozá, hogy a gróf nem ép a legjobban kezelte pénztárát, hogy halála után, midőn a majoratus a mellékágra szállt, az özvegy és gyermeke számára csak középszerű összeg maradt örökségül. A mostani Merignan gróf ugyan ajánla a hölgyeknek egy kastélyt dijnélküli lakásúl, mit azonban a grófnő hálás udvariassággal megköszönvén, el nem fogadott. Igy visszavonultak a világ zajától a csendes nyaralóba, hol gondnélkül éltek szerény tőkéjük kamatjaiból . . .

Widimir hosszú levelet irt anyjának: kéré sze-

retett, hü védőnőjét az atyát nyájas órájában Klementin részére minélelőbbi egybekelésökre megnyerni. A grófnő pénzügyeit bővebben tárgyalni, melléklegesnek tartá, hisz ő maga véghetlenül gazdag volt; hanem a helyett kis menyasszonya ezer kitünő előnyének részletes leirásával tölté be a lapokat.

Minden órában feloldhatlanabbúl érzé magát lebilincselve Klementin által. A legegyszerűbb, kezetépte virágot ájtatos szorgossággal öntözé meg, ha elfonnyadt, a kedves hullát maga elé tette az asztalra, senkinek sem volt megengedve megérintése; de a szekrényt, melyben a marquisnő első, édes-kedves leveleit őrzé, melyet, mióta a frigy fölbomlott, átallt felnyitni, nehogy a hegedő sebeket újra feltépje — most nyugodtan nyitá föl, józanúl megégette az illatos sorokat, melyeket egykor oly vágyton várt és melyekre oly forrón válaszolt, százszor elolvasott és hálás könyűkben fürösztött.

A nyár végére járt. A három szerencsés ember háborgatlanúl élvezé a békét, főleg a fölött vitatkoztak, vajjon a grófnő leányával végkép költözködjék-e Lengyelországba, vagy Widimir atyai várában csak ideiglen lakjék. A fiatal pár fáradhatlan buzgalommal, megcáfolhatlanoknak vélt okokkal küzdött az első nézet mellett, mig a grófnő az utóbbiért viseltetett elöszeretettel. Ámbár, sóhajta, a gyermekemtőli elválást keservesen fogom fájlalni; de nem jó, ha fiatal házaspár két anya vigyázata alatt áll.

Váljunk el rövid időre tőlük, és térjünk vissza Athenaishoz, kit ezen idillában csaknem egészen háttérbe szoritánk.

II.

A szép marquisnő Párisból Spaaba sietett, meg volt győződve, hogy kegyetlen barátja végre mégis követni fogja — csak rövid ideig hagyhatja remegés és félelem között. Naponta serényen kérdezősködött minden szállodában, reggel, este vizsgálta az idegeneket a sétányokon.

Négy hétig nőttön növő, csaknem fékezhetlen türelemmel várta megérkezését; de ma, holnap, legközelebb, vigasztalódék, bizonyára meg fog jelenni, hisz sejtelmei mindig valósultak, ujabb álmai látnokiak voltak : öltönyében lépett rögtön be — szürkületkor — csókjai mámorítóbbak, mint valaha — azután ismét úgy tetszék neki, mintha mindketten gyermek bölcső előtt térdeltek — ki Widimir nagy, ragyogó szemeivel bírt — ő volt a boldog anya . . . Hasztalan! Álmai, sejletei megcsalák, nem jött! Még nyolc napig akarta várni, azután Párisba repülni, őt felkeresni, szemrehányásokkal halmozni, összevissza csókolni — s megalázódni. A gondolat, hogy talán hűtelen lőn, nyomasztó súlylyal nehezedék szivére.

De a szakadatlan feszültség, gond és csalódás kimeríték erejét; forró láz, mely eszméletét tökélyesen megzavará, ágyhoz köté. Igy sínlődött sok héten

át, a halál lebegett előtte, mig Widimir virult, boldog volt. Jobb természete győzött, de a fölgyógyulás csak fokonként tért vissza. Itt-ott már sárgultak a falombok.

Végre üdébb, szebb színben mint valaha, elutazott; nemsokára föltüntek vizsga szemei előtt a székváros tornyai. Palotájába visszatérvén, tudtára adaték, hogy a flavisollesi marquis még nehány napot nyári lakában szándékozik tölteni; Widimir egyik szolgájától, ki a palotában felügyelőnek maradt vissza, tudakozódék a vágyton vártnak nyárilaka után.

Dobogó szüvel kocsizott oda.

A gróf komornyikja alázatosan lépett a kocsi ajtajához, sajnálatát fejezvén ki, hogy ő nagysága nincs honn.

— Úgy, úgy, válaszolá, nehány aranyat kezébe nyomva, de reménylem, hogy tudod, merre ment urad? Leld meg, látod, hogy nem vagyok fukar! Nehány eszélyes kérdés által birtokába jutott egy titoknak, mely lelkét haraggal s csüggedezéssel tölté el.

— Jól van, jól, nyisd föl szóbáját és kézbesíts neki nehány sort, melyek megérkezésemről értesítik. Légy egyáltalában szivélyes és készséges! Tekintsd magad ezentúl az én szolgámnak, díjadat gondnokomnál veheted fel.

— Bármi hirt hozasz, az dús kamatokat fog számodra teremni!

Athenais heves léptekkel járt alá s föl a terem-

ben a levélke elküldése után. A remény bíbor pírt szolított orcáira, szemei ragyogóan villogtak; sajátlagos báj, mely oly örömest szokott féltékeny izgatottságon nyugodni, özönölte el egész valóját.

Lassan-lassan nyugodtabbnak látszott, vizsga szemekkel nézett maga körül. — Itt sincs semmi, semmi, sohajta, a mi rám emlékeztethetne! Minden csekély emléke a szerelemnek, melyek egyedüli értéke abban áll, hogy a szerelem adá — hová lett? Talán a tűz semmítette meg gyöngéd leveleimet és a szél elröpitette fürteim, szalagaim s virágaimat? Ő engem elfeledhetett és én? Sohasem vevém le szűmről e mellképet, melyben arca van! Gyorsan kivoná kebléből, s szenvedélyesen meredt rá. Widimir! nem élhetek nélküled, te voltál gyámolom, paizsom az enyészet ellen, te keblemben oly virágot fejlesztél, melynek illata kéjesen elmámorít. Ne tépd, oh ne tépd ki, mert az utána folyó vérben mindketten megfulnánk!

Widimir még mindig nem jött.

Szemei merően függöttek iróasztalán, könyvek, papirok hevertek ott tarka rendetlenségben. Önkénytelenül nyúlt egy lap után: mely egy anyjához intézendő levelének kezdete volt. Kiváncsian futotta át a sorokat, megindult a gyöngéd, alázatos gyermekszereteten; de nemsokára eltér ettől a levél s ezt angyali hölgy leirása követé. Nem az ő képe volt, melyet lángoló vonásokkal festett le; ezt Athenais metsző kínokkal érzé. Reszkető kézzel tevé vissza a le-

velet, lelkendezve egyenesedett fel üléséből — midőn az ajtó megnyílik s Widimir áll előtte.

— Egyetlen szívem, ujjonga Athenais s keblére akart repülni — de ő megakadályozólag terjeszté eléje karjait, reászegzett kutató tekintetének szilárdan szemébe nézett; úgy látszék, mintha e tekintetben kölcsönös erejüket mérik vala.

Először az ifjú tért magához. Udvariasan s hidegen szólt csodálkozásáról, hogy őt itt látja: a marquisné asszonyságot még Spaaban vagy utazáson vélte, sajnálja, hogy oly gyorsan, hihetőleg nem miatta távozott vigasztalatlan imádói köréből.

— Gróf úr, mondá büszkén, mire való ezen tettetés? Tudja, hogy itt vagyok, mert joggal véltem itt lehetni.

— Joggal, nagysám? Ép ellenkezőleg, lemondtam jogaimról, ezáltal kivánságának gondolván megfelelni. Ép oly szabtad kegyed, mint én. Jobb lett volna ha föltételéhez — egymást többé viszont nem látni — hű maradandott. De megváltoztatá szándékát s én megnyugszom akaratában. Ezen utolsó összejövetelünkben tehát tiszteletre méltó barátságunk megőrzésével váljunk el, vegyük elejét azon frigynek, mely mindkettőnkre már oly annyira terhes.

— Widimir, bocsánat fellobbanásomért! Megvizsgált, megalázott szívnek alélt kisérlete volt, elmult dölyféről álmodozni. Ne csalódjál! Te szerettél egykor, szeretsz még most is! Csak a magány, a bizalmas beszéd hiánya ébresztheteti benned —

mint itt-ott suttogják- mulékony rokonszenvet egyszerű, kis leány iránt, benned ki egykor a legnagyobb elragadtatás könyeivel igéréd irántami örök hűségedet. Kerüld ez eltompító magányt! Jöjj Párisba, jöjj hozzám vissza! Nemsokára semmi akadály sem álland utjába tökéletes boldogságunknak. A marquis hetven éves! Nemsokára egészen szabad leszek, hogy egészen tied lehessek! Akkor hazádba —

Athenais e szavaknál a kedves kezét megfogá, ő elvoná azt s jéghidegen mondá: — Bocsánat, nagysám, ha oly határozottan kimondott kivánalmainak nem tehetek eleget. Szántszándékos tévedésnek tünik föl nekem, ha önmagával vagy velem akarná elhitetni, hogy viszonyunk tökélyesen föl nem bomlott. Egykor azt hivém, kegyedtől szerettetem; tettei mást tanusítottak. Oh, illetlen volna tőlem kegyedet párisi köreitől elvonni! Nálunk, Lengyelhonban, nagysám, elcsenevézne, mi magányunkban nélkülözünk pompás ünnepélyt, gyöngéd játékokat. Nem, távol legyen tőlem, szerencsétlenségét előidézni akarni! Önnek kedvenchelye nem a szürke, unalmas úrikastély, hanem a fényes salon. A változó örömnek mámora egyszerű, jelentéktelen emberhezi mulékony hajlamát egy éjen át —

— Soha, soha! sikolta föl szenvedélyes erővel fölemelkedve. Miért akarsz eltaszítani, te, kinek hódoló nejévé lennék? Oh, ne lobbantsd szememre multamat hisz nem birtam szívvel, mely szeret, nem férjjel, kihez simulhaték! Végre téged küldött az ég, kit

mondhatlanúl szeretek. Lábaidhoz borulva kérlek: ne fordulj el tőlem, reménylek benned mint Istenben csak benned lelhetem boldogságomat!

— Keljen föl, nagysád! A férfiakhoz illik önök előtt térdelni, s nem viszont. Istenem, mit szólana a lengyel követ, ha könybe lábbadt borús szemeit látná? ezen szemeket, melyekbe oly örömest tekint, melyek leginkább rajta legelnek?

— Widimir, éltedre, mi legdrágább nekem e világon, esküszöm, hogy e szív csak érted dobog. Szerelmem igazságát és örökkévalóságát soha sem érzém oly elragadtatólag, mint most, ezen fájdalmas, önkénytelen távollét után. Érzelmeim vihara elmámorított, midőn sovárúl kivánt arcodat meglátám, hangodat ismét hallám. Oh e hang oly idegen, oly durva volt!

— Vessünk véget e kínos jelenetnek, marquisnő! Halljon tehát! Ön volt az első nő, kit anyámon kivül szereték vagy szeretni hittem, szeme boldogságom volt, boldogsága örömöm, szíve világom, jövőm. E szerelem elzárt mindentől, mit az embernek e földön becsülnie, szentnek tartania kell: szándékomtól, kötelességeimtől sőt még saját anyámtól is. Büszke levén önt bírhatni, még sem merészlém érzelmeimet erény áldotta anyám éles tekintete előtt leleplezni; de hogy becsülete oly becses vala előttem, mint saját magamé, azt véremmel bizonyítám. Megemlítem még futólag, keserűség nélkül, hogy nem nagy áldozatába kerül a mámorító ünnepélyek fé-

nye s többi barátainak állitólag szükségleges tekintetbe vételéről lemondani, ha valóban szeret. De büszke elméjének esdésem kegyetlen parancsnak, intésem — iskolamesteres véleménynek, jogos felpattanásom — céltalan elbizottságnak, legigazabb gondom — beteges töprengésnek tetszék. Igy idézte elő azon vészteljes estén a törést, elvált azon fenyegetéssel, hogy soha viszont nem látjuk egymást! Levélkéje, mely Spaabai utazásáról értesíte — felkeresésemre nem volt ideje — remélte, hogy ott újra fogok éledni! Képzelte, hogy alázódva fogok ön után sompolyogni, látta a rabszolgát lábainál. Nem, kegyelmes marquisnő, e diadalt megtagadta öntől az ég! E nyaralóba költözködtem. Az elhagyottság, csalódás s önmegvetés hármas fájdalma alatt áttombolták szivemet az örökké elkárhozottak kínjai. Ezt követé a tompa kimerültség, azután végre a tiszta, szent béke! Érzém, hogy ön iránti szerelmem nem tett jobbá, hogy érzelmünk, melyet vétkesen szerelemnek híttunk, alig volt egyéb a vér szenvedélyes fölpezsdülésénél.

Athenais, az ő beszédére, reszketve, lüktető ütérrel figyelt, többször akará félbeszakasztani, de legyőzte ajkait, csupán csengő hangjának varázsát hallá. Midőn elhallgatott, átölelé karjaival — ő türé, félig neheztelve, félig könyező szemeitől szánalomra indíttatva.

—Láttalak ugyan képzeletemben követni; hogy uram, nem hogy rabszolgam légy! Látod, büszkeségem nagy volt, de még nagyobb vala szerelmem:

nem tagadhattam meg önmagamtól értésedre juttatni, hogy epedve várlak! Minden tekintetben újra fogsz éledni, mondám! Ah, csak értettél volna! Eltávoztam a körökből, melyekre boszankodál, hogy egyedül neked élhessek, mert kivánalmam s akaratod volt. Ah! ha fölkeressz, engedékenynek, intéseid és szavaidon csüngő gyermeknek lelsz. — Elhagyatott, magányos valék mint te. Az én szívemet is átzajongta a szenvedés fájdalma, lázasan, zokogva és imádva epedtem napról-napra megérkezésed után — de hasztalan! Nehéz szenvedések, a szakadatlan kedélyizgatottság eredménye, ágyhoz kötöttek. Hetekig küzködtem a halállal, de egy kegyes Isten ködbe borítá öntudatomat. Widimir! mondhatlan sokat szenvedtünk mindketten, minek egyrészt magunk vagyunk okai — feledjünk el mindent, kezdjünk új életet, vigasztaljuk, támogassuk, orvosoljuk egymást! A szerelem és béke virágai buja bőségben fognak újra, elfonnyadhatlanúl sarjadozni kebledben! Nemsokára az egyház sziveink frigyét fölbonthatlanúl fogja szentesíteni, anyád elpirulás, lélekfurdalás nélkül fogja azt áldhatni; nöd leszek —

— Nőm? Soha! Rég elhangzott már e dal! Enyhén kezdődött, hogy annál élesebben végződjék! Egykor álmodozám Babinska Athenaisról; oh, akkor még azt hivém, hogy velem csendes életet élni inkább lesz inyére, mint a világ pompája és hódolatai; akkor még nem rágalmazta oly vakmerően anyám erényét, angyalét, kinek áldásáért most oly önmegalázó-

lag esd! Mondjam-e anyámnak: hogy e hölgy tetszékenysége mérget csepegtetett szivembe, görçseimen gyönyörködött, e hölgy nem átallt hónapokig egyedül hagyni a kétségbeesés és fenyegető megőrülés martalékául — de én azért szeretem, áldd meg, anyám? Meglehet, hogy éjjel rögtön elhagyja várunkat, évek mulva visszatér, azzal mentegetvén magát, elmenekült, hogy csak nekem éljen de mindazonáltal szeretem, anyám, e hölgy az emberek legboldogabbikává tesz? Hahaha!

— Bocsásson meg néked az Úr, nem tudod, mit beszélsz! Egykor elfogod ismerni, hogy mily igaztalanok szemrehányásaid. Nem hagyhatlak el, követni foglak, mint az árnyék. Hűségem végre mégis meg fog indítani, és te ismét szeretni fogsz.

— Nem, nem, marquisnő, öniránti ronkonszenvem utolsó szikrája is elaludt. Ön kényszerít oly vallomás ismétlésére, mely mindkettőnket megaláz: e szerelem nem jobbított bennünket, ez érzelem, hibásan szerelemnek nevezve, nem volt egyéb vérünk felpezsdülésénél, ön látja, hogy legkevésbé sem kimélem önmagamat; én saját szememben a gerendát ép úgy meglelem, mint kegyedében a szálkát.

— Widimir! Ne vond el kezedet. Mélységhez támolygok — ne taszíts le. Eddig jó valék — megmenthetlenül akarsz az örvénybe lökni? Eltaszíthatsz e könyörtelenül, ha szerelmed s védelmedért koldulok?

— Az egyház fog önnek segédkezet nyuj-

tani, ha kényelmesebb védelem másutt megtagadtatnék.

A gróf gyorsan az ajtó felé lépett, hogy eltávozzék.

Athenais, kinek arcáit kisérteties halványság s bibortüz özönlé el, elállta útját.

— Ne szökjék el, gróf, mondá tompa, megtört hangon. Merev tekintete s jeges ujjainak megérintésénél, rémület s borzadás futotta át tagjait. Ne távozzék, hanem fejezze be.

— Nincs mitsem többé hozzá tennem!

— Jól van! Ön mondá, hogy irántami szerelmének utolsó szikrája kialudott, hogy e szerelem nem volt egyéb érzékmámornál, hogy nem vagyok méltó nejévé lenni? Férfi, ki egy öt imádó, érte mindent föláldozó nőhöz így szólhat: Vágyódtam utánad, mig birásod vétek volt, eltaszitlak, mert szabad vagy, nem vezethetlek szüleim körébe, mert gonosztevő vagy s ezen gonosztett irántami határtalan szerelmedben áll — oly férfi, ki az erényes látszatot maga számára föntartani törekszik, mialatt áldozatjának fátyolát föllebbenti s a világ gunyjának teszi ki, oly férfi vagy becstelen, vagy talán csak gyönge s még keblében meg van a jámbor gyermekhiedelem valamije, mely visszariasztja, ha előitéletet kell legyőznie; de ha ezen férfinak jámbor szokása régen lesúrlódott már, ha csak ürügyül használja mások elrejtésére, melyet a félelemből titkol el — akkor e férfi sokkal nyomorultabb, sem hogy nő még szerethetné! Ön,

Babinski Widimir gróf, retteg erényes haragjának okát föltárni előttem, reszket, hogy az mégis tudomásomra juthatott — hallottam! Kegyed mást szeret, nekem föl kell áldoztatnom: az idősebb szeretőnek helyet kell adni az ujabbnak, ez a szabály. De önt számítása megcsalhatja. Nem tartok többé igényt szivére; de sohasem fogom megengedni, hogy ön vele boldog legyen! Mondjon le róla, mint rólam! Térjen vissza erdeibe, kerülje az emberek tekintetét, mert becsületét örökké beszenyezte, szinlelés, szószegés s undok árulással.

A gróf erősen megrántá a csengetyühúzó bojtját. A szolga belépett.

— A kocsit az asszonyság számára.

A szolga meghajtá magát és eltávozott.

— Magadra vállalod a felelőséget, ha öngyilkossá leszek? kiálta fel.

— Athenais! igen sajnálom ezen mindkettőnkre oly fájdalmas értekezést; de gondolja meg, hogy ki sürgette? Váljunk el! Sziveink nem voltak boldogságunkra egymáshoz füzve, a mi útaink örökre elválnak! De én nem akarom utolsó találkozásunkat szinleléssel beszenyezni: igen, önnek igaza van — mást szeretek. Nem mulékony hajlam, mint kegyed gondolta, hanem való, igaz, örökké tartós szerelem. Ha valóban szeretett, akkor szerencsekivánatot várhattam volna boldogságomra, akkor többet törődnék szerencsémmel, mint a pillanat szülte szeszély kielégítésével. Váljunk békében el egymástól, Athenais! A szánandó hölgy félig aléltan rogyott a támlányba.

Widimir hozzá ment, gyöngéden beszélt, szive mélyéből megindult. Athenais nem hallá őt. Mást szeret, ezt saját magától hallani, rémületes volt. Görcsös zokogás a keszkenő alatt, melybe arcát rejté — nehány nehéz lélekzés — és gyorsan, elszántan fölemelkedék.

— Ne ringasd magad azon reményben, hogy lemondok. Egyikünk se legyen boldog! Mindent, mi hatalmamban áll, arra fogok fordítani, hogy szerelmedet aláássam! Inségedben — s hogy te inségben lesz, arra esküszöm minthogy engem abba ejtettél — emlékezzél Athenaisra! . . .

Gúnykacajjal hagyá el a termet, kocsijába szállt, mely gyorsan robogott Páris felé.

Widimir megdöbbenve maradt vissza; a marquisnő egészen átalakultnak tünt föl előtte; megindító odaadása, szolgai alázódása csaknem jobban gyötrék, rémiték fenyegetéseinél. Másnap reggel, álmatlanúl töltött éj után, Merignan asszonyságnál jelentette magát magán értekezletre.

Mindent meggyónt, a nélkül, hogy csak legkevésbbé is megkisértendette minden hibát Athenaisra tukmálni, hogy annál hibátlanabbnak tessék: de esdette a grófnőt, e viszonyát menyasszonya előtt eltitkolni, hogy tiszta békéje ezáltal meg ne zavartassék.

A grófnőt, ki, tágas emberismerettel birván, gyakran észlelte az életben, mily lépésekre birhat a megvetett szerelem s féltékenység oly rajongó hölgyet, mint Athenais, elkomoritá az ifjú elbeszélése.

Miután befejezé nézetét s szándokát közölte vele. A grófnő azon volt, hogy először Párisba térjen vissza utazása lényeges céljának, melytől annyira eltért, buzgó folytatására. Ő maga leányával a mostani Merignan gróf ajánlatát elfogadni, s a régi várba költözni szándékozik. Athenais, gondolá a grófnő, elfeledendi sötét tervét, ha azon képzelődésben élhetne, hogy a jegyesek elváltak, hogy ő miatta váltak el.

Később azután Widimir hazájába térjen vissza, hogy szüleinek belegyezését Klementinneli egybekelésére megnyerje.

Sok hasztalan ellenkezés után végre beleegyezett az aggódó vőlegény napájának gyorsan kiviendő tervébe.

Klementin föntartá bátorságát, elnyomta fájdalmát, miután az elválás rövid s azonfölül célhoz vezetőnek mondaték.

Widimir elhagyta csendes, nyájas lakát.

A grófnő utazási készületeit a legmélyebb csendben tétette, hogy minden föltünés kikerültessék, mi menekülését s ezáltal talán lakhelyét is elárulná a bizonyára éber marquisnőnek.

Éjfélkor robogott el a kocsi.

Hallgatag távoztak paradicsomukból.

III.

Gróf Babinski Widimir visszatért Párisba, aggódólag kerülé a salonokat, melyekben Athenaissali

találkózástól tartott: igy az ifjú azon köröktől, melyekben először mutattaték be a nagy világnak, lassanta elidegenült. Utazásának céljáról megemlékezvén inkább azon társaságok vonzották, hol a gyönyör mellett a komolyabb életkérdések is pártoltattak; itt nehány oly férfival ismerkedett meg, kiknek az állam és népről nézetei egész Europában nagy tekintélynek örvendtek. Hű tanítványa lőn azon nézeteknek, melyek az emberek hasonszületéséről szólottak és metsző gúnyként hangzottak az akkori francia világnak, hol majdnem csak rabszolgák léteztek, rabszolgái a rangelsőség és gőgnek, rabszolgái az érzékiségnek, pénzvágynak és undoritó képmutatásnak, mely mindig kisérője a féktelen kornak. Ezen nézeteknek, melyek a népet oly rögtön hatalmukba ejték, főképviselői leginkább azon ifjak valának, kik az ugynevezett tudós tanodákban élvezék kiképzésöket. Lengyelországnak egykori királya, Lescinski Stanisló, kit vejének XV. Lajosnak befolyása Franciaországban tekintélyes s hatalmas úrrá tett, arról gondoskodott, hogy Párisban is neveltessenek ifjú lengyel nemesek az ő költségén. Az elüzött herceg meggyőződött arról: hogy Lengyelhon a pártoskodási viszályok ütötte sebekből addig nem ocsúdhatik fel, mig a müveltség világa, mely ezen egykor oly hatalmas országban csak gyenge fénynyel égett, mindenüt utat nem tört magának és egyeseknek, a hazára kártékony, fásult önzését nem mutatja be. Elődeik örökségébe visszatérvén a föl-

világosodás útján szerzett kincsekkel egyszersmind azon ország irányát és nézeteit is terjesztgeték, mely második hazájuk vala.

Lengyelországban, névleg az ifju sarjadéknál, rögtön divattá vált Franciaország s mind azért rajongni mi francia, mig az idősebbek annál erősebben ragaszkodtak az elmult szokásokhoz s ildényekhez, sőt gyakran az ujat, ha üdvös volt is, mint franciát félredobták. Widimir, ki már régóta ellenszenvvel viselteték ős Lengyelország durva, nyilatkozatai szerint oly ódon szokásai iránt, az ujabbhoz csatlakozott, feltette magában, egykor erejéhez mérten hű apostola lenni ama gondolatoknak, melyeket az emberi nemhez illőnek kellett tartania.

Athenais, ki szorgosan ügyeltetett rá, s minden léptéről értesítteték, nem átallta a kémlőitől nyert tudósításokat boszúvágyóan felhasználni. A lengyel uralkodónak párisi követe gépe, eszköze volt a flavisollesi marquisnőnek. A diplomata szemében természetesen nem lehetett közönyös, mily politikai, vallási s társadalmi irányhoz ragaszkodik hazája egyik legnagyobb, leggazdagabb családjának sarja. A marquisnő kieszközölte, hogy a követ, önszántából, öreg barátját, Babinskit, hosszú levélben értesíté, miszerint tévútra vezetett fia veszélyes útakon jár, s hogy feneketlen örvénybe sodortatik. Athenais, ki Widimirnek vallomásaiból a halicsi várnagy természetét kiismerte, eszélyesen számított, hogy atyja minden bizonyára haragra fog gyúlni örököse ellen. Az ügyesen

koholt meséhez még azonfölül némit hozzáfüggesztett a merignani kisasszonynyali viszonyából : e leirás szerint Klementin szegény, fiatal, rosz erkölcsü leány volt; anyját buzgólkodik utolérni, ki egykor a király kis estélyeit diszíté; rosz híre egyedüli móringja, mert a család vagyona pazar ünnepélyek által, melyek Dubary kegyének föntartása miatt adattak, régóta eltékozoltatott. — Igy hát majd visszahivatik, ujjonga Athenais, e badar édelgés, melynek föláldoztattam, egy parancs által örökre tönkre tétetik.

Widimir mitsem sejtett azon fergetegről, mely fölötte s szerelme fölé tornyosult. Bizalmas, élénk levelezésben állt Klementinnel, mi még bensőbben fűzé egymáshoz az eljegyzetteket, ifjú barátunk fogadá, hogy mennyiben tőle függ, minden áron azon leend, hogy arája gyöngéd, tiszta lelkét boldogítsa. Örvendett lelkében azon elragadó képnek, hogy Klementin s anyja saját s atyja éltét az ősi kastélyban boldogítani, édesíteni iparkodandik; lelkében felmerült menyjének üde, szívhódító nyájassága által megnyert, elbájolt, gondos gyöngédséggel rajta csüngő atyja; remélé, hogy különben büszke, szigorú atyjának szive ily két nő befolyása által érzékenynyé, meleggé lesz téve, oly boldogság, melyet ifjuságában nélkülözött; az igazi nőiség jótévő varázsa, mely most kétszeresen boldogító hatást gyakorolt reá, tartós, üdvös benyomással volt! Ily értelemben írt anyjának és a merignani grófnőknek; e remény

vidámmá, boldoggá tevé idejét, melyben nem foglalkozott további terveivel.

A nemes ifju a költők s a bölcsek szívesen látott vendége volt. Mindenre fogékony levén, mi a társadalmi viszonyok tisztább nézeteihez hasonlított, határtalan tisztelet fogta el lelkét azon férfiak előtt, kik annyi szellemet, oly finom figyelem s izléssel tudtak párosítani. Mivel az uj alapelvek, szembeszökő ellentétei levén az idősb véleményeknek, a világ sorsát, mint álmodá, jobbra vezetik, az reá nézve csak annál nagyobb inger volt annak szent ápolására. De a mozgalom, mely a lelkeket elfogta, nem szorítkozott nehány salon szük terére : az uj tavasznak csak legfelsőbb, legfényesebb virágai mutatkoztak itt, a gyertyák fényözönében; a mélyebb élet, a jövőnek tervei titkos összeköttetések leple alá rejtetének, melyek, csak a beavatottak előtt levén föltárva, a legbensőbben forrtak egybe. Tagjai az élet minden köréhez tartoztak, noha csak kevesen ismerék a végcélt. A mily egyszerűnek, nemesnek tünt is föl a kezdemény, oly komolyan és tekintet nélkül alakították azon messze terjedő óriás terveket, melyek valósításán az egész messze elágazó szövetség működött. Igy kezdődött ezen csodás, a közönséges világrendnek megbukására törekvő egyesület az előkelő paloták aranytündöklő termeiben, hol éles ötletével halálosan megsebzé az agggyenge szokást, és a nagy város legsötétebb rejtekhelyein végződék, hol összehalmozá a fegyvereket, a melyek segélyével ki-

eszközölhetni remélt diadal az emberinem tökélyes ujjászületésére vezetendett. Widimir sovárúl törekedett föllebbenteni a fátyolt, mely azon társulatok vezéreit köríté; bátorsága ép úgy, mint buzgósága kielégitőnek látszott, lassan-lassan jobban ismerkedék meg a tervekkel, a nélkül azonban, hogy a végcélről felvilágosíttatnék. Ez sokban ingert gerjesztett, hogy a társulathoz csatlakozzanak, sokan játszadoztak szikrájával azon tüznek, mely később saját szerencséjüket fölemészté. Athenais eleve saját szemeivel szándékozott a hűtlennek lépteire ügyelni; de nem sikerült neki e szövetségben az első foknál magasabbra vergődni. Az egyesület magába fogadta őt mint oly nőt, ki nehány körben kénye szerint rendelkezhetett — belsőbb titkaiba nem avatta. A minek kutatása el volt előtte zárva, azt kitudta a lengyel követ forrásaiból. Bár állása megtiltá a titkos testvérülés gyülései s működéseibeni résztvevését; de aranyai nemsokára hírhordókat szerzettek, kik elárulának neki mindent, mit elárulhatának.

Legbelsőbb titka az egyesületnek, melybe beavattatták magokat, leleplezetlen maradt ugyan előttük; de könnyü feladat volt Widimir lépteit szemmel kisérni, kivel egyazon fokon álltak. A halicsi várnagyhoz intézett első levelet nemsokára más részletes követte.

Ezen váratlan újságok József grófra kedvetlen benyomást gyakoroltak. Ez ideák az egyenlő emberjogokról, a testvérszeretet, mely a nyomorult, meg-

vetett rabszolgát, kit gyötörnie s leölnie szabad volt, hozzá hasonlóvá tette; a tervek, melyek az egyenlő szabadság diadalát hirdették, mélyen megrendíték és vulkán-ádázatát felkorbácsolták. Wanda és Severin ámult rémülettel olvasták a tudósításokat, mindketten egy düh kitörései alatt szenvedtek, mely csak az elemek tombolásához hasonlítható. Az öreg gróf első fellobbanásában Widimirről egészen lemondani határozá el magát, mert azt hivé, hogy a fiú bűnös alapelvei minden fönállót felforgatnak, a tömeg akaratát helyezik az Isten alakította hatalom helyébe és végre a szülők s gyermek közti köteléket szétszaggatják. Neje esdő kéréseinek, fivére szakadatlan intéseinek, kire az általa eszközölt utazás rosz eredményét fogta, sikerült végre Widimir visszahivatását kieszközölni. Minden netaláni ellenszegülés meghiúsítása miatt, folyamodvány nyujtatott be királyi parancsért a párisi követhez, hogy az ifjú Babinski gróf arra birassék, hogy atyai jószágaira azonnal visszatérjen, szükség esetében a francia hatóság segélye vétessék igénybe. A várnagy maga kevés szavakban értesíteni akarta fiát, hogy azonnal utazzék haza; a gondos, kedves anya azonban tudósítá már őt az ellene felhozott vádakról, hathatósan kérte, eddigi kicsapongó életmódjáról lemondani és karjaiba sietni. Widimir ezen, a leghívebb szívből fakadó sorokat mély fájdalommal olvasá; sejté, hogy ki ejtette rajta e csapást, mely terveit, szerelmét oly megsemmítőleg érte; Athenais iránti közönyössége gyülöletté, meg-

vetéssé vált, elsietett, tőle és cinkosától elégtételt kérendő. A marquisnő palotája, máskor mámoritó vigalmak gyülhelye, hangtalan, elhagyott, volt. Az udvarmester mély gyászban fogadá azon hirrel, hogy a flavisollesi marquis minap halt meg, özvegye távol kastélyába vonult vissza, hogy bánatának éljen. Widimir a követhez sietett; de ő nagyméltósága sem volt honn, nehány napra elutazott. Kielégítetlen boszuvágygyal szivében ismét lakába rohant, csak akkor lelvén némi vigaszt, midőn a merignani grófnőt az otthonnról vett leverő hirről levélben értesité. Megirá, hogy minden pillanatban megérkezhetik az elutazási parancs, hogy gyalázatosan rágalmazták, hogy most legédesebb reménye, Klementinnel nemsokára bekövetkezendő egybekelése ellen fenyegető akadályok tornyosulnak, minthogy felbőszitett atyja most még kevésbé, mint egyébkor fogja helyeselni kivánatát. Fogadta, hogy arája örök hive marad és engedelemért esde, eltávozása előtt őt még egyszer láthatni.

Lázas türelmetlenséggel várta az élet-halált hirdető feleletet.

Egész hét mult el. Nyolcad napra búsan, leverten ült szobájában a kandalló mellett, melynek öblében a tűz vidáman percegett. Előtte hevertek a levelek, melyeket Klementin, távolléte alatt, anyja beegyeztével vőlegényének küldött. Mindenekelőtt nélkülözte azokat, melyekben neki menyasszonya a régi várba érkeztét körülményesen megírta. Mig azon tünődött, valljon hová lehettek e levelek, melyeket a

legszorgosabb keresés dacára sem lelhete meg, komornyikja, ép most érkezett két levelet hozott be. Az elsőn Babinski pecsétje volt, mely azonnali hazajövetelét tartalmazá. Widimir aggályosan nyúlt a másikhoz, megismeré Merignan asszonyság irását — a szolga titkosan kacsintott abba. Ezalatt nesz hallatszott az előszobában, a lengyel király követségének egyik hivatalnoka jelentetett be.

Widimir bámultan ment a földi elé, kit csak felülegesen ismert. Intésére eltávoztak a szolgák. A követségi titkár szerény mentegetőzéssel bocsánatot kért, ha tán terhére esnék ; de ez kevésbbé kellemetlen reá nézve, mint azon megbízás, hogy ő méltóságát, egy Varsóból érkezett parancs átvétele miatt a követ palotájába kell fárasztania. A fiatal diplomata udvariasan mosolygott, mitsem gondolva a hatással, melyet nyilatkozata előidézett.

— Varsói parancs, mely engem illet? hogy értsem ezt? kérdé ámultan a gróf, miután vendégét, helyet foglalni, kérte.

— Nem parancs, legalább — még nem az ; csak méltóságodtól függ, és a parancs soha sem létezett.

— Ön talányokban beszél ; nem értem.

— Szabad önhöz egy kérdést intéznem?

— Tessék.

— Mikor szándékozik, gróf ur, jószágaira visszatérni?

— Nehány nap, talán nehány hét mulva, midőn ügyeim rendezve lesznek.

— Bát orkodom önnek tanácsolni, már holnap — jobb lenne mindenesetre, ha még ma éjjel történhetnék — útnak indulni.

— Mi birja önt arra, hogy nekem e tanácsot adja, uram? ha jól emlékszem, nem kértem tanácsot.

— Megbizattam —

— Hogy visszatérésemet tanácsolja? Én e tanácsot el-nem fogadni szándékozom?

— Azt kétszeresen fájlalnám, gróf úr. Barátja s földije levén zokon esnék, ha oly dicsteljes név viselőjét, oly nagyra becsült lovagot a reám bizott parancsról kellene értesítenem.

— Nos, milyen parancsról?

— Melyet ő felsége rendeleténél fogva önnek másolatban átadni szerencsém van, s mely oda nyilatkozik, a mint arról saját maga is meg fog győződni, hogy ön, gróf Babinski Widimir, a születési jogok elvesztésének terhe alatt, e parancsnak láttára azonnal tisztelt atyja jószágaira utazzék, válaszolá a diplomata, alázatos bókkal átnyujtván a grófnak a hivatalos parancsot.

Egészen úgy volt. Haragszikrázó szemekkel göngyölte össze Widimir kezében a parancsot s mondá: Sohasem fogok e hatalomszónak engedni, melyet nem ismerhetek el. Senkinek sincs joga, nekem gróf Babinskinak, Lengyelország legnemesebb neve örökösének, a hatalmas halicsi várnagy fiának parancsokat osztogatni. Ő felsége ugyan Lengyelország királya; de azért csak országának első nemese.

Nincs szándékomban oly parancsokat elfogadni, melyek semmikép sem az állam biztonsága, hanem nyomorult ármány kedvezetére hozattak.

— Mérsékelje magát, gróf úr! Azon utasításokban, melyeket kaptam, mindenesetre vannak párisi ismerettségei s törekvéseire vonatkozó adatok és meglehet hogy épen az „állam biztonsága miatt, hozatott e parancs. Igen kérem méltóságodat, ne tenné szomorú kötelességemet még fájdalmasabbá; engedjen e felszólitásnak, melyet, mint őszinte barátja, adok tudtára, nehogy késztetve legyek önt fejedelmünk parancsa iránti engedelmességre kényszeríteni.

— Kényszeríteni? Igy mer ön velem beszélni? Ön ezért nekem elégtétellel tartozik!

— Kész vagyok önnek elégtételt adni, mint becsület embere, ha megsértettem, de ez csak Lengyelhonban történhetik, mert Párist el kell hagynia.

— Ki tudja! Én ez ország törvényei alá helyezem magam, a francia királyt hívom fel védőmül!

— Az mitsem fog használni! Olvassa!

A hidegvérü diplomata a fölizgatott ifjúnak egy más papirt nyujtott át gróf Fremont rendőrminister úrnak gróf Babinski Widimirhez intézett parancsa volt ez, Páris városát 24 óra alatt, és Franciaországot hat nap alatt elhagyni.

Widimir kimerülten rogyott támlányába; a követségi titkár eltávozott.

Tehát nem kerülheté ezt többé ki? el kellett

utaznia, e pompás földet, melyhez minden reménye, óhaja, terve kötve volt, el kellett hosszú időre, talán örökre hagynia? Búsan ült itt, oly leverten legkedvesebb várakozásának meghiusulása miatt, hogy nem is nyerheté vissza nyugalmát a merignani grófnő levelének olvasására. Komornyikja, ki már többször dugá be fejét s figyelmesen szemlélte, jelenté most, hogy a póstahivatal kérdezteti, mily órában jöhetnek a gróf úr számára rendelt lovak. Widimir végre föleszmélt, a lovakat éjfél tájban rendelé készen tartani; gyorsan kiosztá az elutazás készleteire a parancsot. A fiatal diplomata megjegyzéseire emlékezvén, minden iratot megsemmisített, mi titkos szövetségére utalt; viharosan merült fel benne azon gondolat, hogy környezetében tolvaj leselkedik, mert fontos iratai hiányoztak, melyeket, mint jól emlékezék, csak rövid idő előtt kapott és jól meg is őrzött. De a rögtöni, önkénytelen elutazás miatt tett előkészületek zaja kitörlé lelkéből a gyanakodást. Komor sejletekkel nyúlt a merignani grófnő levele után.

IV.

A grófnő e következőket irá: Rövid nyugalmunk már ismét háborgatva van. Tántoríthatlan szándékom, már holnap elhagyni e kastélyt, mely egyedülsége dacára sem óvhatott meg bennünket a boszúvágyó féltékenység undok tekintetétől. A marquisnő föllelt bennünket, közelünkben tartózkodik.

Klementin nem tudja, hogy írok önnek, ne áruljon el! Ha nyomozódnék és tépelődnék azon, miért utazunk, úgy — az ég meg fog bocsátani egy kénytelen hazugságot. Hallja, hogy mi történt!

— Dubois szolgám Flavisolles asszonyság látogatását jelenté. Belépett, mély gyászba öltözködve, valóban gáncsolhatlanúl szép, a kimerültség, búskomorság nyomai ritka bájt kölcsönöztek megjelenésének. Feltünően mély megindulással sietett elém, hizelgő s egyszersmind fájdalmasan csengő hangon mondá: Bocsánat, nagysád, hogy magányába merészlek nyomulni, hol kedves emlékével nemes jótékonyságra szentelt életet él. Tisztelnem kellett volna ezen visszavonultságot; de unszolt lelkem, hogy rokon fájdalmamat oly nő kebelére bizzam, kiről boldog sejtelem sugallja, hogy számomra is fog szánalom s vigaszszal bírni. — Bámultam e nyiltszivű s mégis oly igen szinészies bevezetést, miután látogatását megköszöntem biztosítám, hogy erőm szerint segélyére leszek. Athenais ezen igéretet, melyet mindenesetre szinleltnek vett észre, élénk köszönettel fogadta. Elbeszélte, hogy férje rögtön múlt ki, hogy ezen fájdalmas sors annál inkább terheli lelkét, mert a legjobb, legszivélyesebb férjet egyedül hagyá kórágyán, mig ő szívtelenül élt a világ gyönyöreinek. Ah! kiálta fel, hosszú ídeig tartó sínlődése álbiztonságba ringatott! Mint csüngött rajtam! Mint gondoskodott jövőmről, mig én távol tőle földi enyelgésen gyönyörködtem. Végrendelete tanúja szerelmének,

mert abban egyedűli örökösévé tesz. A legnemesebb szavakban fájlalja multamat, mely virágtalan, örömtelen lehetett; kéri, hogy ne éljem még tovább is gyászban ifjúságomat, sőt rendeli, hogy hátralevő napjaimat szerető férj oldalán töltsem el. Kivánata szerint vissza kell később térnem a világba; de akkor jobban akarom időmet felhasználni: hogy egykor emlékemet legalább itt-ott áldják. Vagyonomat inkább a szükölködők élvezzék, mint magam; bűnbánat fejében akarom egy részét leróni ama kötelességnek, melylyel mi vagyonosak az éhező népnek tartozunk. Higyje, nagyságod, csak igy lehet talán eloszlatni a zivatart, mely sötéten tornyosul össze, hogy megsemmisítőleg sujtsa ezen feslett társaságot. Itt, ezen egyedülségben, önnek vezénylete alatt, remélek jótékony célokra előkészülhetni, oh, ne utasítson el! — Elmém súgta: mindez hazugság, csalás; de szivem dobogott e nőért, ki oly komoly szavakban vádolá be önmagát, ki könnyelműségének oly őszinte vallomását tevé, kinek szemei könybe lábadtak. Nem állhattam ellent. Megöleltem felindulásomban, mi mélyen látszott kedélyére hatni, csaknem térdre rogyott előttem. De Uram Istenem úgy akará, hogy elámításom gyorsan tünedezzék! A marquisnő leányom után kérdezősködék: e pillanatban úgy tetszett, mintha éles gyilkot döfnének szivembe. Miután késedeztem feleletemmel, ismétlé kérdését, de szinte latható elfogultsággal.

— Elbeszéltem, hogy Klementin kis kirándulást

tőn a szomszédságba s csak nehány nap mulva térend vissza. Valahányszor leányom nevét kiejté, más szint öltött és zavarodva tekintett körül. Ezen észrevétlenül tett szemlélet megerősített gyanításomban, hogy a marquisnő látogatása nem oly szándéktalan, hogy nem búbánatának lecsillapítása miatti vágy vezeté a magányba. Kegyed tudja, hogy engem már akkor, midőn Athenaissali utolsó értekezletének tartalmát adá tudtomra, magyarázhatlan aggály fogott el; s hogy mindjárt azon voltam, miszerint egy, szenvedélyeinek mindent, tekintet nélkül feláldozó hölgy cselszövényeitől gyermekemet megóvjam. Most midőn a marquisnő tettetése dacára sem fojthatá el oly szemlátomást legyőzhetlen felhevülését, megerősödött lelkemben a meggyőződés, hogy csupán a végből keresett fel bennünket, hogy szerencsés vetélytársának ártatlan szivét megmérgezze. Az igazmondás, gondolám, itt is legtöbbet fog használni — önről kezdék beszélni.

— Nyájasan, talán kissé gúnyosan hallgatott szavaimra. Nagy örömére szolgál, úgymond, e tárgyról, miután magam pendítém azt meg, értekezhetni; csak nagy küzdelem után birhatta volna magát arra, hogy olyasmiket érintsen meg, melyeket elvégre mégis meg kell tudnom gyermekem érdekében. Reszketeg hangon tárt fel szerelmének kéjét, búját, egészben véve híven, mert alig leltem valami lényeges különbséget a tényekben. Röviden szóljunk erről! Bár kínos egy hölgy kiméletlen önbepanaszolá-

sának hallása, ki a világtól mindenesetre gyöngédtelenül itéltetik el : mégsem tagadhattam meg magamtól az elismerést, hogy valami mennyei ragyogott ezen hölgy érzelmében, hogy azon lénynek, ki annyi tévelygés után végre tartós szerelmet vélt föllelni s ismét csalódék, annak igen, igen boldogtalannak kell lennie! Athenais valóban elcsábítólag beszélt, félek, Klementin — mily szerencse, hogy távol vala! — nem állhatott volna ellent a lelki fájdalom e hangjának, sőt még azt képzelte volna, hogy képtelen levén ily forrón szeretni, nem is méltó, hogy forrón szerettessék. Ifjú lányok, kivált ha a kedves gyöngéd vallomásának s hűségének első kételye utat tört lelkükbe, ábrándozó áldozatkészséggel fegyverkeznek fel, minek azonban csak megtört szív lesz jutalma.

— De a marquisnő többet mondott : beszélt eme kastélybani életmódunkról, terveinkről, csaknem mindent tudott levelezésünkből.

Hogyan? — im már föllebbent a lepel — de nem megbocsájtható-e, kedves Widimirem, ha az első pillanatban fölébredt bennem a kétely, valljon nem űzött-e ön tréfát leányom szivével? Rosz néven veheti e, ha valóban azt hivém, hogy Athenaishoz visszatért, hogy vele, ha szabad leend — és most azzá lett férje halála által — az oltár előtt feloldhatlan frigyre lépjen? Remegtem ezen leleplezéseknél, melyeket a marquisnő megcáfolatlanúl bebizonyíthatni állított; tárcájából kivett nehány lapot, lázas izgatott-

sággal futottam át azokat: első leveleink voltak, melyeket én és Klementin küldtünk önnek. Tehát ön maga árulta el biztos magányunkat ép azon egyénnek, kit kegyed kedveért kerültünk! E leveleket ujonan felébredt szerelmének jeleül adá nekem, folytatá, hozzá tevé még, hogy a kis, egyszerű lányka iránti mulékony rokonszenve kellemes hivalkódás, szokásos időtöltés vagy talán harag kitörésénél nem volt egyéb, mert általam elhanyagoltnak hitte magát. — Nem, nem, ez ocsmány nyilatkozat, mely miatt lelkem elpirult, rágalmazó koholmány volt! De a levelek mégis hitelesek voltak! Ön azokat e hölgynek kézbesíté, kitől bocsánatot önmegalázva koldulni nem átallt. Ily gondolatok megsemmítettek! Ájulással küzködtem — Athenais segélyemre akart sietni; de én nem türhetém e pokoli lény megérintését, ki alattomosan dúlta föl békénket. Szivem nyugodt lőn az utolsó csepp méreg elfogadására, melyet ellenfelem nyújtani akart, mert sejtém, hogy még nem fejezte be. A gróf legközelebb elhagyja Párist s Franciahont, kezdé újra, engedélyt kért tőlem, hogy úrnője számára, kit most még inkább szeret mint valaha, atyai birtokán mindent előkészíthessen. — Beszélni nem tudtam, alig valék képes, kérdő tekintetet vetni reá. Ő elérté a kérdést. Sokáig csatáztam önmagammal, mondá, valljon bizzam-e sorsomat ismét oly férfi kezeire, ki már egyszer hütelenné lőn hozzám? De élénk szinekkel merült fel lelkemben azon gondolat, hogy egyedül, elhagyott, vigasztalatlan voltam a világ má-

morában, midőn az ő bűbájos alakja tünt fel előttem és én először érzém a mély szerelem varázsát. E férfi, ki oly tüzes, mint szemeinek villáma, látta gyöngeségemet; ő visszatér hozzám, ajánlja kezét, most, midőn szabad vagyok, alkalmat nyujt szerelmemről levetni a vétek palástját, körülövez nevének fényével s mi több szeret s én — én imádom! Ne kivánjon oly áldozatot, mely megsemmít és önnek mit sem használ — mert hisz látja, nem szereti leányát! Valljon ez egybekelés áldásos leend-e, valljon mondhatlanúl nyomorulttá teend-e, az a mindenható kezében van; én alárendelem magam végzésének, és sorsomat nyugodtan várom. Kegyed nemes egy hölgy, én nagyra becsülöm és sajnálom e szegény gyermeket, kinek szerencséjét földúlni segítém. Ide siettem önnek az igazat egész valójában föltárni. Itéljen gyöngéden fölöttem s kegyelettel emlékezzék meg rólam.

—Ezen, a mély izgatottság remegésével kiejtett szavak egészen lefegyvereztek. Igy váltunk el. A marquisnő még megigéré, hogy nehány nap multán bizonyára megkeresend, Klementint az elkerülhetlenről értesítendő.

— Lehetetlen, gondolám magamban higadt megfontolás után, hogy ön, kedves Widimirem, aráját annyira megalázta, hogy kegyed Athenaishoz visszatért, hogy neki kézbesíté ama leveleket; azokat öntől elorozták. Athenais, ki vagy még szereti önt vagy boszú után vágyik, először bennünket akar elválasztani: ez első lépése önző reményeinek teljesítése felé.

Oh, és Klementin! megzavarjam-e gyermekem mennyjét e mesék közlése által? megengedjem-e, hogy e hölgy, kinek elragadó ékesszólása engem csaknem tévútra vezetett, leányom szivét megmérgezze? Klementin hitelt adna neki, mert az ártatlanság mindent elhisz, csak azt nem, hogy a hazugság oly orcátlanúl léphet fel.

Dubois hivatlanúl lépett be szobámba. Valami fontos nyomhatta szivét, más különben soha sem teendette ezt. A marquisnő, úgymond, adá neki ez aranytelt erszényt, mert oly hü szolga; fölkéré őt azonnal értesíteni a kisasszony visszatéréséről, vagy életmódunk bármily változtatásáról. A mellett oly diadalmasan sugárzó arccal, parancsoló hangon kiáltá a kocsisnak: Haza! Arra kért, hogy küldjem vissza e pénzt a flavisollesi asszonyágnak.

— Fiam! Utálom és félem e hölgyet! Óvakodjunk! Önnek rögtöni visszahivatása, atyjának haragja — ön eltalálja, hogy ki okozta mindezt! Nem vagyunk sem mi, sem ön többé biztosak Franciahonban. Elhagyom Klementinnel e tájat, távol innét, sőt ha kell, külföldön menhelyet keresendő. Kivánatát, leányomat látni, bármily nehezemre esik is, nem engedhetem meg. A marquisnő kitudná, bizonyára jól szolgálják; a rövid szerencse mily könnyen okozhatna huzamos bajt. Ön visszatér honába s ott, hiszem biztos e hölgy leselkedései elől. Nemsokára írunk, feleljen azonnal. Csak addig szándékozom egy helyütt maradni, mig válaszát megkapjuk; csak folytonos

tekervények vezethetik Athenaist tévutra. Légy bátor, kitartó fiam! Nem tarthatnak örökké e próbák, nem örökké fogja e szörny nyugalmunkat háborgatni. Jövendőben boldogan s boldogítva fogunk a viharok ez idejére visszapillantani azon boldog öntudattal, hogy állhatatosságunk elvégre mégis győzöttt. Isten önnel! . . . .

Widimir legnagyobb izgatottsággal olvasta végeig e levelet. Oh! tehát nem volt szabad még egyszer látnia Klementint elutazása előtt! Vére felpezsdült, a marquisnő elvetemült ármányaira gondoltában. Oh, kiálta, világos, hogy meglopattam! Komornyikom, kit jótéteményekkel halmoztam el, meg volt vesztegetve; máskulcscsal zárta föl szekrényeimet, Athenais olvasta minden levelemet, és mi boszúvágyának használhatott, azt megtartá.

Megrántá a csöngetyűhúzót. Egy szolga lépett be, jelentvén, hogy a komornyik titokban megszökött. Widimir keserűen felkacagott.

A grófnő parancsának dacára elhatározá magát a menekvők fölkeresésére. Az öreg Duboistól remélte menhelyüket kitudni. Várva-várta a póstalovakat, hogy Franciahon határai helyett, a merignáni kastély felé siessen. Haragját, fájdalmát azon csekély vigasz csillapítá, hogy ezen harcban, melyet a gyülölet, a féltékenység s előitélet kezdettek szerencséje ellen, győzni fog.

Igy állott be az éj. A lovak fel voltak kantározva, a kocsik megrakva, Widimir palotájának ud-

varába sietett. Itt új meglepetés várta; két föltünően katonai magatartású férfi bemutatá magát azon megjegyzéssel, hogy a gróf urat a rendőrminister meghagyásánál fogva Strassburgig fogják kisérni. Strassburgban várja fönségét a követ futára, ki sürgönyökkel megy Varsóba. — Tehát egészen ellenséges kézben volt! Külsőleg a legnagyobb közönynyel türte el e megaláztatást. Szótlanúl szállt a kocsiba; a két hivatalnok az ajtó mellett lovagolt. Csaknem fogolyként hagyta el Párist s Franciahont. Mily reménydúsan lépett nehány hó előtt ez országba, mily eltökélt szándéka volt a tanulás, hogy azután éretten, tetterősen hazájába visszatérhessen. Alig teljesült csak egy vágya is! Bár ismeretei tágasb kört nyertek, bár lángolt szíve minden nemes és nagyért; de mennyire változott, mily tapasztalatok zavarták meg lelkének üdeség és hiszékénységét, mint érzé, hogy atyjától rabbá tétetik, mennyire vétett ellene, jövője ellen azon hölgy, kinek szive zsengéjét áldozá!

Csak ő maradt hozzá hű, ifjúságának imádott védője, legbensőbb titkainak megbizottja, vigasza keservében — anyja! Mondhatlan fájdalommal gondolt rá, ki érette annyit szenvedett, ki aggályos rettegéssel várta kedves fiát. Oh! a kedves ara is szenvedett miatta, azon öntudat, hogy mindnyájan, kik őszinte szeretettel csüngtek rajta, ő miatta boldogtalanok, véghetlenül busítá. Arájáért akart tűrni, szenvedni, atyja haragját, mely fenyegetőleg lebegett fölötte, csillapítani. Elhatározá magán erőt venni, en-

gedelmes szívvel viseltetni azon férfi irányában, kinek kezében volt letéve saját s szerelmének sorsa; bár nem ajánlhatott e kemény atyának gyermeteg szerető, gyöngéd lelket — mert még most is csak félénk rémületet érzett iránta — de fogadta, hogy mennyivel önérzetével megfér, engedékeny lesz. Ez engedékenysége, remélte, gyöngéd hangulatot fogna atyjában gerjeszteni s kivánalmainak meg fogja őt nyerni. Anyja védelme, s nagybátyja segélyéről meg volt győződve, igy hát biztos a győzelem!

Ily és hason gondolatok megnyugtatták kedélyét. Felmerültek tiszta, mély érzelmei is, melyeket az utóbbi események háttérbe látszottak szorítani. Átfutotta még egyszer egész életét, belátta, hogy nagyrészben saját szenvedélyei okozták az atya s fiú közti laza viszonyt. Sőt Athenaisért is engesztelő szózat szólamlott meg szívében: e szerencsétlen hölgy magaviseletét némileg igazolá bensője, éltének vigasztalan története, szomorított kevélysége és a megvetett szerelem.

Athenais irányában elkövetett hibámat, mondá, Klementinnél akarom egykor jóvá tenni; soha ne panaszkodjék, ne nedvesitse e vidám szemeket könyű, az ő boldogsága legvégső percemig legyen az enyém is. Örömrepeső s keservdúlta érzelemmel sietett az atyai kastély felé.

NEGYEDIK KÖNYV.

Az okirat.

I.

Widimir elfogadtatására minden készen volt.

József gróf rendeletet adott, kastélya balszárnyán, saját termeitöl elkülönítve, örököse számára pompás lakosztályt bebútorozni.

Widimirre háborgatlan függetlenség élvezése várt : véghetlen jótétemény, ingerlékeny, gyanakodó emberekre nézve, kik mindig fölügyelet alatt képzelik magukat.

A grófnő fáradhatlan kérelmeinek sikerült a várnagyot oly igéret tételre birni, hogy Widimirrel végre úgy fog bánni, mint jog s elnézést igényelhető férfival. Ha saját független ifjuságára emlékeztette, kicsalta belöle azon vallomást, hogy saját maga is, ellenkező esetben, örök viszályban élt volna apjával.

József grófot, ki előre küldött gyorsfutár által értesült fia gyors utazásáról, az engedékenység e jele hosszú idő óta először, kellemesen lepte meg. Szivesörömest engedett neje intézkedéseinek.

— Csaknem terjedelmes, mondá, Widimir

számára ezen lakosztály; lassan-lassan arra kell gondolnunk, hogy ne maradjon sokáig egyedül. Én öreg vagyok s vágyam ősi családunk fönmaradásának biztosítása. Widimir azon években van, midőn nagyatyja már az oltárhoz lépett. A régi élénkségnek viszsza kell térni a kastélyba, mert itt síri csend állt be, mióta a hercegnő szerzetébe viszszatért. Téged is meg fog ifjitani menyed; s én azon leszek, hogy első unokánk Wandanak neveztessék.

— Ne előzzük meg Widimirt! Szive még szenved. Ha oly rögtön állsz elő terveidel, kivánalmaiddal, úgy élesen sebzenéd. Te ép s erős vagy; akár egy évvel előbb, akár útobb, a miatt, hála Istennek, egyikünknek sem kell aggódnunk. Nem fog vonakodni kötelessége teljesitésétől; de ne sürgesd, József! Hiszen magunk is átéltük: mindennek megjő az ideje, ha kissé később is! tevé nyájás mosolylyal hozzá.

Megindultan tekinte rá a várnagy és odanyújtott kezére forró csókot nyomva, őszinte derültséggel válaszolá.

— Hát te hiú hölgy, arra akarsz emlékeztetni, hogy negyvenen túl voltam már, midőn nőül vettelek? A grófnő férjének e gyöngéd hangulatát gondosan tudta ápolni. Widimir szive jó, szokta mondani, párisi bohóságait itt majd el fogja feledni. Magam is rövid időn kitöröltem emlémből a varsói udvart! Igaz, szép jó hitvesem volt; de neki nincs, mindenesetre nősülnie kell.

E házasság felé tolult minden gondolata.

Hosszabb idő óta kirándulásokat tön a szomszédságba; nem épen a leggazdagabb s legtekintélyesebb nemeseket látogatta meg; sokkal gyakrabban szólított az alnemesség szerény hajlékaiba, leginkább pedig oda, hol kellemes lányok virultak. Az öreg úr türelmetlenül vágyódott unokák után. Utódokat remélt mindazon erényekkel megáldva, melyeket oly fájdalmasan nélkülözött saját gyermekénél.

Widimir megérkezése előtt pompás ünnepélyt adott, melyre nemeseket családostúl meghitt. Wanda kitalálta férje szándékát, melyet nyugodt megfontolása helyeselt. De fiának boldogsága sokkal inkább feküdt szivén, mintsem hogy képes leendett az ifjú hölgyek vizsgálása után, kik fölött mintegy araszemlét kelle tartania, oly itéletet hozni, mely a gróf kivánalmának bizonyos irányt adhatott volna. Mindegyiknek hibáit ügyesen föltüntette, fölemlítvén jó tulajdonaikat is.

— Bizonyára, igazad van, mosolyga a gróf ily tanácskozmány alkalmával, véleményed való és helyes; de azt hiszem, hogy igényeid kissé túlzottak. Más nőkhöz hasonlítsd őket, ne magadhoz! Különben kedves Wanda, tevé lovagiasan hozzá, a szegény kis lények károsodnának.

— Hadd vizsgáljon, hadd válaszszon maga Widimir!

— Jól van; de rövid időn válaszszon, gondolá magában az atya. A gyöngéd anya, bár inkább volt

hajlandó a képet hasonlónak találni ahoz, melyet fia vázolt választottjáról, mint ama, a követ keze rajzolta torzhoz, gondteli napoknak nézett eléje. Ő ismerte sokévi tapasztalásból József megrögzöttségét, melylyel kitüzött terveihez ragaszkodik és remegett azon pillanattól, melyben Widimir atyjának szive titkát föllebbenteni és határozottan kijelenteni fogja, hogy mást nem vesz nőül mint Klementint. . .

Végre megérkezett Widimir. Az anya örömkönyüket sírt, atyja és nagybátyja nyájasan s szivélyesen üdvözlék.

A nyugalom jótévő érzete, mely a hazában állandóan körülünk lebeg, fogta el, midőn belépett a pompás termekbe, melyeket atyja rendelkezése alá helyezett. Hálát költött szivében e gondos figyelem.

Első napjait azon tárgyak rendezésével tölté be, melyeket magával hozott; szemlélésük kellemes — kellemetlen órákat szerze neki. Mi Párisra emlékezteté, mély búbánattal tölté el lelkét.

Hogy e komor háboritásokon fölülkerüljön, föl nyergeltette paripáját és a szabadba vágtatott.

A gyöngédség, melylyel atyja fogadta — gáncs és haragot várt — fölüdité. Kinek másnak, mint a legjobb anyának köszönheté a különben oly heves, öreg férfiú kimértségét?! És mégis, ezen szemrehányástól ment megbocsátás, elnapolt baleset sejleteként nyomasztólag roskadozott szivére. Álmodozva tévelygett a szép Franciahonban, két kedves lényt keresett fel kik irigyelt nyugalmuktól raboltatának meg, mert

szerelme egy engesztelhetlen ellenség boszúját ébreszté föl ellenük.

Méla tünődésében tovább s tovább lovagolt. Midőn hirtelen fölveté szemeit, szomorúan, ősziesen terült el előtte azon nádtakarta tócsa, melyet egykor szegény vadász vére festett pirosra.

— Oh, kiálta fel, bár az én véremet mosta volna el vized, úgy mindezen nyomort nem kellene átélnem! Most naponta boszant a jéghideg sors, mely érzem, nem akarja a Babinskiék javát, mert kitépte az atya és fiú közti szeretetet. Most midőn rám erőszakolom a férfi szeretetét, kinek főrangú születésemet, gazdagságomat köszönöm, ki oly szivélyesen fogadott, — fenyegetözve merül föl ez aggálygerjesztő árból a hív szolga képe, kit legyilkolt!

— Hát kimélt-e engemet, egyetlen fiát? Szigorú parancsa, mely fogolyként vonszolt vissza hazámba, nem döfte-e át e szivet, mely lemondva a szerencséről, lassanként elvérzik? Nem türöm-e már évek óta e vas zsarnokságot, mely annál fájdalmasabban nyomja lelkemet, mert atyakéz okozza? Nem! nem viselhetem tovább e bizonytalanságot. Jobb rögtöni enyészet a lassú senyvedésnél!

Megfordult és sebes vágtatva nyargalt haza.

A várudvarban lelte anyját, ki ép a parkban tett sétájáról tért vissza. A legkedvesebb nyájasság mosolyával közelgett hozzá, mely azonban, a mint fia izgatottságát észrevette, aggályos feszültséggé változott:

— Kisérj termeimbe, Widimir. Mily zavart, mily elszánt tekinteted! Mi izgat annyira?

— Kell atyámmal beszélnem. Úgy érzem magam, mintha börtönben volnék. Szabad, önálló mozdulatokhoz szoktam, minden kényszerűség terhemre esik.

— Igaztalan vagy atyád irányában, ki szemrehányás nélkül fogadott, ki szabad tért enged neked, s szellemi életed elé semmi akadályt sem gördít.

— A te gyöngédséged birta arra, hogy szemrelobbantás nélkül fogadjon, nem pedig saját szive. Nem tárja föl nyíltan szándékát, terveit. Csak ha élesen sebezheti majd szivemet, fogja azokat föltüntetni. Mire való ezen hallgatagság? Mire ezen önfékezés, mely különben oly idegen előtte, mely engem gyötör, mert kéjelmetlen aggályokat gerjeszt keblemben az iránt, mi készülőben van? Nem! én követeléseinek, melyeket bár nem ismerek, de melyeknek teljesülése, mint sejletem sugallja, nem áll hatalmamban, az által fogok ellen szegülni, hogy titkomat őszintén fölfedezem. Szerencsémet, melyet kezeibe teszek le, megsemmítheti, ha még nem változott; de egyszersmind fiát örökké boldogíthatja, ha mostani gyöngédsége nem csupán színlelés!

— Az Istenért, mit akarsz kezdeni? Ha most, mi borzadálylyal tölt el, bevallod Klementinhez való szerelmedet, akkor minden veszve van, mert atyád semmi esetre sem fogja helyeselni oly hölgygyeli egybekelésedet, kit elvetemültnek festenek.

— Ki merészelte ?

— Csak politikai vádakat említék levelemben, melyeket a párisi lengyel követ ellened emel. Hogy ne szomorítsalak, elhallgatám mily kajánúl rágalmazta jegyesedet, egy előkelő hölgyön elkövetett árulásodról vádolt, kit miattad csaknem szégyen ért. Az atya dühöngött. Nem volt szabad titkodat föltárnom : akkoriban többet árt, mint használ vala. A legkedvezőbb esetben alattomoskodó fondorkodásról vádolt volna mindkettönket. Csak lassanként sikerült azon tudosítások igazságán némi kétségét támasztani lelkében : magaviseletéből látod, hogy nem tart oly bünösnek, minőnek vádoltak. Végre nyilatkozataimmal tovább haladok, a teljes igazat tárom fel előtte, csak ne foglalkoznék annyira azon szerencsétlen tervével, hogy téged honi leánynyal fog öszházasítani! A szorgalom és gondosság, melylyel a fiatal delnőket vizsgálta, hogy talán lelne valakit, ki méltó lenne fia nejévé lenni, megindító volt. Csak ügygyel-bajjal birtam arra, hogy akaratát, a gyors választást illetőleg, veled most még ne közölje. Azért titkold el te is reményed és epedésedet; idétlen bizalom csak romlást hozna reád.

— Hát én tehetlen, nyomorult eszköz vagyok e férfi kezeiben! Oly jól érti a boldogítást, hogy sorsomat tetszése szerint akarja eldönteni? Ő, ki téged, a nők legnemesbikét sem tudott illően becsülni és szeretni, ő ne gyámnokoskodjék szivemen. Függetlenül akarok választani és be fogom bizonyítani, hogy

bennem is él erőteljes öntudat, oly szentül mint hogy Babinski Widimirnek hívnak!

— E dacos heveskedéssel, fiam, mindent roszabbitasz, és mitsem érsz el.

— Legalább nem kell nőül vennem, kit nem szeretek!

— Azt nem is kell tenned; de rejtsd el titkodat. Ne ingereld! Ah! mint szeretnék kedves menyet keblemre szóritani — de még korán! Nem akarlak rábeszélni, hogy szerelmedről mondj le, bár esdve kérlek, jól meglatold, valljon ez érzelem igazi, halhatlan-e? valljon azon leány megérdemli-e, hogy igy szerettessék?

— Oh anyám! Te nem ismered Klementint, azon derült lelket, ki előtt az élet árnyai és viharai még idegenek. Anyám! ismerém a föld legcsábosabb hölgyét; de nem értek fel ölelésének megigéző gyönyörei kedves leánykám kék, derült szemeinek szelid, átható tekintetével: Klementin vagy senki! És ha várakoznom kellene, mig az aggkor ezüst szinre festené hajzatomat, ha várnom kellene, mig az elválasztott szivek a túlvilágon majdan zavartalan viszontlátást ünnepelnek! Inkább hogy más frigyre lépjek, oda adok fényt, vagyont, nevet, hazát — sőt szerelmedet is kedves hív anyám, hogy ne törjem meg szavamat, mely inkább köt le bármily esküné és szentebb előttem atyám életénél!

A grófnő nyugtalanúl figyelt szenvedélyesen izgatott érzelmeinek kitöréseire: oh, ez érzelemnek

igaznak kelle lennie, súgá szive, mert Widimir nem játszik anyja szeretetével!

Vigasztaló szavainak sikerült fiát ez egyszer is megnyugtatni. Eszélyes óvatossága megakadályozta hosszabb időre találkozásukat és kivitte, hogy József gróf egy meglehetős távol jószágon tartandó vadászatra elfogadta a meghivást, mely sokáig igénybe vevé idejét. Férjének távollétét Widimir további tapasztalatai s terveinek megismerésére használta fel. Fáradhatlanúl és látható felüdüléssel leste el az emberbaráti alapelvek és nézeteket, melyek Párisban az encyklopaedisták körében lelkét oly annyira megigézték. Türelmetlen vágyódása, e boldog álmakat megvalósítani, élénk, tartós támogatásra talált nála. Severin gróf, ki a roskadozó világ ujjászületéséről értekezletekben szintén részt vőn, gondosan csóválgatta fejét. Bár szükségesnek tartotta az elnyomott szegény pór erkölcsi erejének emelését, de attól tartott, hogy hiú reményben ringatóznak; a remélt haladás észrevétlen, elfárasztja a legsikeresb tanitót is; a képzettség haladásával kétségkivül növekednek az emberek igényei az életet illetőleg, és veszélyes kegyetlenség lenne az alattvalóba élv utáni epedést oltani s eme vágynak eleget nem tenni. Végre azt hitte a sanoki várnagy, hogy a legnagyobb gát az emberek közönyében rejlik, kik bajosan vagy tán soha sem határozhatnák el magokat apáik szokásaitól elállni. Igy művelte meg szántóföldét az apa, nagyapa és megéltek mellette: én is igy akarom művelni: nem tudom

hogy ér-e valamit az új mód, mig az évek hosszú sora meggyőzött az öregek jelességéről. E kifogást fogják tenni, kedves unokaöcsém, ha javitási tervekkel lépsz elő. Ha gyermekeiket iskolába akarnád küldeni, határozottan fognak vonakodni, mert nézetük szerint azért van plébános s egyházfi, hogy segélyükre legyenek, ha valami irottról van szó. Saját maguk nem tanulják, arra sokkal csekélyebbnek tartván a jutalmat.

— Ez nem fog eltántorítani, elcsüggeszteni, kedves nagy bátyám! Kötelességem legalább a fejlődés lehetőségét ajánlani a tudatlanoknak: mert ők a vakok és én vagyok a látnok! Mily merően tekintenek ránk ezen elállatiasodott teremtmények, kiket a természet hozzánk hasonló lélekerővel áldott meg. A szégyen orcáimba szolítja a vért, ha elgondolom, hogy családunk századokon át, mióta ez országon uralkodik könyörtelenül hagyta ez embereket durvaságukban, a müvelt idegenek gúnyja és undorára. A mennyi rajtam áll, saját magam jólétének feláldozásával akarom leróni ez elévült tartozást.

— Szép és nemes szándok, kedves barátom, válaszolt Severin, csak keserü csalódástól félek. Ép ott szoktunk az életben hálátlanság és dacra akadni, hol elismerés és tevékeny segélyre gondolunk joggal számíthatni.

— Ha a népet fölemeljük a müveltség és jólét derült legébe, csak akkor fog újra s pedig kitéphetlenül meggyökerezni szivében a hazaszeretet. Oh, most

vagy soha tehetjük Lengyelhont újra nagy, dicső és szabaddá.

—Csak nemesnek kell az államról gondoskodni; a nem szabadnak ura parancsait kell tejesítenie.

— És ép ezen nemesség gyalázatos önviselete adá ez egykor oly hatalmas országot a világ gúnyjának és a zsákmány szomjúzó szomszédoknak martalékúl! Nem, nem ezen önző, pompázó, fenhéjázó nemesség, melynek legsilányabb tagja is fel van jogosítva a Jagellók trónjára ülni, hanem egyedül a nép, melynek zamatja még üde és jó, szabadíthatja meg a megbecstelenített, megalázott s meghasonlott hazát!

— Mily túlzottság! Ez eszmék, melyek oly jól csengenek az ifjúság fülében, nem egyebek az átalános romlásnál. Nem csak Lengyelhont, hanem minden államot megdöntenének! Jaj annak, ki a népben bízik! Ha kiszabadíttatik, először bennünket, a méltóságosokat, azután önmagát fogja megsemmíteni. Hol teremtett valami nagyot a nép, hol alapított valami tartósat? Hol az ő neve alatt történt valami, ott Isten néhány kiválasztottnak ékesszóló nyelvet kölcsönze a néphez szólani és legyőzhetlen kart a tömeget vezetni. Nem a római vagy görög nép, hanem Caesar és Perikles vittek nagy tetteket véghez; azon nép hasonló a mienkhez, nyomorult, akaratlan, pénz és élvvadászó, a legundokabb önzés és a legotrombább hizelgésre hajlandó. Valóban könnyebben lehetne kimenteni, ha ez inséges nép ostorral hajtatik a munkára,

mint édes szavakkal járni kedvében, hogy utóbb ily módon felhasználtassék!

Neheztelve távozott a sanoki várnagy. Látható volt, hogy a különben oly nemes és jóakaró férfit, alattvalóinak legkegyesebb urát, mélyen sebzék azon nézetek, melyeket Widimir a francia társaságokban elsajátított. Egy hajnalló sejlet gyaníttatta vele azon zendülést, mely évek múlva, mintegy azon új eszméknek eredményeként fenyegetendi a régi világot.

Érzé, hogy a nemesség uralma sírjához közeleg; de büszke és elfogult levén a pórnép küldetésén hinni, önálló és méltányos ahoz, hogy egyetlen korlátlan úrnak hatalmában szabadulást keressen, már régóta felhagyott ország és népen hasztalanúl tünődni, kötelességeinek hív teljesítésében lelte vigaszát, nyugalmát.

— Mig e szemek lecsukódnak, szokta mondani, ha Widimir segélyét kereste, el nem pusztúl még a régi világ. Bár kéjelmetlenül és sejletesen roskadjon össze az europai államépület, ti ifjak nemsokára romok között fogtok bolygani! Én mint nemes akarok meghalni! Azt, mi készülőben van, nem értem egészen és a mit érteni hiszek, attól undorodom! Hogy gyámolithatnálak magvát elhinteni oly időnek, mely csak zavar és pusztulást okozhat.

A heves világujítónak nézeteit nem rémiték el e komor jóslatok. Először is a plebánossal szólott, de itt már ellenkezésre akadt.

— Imádkozni és keresztet vetni tanuljanak — többre nincs szükségök! Minden más kártékony! mondá Isten jóltáplált szolgája.

Widimir mégis segitett magán. A szilézíai születésü, de a honi nyelvet tudó egyházfinak iskolát kelle alakitania, melyben a felnőtt ifjúság utólagosan megszerezhette magának a szükséges ismereteket.

Lényeges segélyére volt a grófnak Stanisló, az agyonlőtt vadász legidősebb fia. A derék ifjat Severin jó nevelésben részeltette, most a sanoki várnagy irodájában volt elfoglalva. Benső szeretettel csüngött Widimiren, mig József gróf ellen mély boszút táplált keblében. Fölébresztett szelleme képesité öt mindenek előtt Widimir gondolatait helyben hagyni; nemsokára az úr és szolga közti viszony hasontörekvésü barátok nemes frigyévé alakult.

A dicsvágy s verseny fölébresztésének céljából elhatározák,hogy a legszorgalmasbak és legerkölcsösbek hasznos ajándékokból állókis jutalmakkal ajándékoztassanak meg: ez csodálatosan hatott! Mindnyájan iparkodtak ily kitütetésekben részesülhetni.

Widimir boldognak érzé magát ez új hatáskörében, szakadatlan buzgalommal adta magát szép életfeladatára. Unszolására a grófnő a betegek s szegényeket segélyezte: ezáltal a vén parasztokat is megnyeré fia intézkedései számára. Bár komor szemekkel tekintének minden ujitásra, bár dunnogták: a fiú felülkerül atyján! és a tojás okosabb akar lenni, a tyúknál; de

a grófnő gondviselése, a kis jutalom, a nagy pénzadomány megnyugtaták őket ismét s gyermekeiket egészen az úrfira bizták.

Az ifjak önérzete növekedett látkörük nagyobbodásával; Widimir emberséges módon bánt velük. Különös kép! Amott az atya úri szeszélyeivel, melyeket a vén parasztok szolgai alázatossággal türnek — itt a fiú az ifjak élén, kik szereték s önkényt fogadták szavát; ott lomhaság, szokás, babonás hit és tudatlanság — itt sokat igérő vágyódás, terjengő felvilágosodás.

A halicsi várnagy bár ép oly kevéssé helyeselte eme törekvéseket mint fivére; nem tartá szükségesnek azok elé akadályt gördíteni. Hisz még semmi sem adta magát elő, mi merően ellenkezett volna vele. Az ily elnézés által remélé fiát terveinek megnyerhetni. Bár Widimir magaviseletét badarnak, nemeshez illetlennek tartá; de régóta tudta, hogy a nemesség közönséges élveit örököse soha sem is helyeslé és méltánylá.

Egy csekély esemény az apa és fiú között fönálló rövid fegyverszünet rögtöni törését okozta és nyilt csatát idézett elő.

II.

József gróf ingerültségében egy ifjat, ki nem eléggé gyorsan teljesité parancsát, megkorbácsoltatott.

A bántalmazott fölemelve karját ura ellen így szólt:

— Kegyetlenséged is nemsokára végét éri majd. Fiad, kit mindnyájan szeretünk, igazságos urunk lesz. Ő tudja, hogy mi is emberek vagyunk! Oh, bárha már helyedet töltené be! A fölizgatott úr erősebben korbacsoltatá s megkötözve börtönbe vetteté.

Widimir atyjához sietett elnézést, kegyelmet esdeni a szerencsétlen számára. József grófot legroszabb kedvében lelte.

— Ez, szolítá meg haragosan, balga kisérleteid gyümölcse, ez ebekből embereket képezni! Uruk elleni pártütést oltottál keblükbe; atyád ellen pártütést gerjeszteni volt szándékod.

— Nem szövök összeesküvést, nem szándékom jogait csorbítani, atyám! Ha eltökélhetné magát szelidebben bánni ez emberekkel, akkor —

— Akkor szeretnének mint téged? Nem azt hiszed? Valóban sokra vitte gróf Babinski József, Halics teljhatalmú várnagya, hogy parancsolni merészlik neki mint bánjék allattvalóival? Oh, tudom, hogy mindnyájan halálom után megváltást reméltek! Várjatok csak! Még erős vagyok! a szablya, melyet ellenem irányoztok, megsemmítőleg fog hatni önmagatokra.

— Nugodjék meg, atyám! szándékom jó volt. Ha nem választék helyes irányt, úgy meg fog bocsátani! Eszem ágában sincs, önnek hatalmát irigyelni,

mely idő haladtával reám szálland. Történjék ez lehető legkésőbben, csaknem félek, hogy erőm csekély leend őnt, atyám, helyettesíteni. Sajnálom, hogy ily hibás fogalma van rólam, hozzájárulását reméltem. Ezt nem érdemlém.

— Kissé megkérlelve válaszolt József gróf:

— Már elhiszem, hogy nem számlálod napjaim, noha kimulásom hatalmat nyujtana agyrémeid valósítására. Tudom, hogy szived jó; de egyszersmind tudom, hogy sohasem dobbant értem.

— Vegyük elejét e viszálykodásnak, atyám! Nyujtsa kezét! Hiszen fia legbensőbb kivánalma, atyját boldognak látni!

— Tehát add szereteted, add engedelmességed jelét, fiam, teljesítsd óhajom s én véghetlen boldog vagyok.

— Mit kiván?

— Végy magadnak nőt, ki kedves leányom leszen!

— Oh, atyám! szólt Widimir elpirulva, ha tudná —

— Nézd meg ez ország delnőit és válaszsz magadnak! Bár mily szegény legyen is nem bánom. Elég gazdag vagyok vagyontalan menyet befogadhatni — hisz anyád is szegény leány volt! Oh, fiam, ha megélhetném az időt, midőn viruló unoka fog rengeni térdeimen; ha a Babinski törzset újra fölelesztenéd, újra megalakitanád: akkor, Widimir, a halandók legboldogabbika lennék! Haragot, kedvetlen-

séget száműznék magamtól s örömrepeső szivvel kiáltanék fel: Igen, fiam szereti atyját!

Widimir összeborzadott, lelke unszolá szive ömlengéseit kitárni; de ismeré atyjának a külföld iránt táplált balitéletét. Hallá anyja intő szavát semmit sem elhirtelenkedni, habozott a szegény, nem tudá beszéljen-e vagy hallgasson.

— Nos Widimir, kezdé újra a gróf, nincs nyájas szavad számomra? nem akarsz boldogítani? szólj! Vagy régi emlékek merülnek fel benned, teljesíthetlen kedvenc kivánalmak? Akkor fiam küzd le e hajlamaidat, tanuld elfeledni, mitől úgy is meg kell válnod!

— Miért kell megválnom attól, atyám, ki után esengve epedek, ki éltem boldogsága? Vagy tekintetbe sem veszi boldogságomat? Nem vagyok igényekre jogosítva? Csak azért vagyok, hogy mások terveit vigyem véghez?

— Mit jelentenek e kérdések?

— E kérdések jelentik, hogy teljesítendem parancsát mig engedelmeskednem lehet; de hogy nincs szándokomban eskümet megszegni s egy szivet kettétörni.

— Esküt? Vakmerő, az eskü, melyet valami személy előtt fogadtál, érvénytelen! Ha lekötelezésed van irányában, úgy váltsd ki magad pénzzel.

— Ne gyalázza a hölgyet, kit szeretek, ki egykoron nevemet fogja viselni, oly bizonyára mint hogy ön atyám!

— Balga! Dacolni akarsz velem? Véled, hogy

ha már nem leszek, élveidnek fogsz hódolhatni? Az ellen is van szer! Ki azon ravasz csábító, ki téged, meggondolatlant oly ügyesen hálóba kerített?

— Régóta volt már szándékom önnek szerelmemet föltárni, s legélénkebben esdeni, hogy jegyesemet, merignani Klementint haza hozhassam; de ön, atyám, fájdalom! idegenkedő a külhonihoz s én elhalasztám vallomásomat. Most másként van! Ön ismeri menyasszonyom nevét. — Önön áll szerencsémet siettetni vagy még tovább elnapolni: mert esküszöm a mindenhatóra, hogy más —

— És én esküszöm, hogy inkább fogadom a legelső paraszt leányt lányomúl, mintsem hogy házunk törzsét egybekelés szennyezze, mely a világ kacaja és mérges gúnyjának tesz ki.

— Atyám!

— Oh, már régóta ismerem a gyalázatos hajlamot, melynek hódoltál; minden léptedről pontosan értesíttetém. Ne ringatózzál azon balhiedelemben, hogy egy, XV. Lajos kéjidéjéből származó —

— Mérsékelje magát, atyám! Dőre rágalom! válaszolá Widimir rezgő hangon, végső erejével leküzdve izgatottságát.

— Rútúl megcsalatott. Merignani Klementin távol a világ zajától növekedett fel, s Franciahon legnemesebb, legméltóbb hölgyének leánya. Mindketten a legnagyobb visszavonultságban élnek, várva, hogy szava mindnyájunkat boldogítson.

— Visszavonultan élnek, mondod? Meglehet! Mert eltékozolták az eszközöket, melyek szükségeltetnek az udvarnál szerep vitelre.

— A merginani grófnő nem gazdag. Mert nem született férfiutóda, mellékágra szállottak a családi jószágok.

— Tehát mégis szegények! De mindegy, hol laknak, hol élnek a delnök? Minthogy egyetlen, annyira példás fiamnak szerencséje forog kérdésben, megtörténhetnék, hogy aggkoromban útra kelnék választását megvizsgálni, újra hallani, hogy a leány, mint egykoron az anya, Trianon éke. Beszélj!

Widimir lesujtva állt itt. A grófnők Brüsselből irtak neki, ő azonnal válaszolt. De tudta, hogy a kedvesek csak addig tartózkodnak ott, mig vágyvavárt sorai megérkeznek. Ah! és azután tova akarnak zarándokolni, hogy a flavisollesi marquisnő, folytonos ide-oda tévelygésük által tévutra vezetessék. A futamlók fájdalommal várt levele fogja csak tudtára adni új menhelyüket. Fog e az atya hitelt adni a közléseknek? Sőt inkább nem fog-e becstelen titkot, vagy legalább szándékos rászedést gyanítani?

A várnagy feleletet nem kapván türelmetlenül ismétlé kérdését:

— Nos, hol élnek most e szentek?

— A merignani grófnő s leánya jelenlegi tartózkodását, hebegé Widimir, nem ismerem!

— Mit? El akarsz bolondítani? kiálta az öreg. Vagy nem vagy eszeden? Te nem tudod, hogy hol élnek ama nők, kiket családomba vegyek fel?

— Hallgasson meg, atyám!

Widimir beszélt.

Az atya figyelmesen de hitetlen arcvonalmakkal hallgatta. A fiú anyjára hivatkozott.

József gróf megrántá a csengetyüt: Boleslav! Babinski grófnét kéretem magamhoz . . . . .

A grófnő megerősíté a mondottat; de a várnagy bizonyitékokat kért. Ezen az anya szive előtt alapos, megcáfolhatlan bizonyitékokkal: fia vallomása és a merignani asszonyság ama levelével, melyet Widimir Párisból elutazása napján kapott, nem érte be a gyanakodó férfi.

— Ép annyit, mint azon levél, mondá papirokat véve ki irószekrényéből, nyom követünk sajátkezüleg irt eme levele is! Ezen öreg merignani grófnő rosz hirben áll, kit ármánya, véghetlen kicsapongásai miatt az udvartól eltávolítottak, ki egy ideig a világban csatangolt, új színhelyet keresni maga s felnőtt leánykája számára, kitől Lengyelhon leggazdagabb nemese oly önzetlen boldogitást vár.

— Ezek lázasztó hazugságok, melyekkel önt rászedik! csikorgott Widimir. Ezen nyomorult balga, kit gyalázatos, féltékenységből mindenre kész asszony pórázon vezet, kigondolta e történetet, hogy engem boldogtalanná tegyen.

Ne becsmérelj oly férfit, kinek hálával tarto-

zom, hogy szemeim előtt feltüntette becstelen életmódodat.

— Voltál, a mint irja, egy titkos társaság tagja Párisban ?

— Nem tagadom.

— Tovább! Derék frigytársaidtól kaptad e leveleket ?

— E levelek, melyeket derék barátja ama boszúvágyó személy szövetségében megvesztegetett komornyikom által ellopatott, valók.

— Ha mindez igaz, akkor a merignanokróli értesítései is kétségtelenül igazak! Oly ember, ki mint te, isteni és emberi rendelményeknek ellenszegül, ki rang és becsületfeledten a szolgák közé elegyedik és őket testvériesen szorítja szivéhez, ki alattomosan atyja halálát várja a szétrombolás müvének bevégzése miatt, oly ember bizonyára arra is képes, ezáltal vélvén működését megkoronázni, hogy egy csavargót választ nejévé.

— Ily durvaság elleni egyetlen fegyverem szánalmas hallgatás. Még egyet: Ön önmagát alázza meg az által, hogy fiát és szerelmét szégyenfára teszi; ön maga tépi el a köteléket, melylyel a természet egybefüzött!

— E kötelék rád nézve mindig terhes bilincs volt, melyet már régóta szivesörömest szétszagattál volna! de gondold meg, még én vagyok az úr és az Istenre, emlédbe akarom hozni!

— József! fordult a grófnő a tombolóhoz, hall-

gass rám. Hisz mindig kegyes férjem valál. Ez izgatottságban lehetlen kitutatni az igazat. Szedjük magunkat össze; e viszály is elégedettségünkre fog megoldatni. Te nagyon heves vagy; a harag erőt vesz rajtad; te igaztalan vagy!

— Elég, grófnő! förmedt nejére a várnagy. Elég gyakran, félek hogy fölötte sokszor engedtem akaratának, önre nehezedik ama terhes vád, hogy ez elkorcsult igy merészkedik szólni urához. Mitsem akarok hallani, semmit! És ha a követ csak koholmányokról értesítettt; ha ama leány szent volna is mint maga az Isten Anya: mégsem fog e kastélyba lépni; ez elvetemült ifjú vagy hajtsa meg fejét atyja parancsa előtt és vegye nőül azt, kit én választok- vagy nem fiam többé! . . . .

Heves gyorsasággal távozott a gróf terméből.

A grófnő csaknem összeroskadott kínjai terhe alatt, és Widimir anyja hulló könyűin meg nem indulva, tompa kábultságában merően nézett maga elé.

József gróf bezárkózott, miután testvéréhez Sanokba nyargoncot küldött.

A sanoki várnagy éj közepette érkezett meg, azonnal fivéréhez sietett. Sokáig, hevesen hallák őket beszélni.

Végre hajnal közeledte felé minden csendes lőn. A gróf befogatta utazószekerét. A testvérek beültek és azonnal elhagyák a kastélyt. A grófnőt ez események igen aggaszták. Kétségtelenül a végső eldöntés következik be. Widimir részvétlen maradt. Me-

rev tekintettel, álmatlanúl, mozdulatlanúl ült itt. Nem figyelt esdő, szerencsétlen anyja vigaszára. Csak néha sikamlott el ajkairól e név: Klementin; de ezt nem követte szende mosoly, szemei villogó lánggal meredtek ki gödreikből, kezei görcsösen összeszorultak, a dagadó ér homlokán vérveres színt öltött mint egy halálos seb. . . . . .

Igy folyt le három nap, három éj. . . . . .

Tikkasztó csend uralgott a kastélyban. A szolgaság nesztelenül lopózott keresztül a tág termek s folyosókon.

A grófnő hallgatózva állt fia ajtajánál és ha szobájába lépett, látá mint ül ott irószekrényénél, búsan-szomorúan elmélyedve arája leveleibe. A sajnálatos anya érzé, hogy őt imádott fia szivéből más valaki kiszorítá. Oh, csak boldog lett volna! Mély fájdalom rágódott az anya szivén; ő e leányt, bár oly ártatlan s mitsem tehet minderről, gyülölhetné. Oh, van anyai féltékenység is! Minél világosabb okaiban, annál sajgóbb fájdalmat okoz. Ha Widimirt Klementin boldoggá teendette, úgy a veszteség, melyet a szegény anya fia szerelmén szenvedett, önmagában pótlékot nyert volna — de gyermeke véghetlenül szerencsétlen volt! Reményei, büszkesége, egész életöröme — minden elveszett! Annyi éveken át iránta tanúsított hívségét, határtalan fóláldozását, annyi búját, bánatát, keservét, oly sok álomtalan éjét -- egy fiatal leányka varázs pillantása kitörölte emlékezetéből! Nem fog soha többé, sóhajta, szíve feléd fordul-

ni? Nem fogja elismerni, belátni, hogy az életben semmi sem oly változhatlan mint az anya szerelme? Oh, lelke távol bolyong tőlem! Azon egyszerű, kedves lánynál időzik, kire nőttön növő epedéssel emlékezik, ha esengő ajkai ezen gyermekded csevegéseket újra és újra csókolják . . .

Widimir mindinkább nyugodtabbá lön. Nem tervezett más határozatot, de az ódont kitörölhetlenül véste keblébe. Fölveti szemeit és maga előtt látja a halvány, busongó anyát. Oda nyujtja kezét, melyet az anya hevesen szorít szivére és forró könyükkel halmoz el. De az ő szeme könytelen — csak fájdalmas — keserű mosoly ül ajkain.

III.

Az elutazás utáni negyed nap estején visszatértek a testvérek.

József gróf termeibe vonult. Severin a grófnőhöz sietett. Kérte, könyörögte, hogy Widimirt gyöngéd és engedékenynyé hangolja, mert atya és fiú között utolsó, végleges, döntő értekezlet fog szőnyegre kerülni.

Nemsokára megjelent az udvarmester, Widimirt az öreg grófhoz hivandó. A fiú engedelmeskedék.

Ott ült a várnagy sápadt, de nem kimerült arccal; mélyen, szigorúan tekintett örökösére, ki szemeit bágyadtan süté le. Gróf Babinski Józsefet fényöltö-

nye diszíté, mintha tanács vagy országgyülési helyét akarná elfoglalni, mintha Lengyelhon királyát választanák. Felöltönye aranyos áttört himzés és zsinórozással pompásan volt ékítve, oldalán kardja, mellén fehér sasrendjel ragyogott. Igy ült itt dúsan aranyozott támlányban, melynek támaszán a kilencágu korona tündökölt.

A magas terem nehéz függönyeivel, becses szőnyegei s mindazon ékítményeivel, miket főrendüek maguk körül szoktak összehalmozni, fényesen volt kivilágítva. Az atya inte fiának, hogy jöjjön közelebb, és egy átelleni székre mutatott.

— Ide rendeltelek gróf Babinski Widimir, szólt erőteljes, csengő hangon, hogy végre tisztában legyünk és elejét vegyük az atya és fiú közt létező viszálynak. — Még egyszer és legvégre halljad atyai szavamat. — Szándékom változhatlan, mert a becsület parancsolja. Akaratom, hogy nemes származású lengyel delnőt nősülj. Ez esetben azonnal átadom összes jószágaimat, csak azt kötöm ki magamnak, de erről később! Ha vonakodol, úgy aláfogod írni ezen jogszerüen készített okmányt, melyben egyetlen fiamat Severin javára kiörökítem és kitagadom. Severin beegyezett s azonnal házasságra lépend, miáltal családtörzsünk fönmaradása biztosíttatik. Kérdelek, mint hangzik feleleted?

— Adja ide az okmányt, válaszolá Widimir hidegen, aláirom nevemet, Severin gróf megmásolhatlanúl fogja bírni jószágait.

— Widimir, szólt az öreg alig föntartott nyugalommal, Widimir, ne hirtelenkedjél! Gondold meg, hogy kérdésben forog mindaz, mi ember előtt kedves és becses e földön. E tollvonással túladsz nemcsak nagyságon, gazdagságon és őseiden; de elvesztéd atyádat és anyádat is! Kitagadott lészsz! Ha kivánalmaimat teljesíted, szabadon rendelhetsz, parancsolhatsz, szabadon keresztül viheted terveidet, melyek annyira kedvesek előtted, melyek teljesülésével paradicsomot remélsz a földön. Becsesebb lehet e azon rokonszenv, mely oly rögtön fogta el szivedet, atya és anyánál, név és becsületnél, hatalom és szerencsénél? Fontold meg és határozz!

— Megfontoltam, el vagyok tökélve. Kegyed becsületről beszél gróf Babinski József és becstelenségre akar készteni? Becstelenség lenne szavamat be nem váltani, melyet azon, öntől annyira becsmérelt leánynak adék, azon hölgynek, ki becsületem és szavamban bizván, kivonult ősei kastélyából, csendes visszavonultságban reám várandó. Kétszeresen becstelen lenne: mert megcsalnám a nőt, kit elhagyék, és megcsalnám a hölgyet, kit nőül veszek.

Ha akkor fény, pompa és hatalom körözne, nem lehetnék vidám, mert éjjel és nappal fölksikoltana keblemben: Gonosztevő vagy! Kérem a tollat, hadd irjam alá az okmányt és iramodjam ki a távol világba! Arám nem fogja visszautasítani az elszegényültet, ki érette mindent feláldozott, csakhogy

becsületét megóvja. Halicsi várnagy, Klementinémnek nemes szive van!

— Még egyszer ne nevezd előttem azon nevet, melyet elátkozok!

— Öntöl függ e káros jelenet befejezése. Hadd irjam alá!

— Widimir az asztalhoz lépett, tollat ragadott és gyors, erős vonással irta alá nevét.

Az öreg gróf remegve, becsukódott szemekkel dölt vissza támlányába.

A kitagadott fiú hosszú, komor pillantást vetett az aggastyánra. Aztán mélyen meghajolt s az ajtó felé lépdelt.

József gróf felegyenesedett. Kezét kinyujtva végső, görcsös erőködéssel kiáltá: Ne távozz igy tőlem!

Widimir az agg férfihoz ment. Egymással szemközt álltak atya és fiú, akaraterejüket mérve.

Még egyszer, fiam, hallgass rám! Lehetlen, hogy higadtan megfontoltad a most tetted lépés horderejét; mert máskülönben nem veszed oly könnyen. Fontold, latolgasd meg, én, atyád esdve kérlek!

— Nem volt sem könyebb sem nehezebb rám nézve e papir alájegyzése, mint önnek atyám. Ha ön túladhatott fián, én is elfeledhettem atyámat!

— Kit soha sem szerettél! Oh, tudom, hogy csupán anyádon csüngsz, csak ő bírja szivedet! Widimir! Anyád búbánatban halna meg, ha téged el kellene vesztenie.

— Nem én fosztom meg fiától, — hanem ön! Szivem nem az enyém, nem anyámé, hanem azé, kihez sorsom elválhatlanúl fűzött — Klementiné!

József grófot elhagyá fáradalmasan megőrzött mérséklése. Hevesen járt alá s föl. Midőn villogó szemeit az irományra mereszté s Widimir még nedves aláírását látta, összeszorultak öklei, fogai vacogtak. Halál sápadt lőn. Kezét keblére szorítá, mintha óriás erővel akarná legyőzni örjöngő fájdalmát. Azután fölvevé a pergamentet, középen keresztül szakítá és reszketve mondá:

— Kitagadva is fiam maradna, fölkeresné a gyalázatot, melyért mindent feláldozott. Nem így, öreg Babinski, nem így, ez fődet megbecstelenítve hajtaná a sírba. Widimir! még egyszer kérlek, esdlek, hallgass szavaimra! Állj el e szerelmedtől, mely téged, engem s anyádat nyomorultakká tesz! Légy készséges, végy honit nőül! Hidd el, én is ismerem a lenge franciákat, Varsóban láttam őket. Sok ifjú, hív szívet csaltak hálóikba, hogy azután gyalázatosan elárulják. Maradj igaz lengyel! Maradj nálunk! Időt engedek, választásodra, egy, két évet — a mennyit akarsz! Widimir! fiam vagy, az utolsó Babinski, figyelj rám! Téged az utolsót esdve kérlek, mondhatlan számú őseid nevében, ne hagyd e törzsöt becstelenségben elenyészni! Lábaidhoz —

Widimir gyorsan fölemelé atyját és visszavezeté támlányjához:

— Ne alázódjék meg egy névtelen előtt, kinek

sorsa kivánja, hogy, ön szerint, csavargót kövessen. Ne alázódjék meg, hasztalan! szándékom tántorithatlan mint az öné, mert a becsület parancsolja.

— Tehát megváltozhatlanúl szilárd szándékod?

— Igen?

— Úgy hát történiék meg! Most hallj még egyszer! Soha sem állt úgy szemközt egymással atya és fiú, miként most mi. Dacot, gyülöleletet, haragot, mennyi csak emberi kebelben elférhet táplálunk keblünkben! E rút színjátéknak elejét kell vennünk. Mindketten nem férünk el e földön, mert ellenségesen találkoznánk s csak romlásunkra törekednénk. Szükséges, hogy valamelyikünk örökre hagyja el e szinpadot! Örömömre lenne, ha én múlnék ki, mert már undorodom e világtól, melyben atya fiú ellen, fiú atya ellen emeli fegyverét, hol az alacsony köznép merészkedik velünk vetekedni, hol nincs többé jog, nincs Isten, hol a rokonkötelékek gyülölt, könnyen szétszaggatható bilincsek. Bizonyára örvendenék, ha elhagyhatnám e világot; de az ég eddigelé nem akarta és az öngyilkosság becstelenítő. Még ér valamit a becsület házamnál, még tudom, miként óvjam meg azt! Tudd meg: ha elötted megalázódtam, csak azért tevém, hogy ős, mocsoktalan nevünket a gyalázattól mentsem meg — de te azon vagy, hogy e nevet beszennyezd! Tehát kereken kimondva vagy én halok meg, s akkor nem látom házam megfertőztetését és sirkövemre irandják, hogy a becsületet nagyobbnak tartám életemnél- vagy pedig te vészsz el,

akkor is el lesz érve célunk, cimerünk tiszta marad. Gyorsan a dologhoz!

A gróf ingerültsége a legmagasabb fokot érte el. Felegyenesedett, büszkén meredett fiára, ki atyjára merően, lélekzéstelenül tekinte.

A várnagy szilárdan, ingatlanúl lépett egy ódon rekeszhez, felnyitá, két kardot vön elő.

Némán mérte meg azokat, vizsgálva tekinté meg hegyeiket. A vizsgálás kielégítő lehetett, mert helyeslően intett fejével.

Azután elzárá az ajtót.

Fia elé lépett és csengő hangon szólt, mindkét kardot oda nyujtván:

— Válaszszon, Babinski Widimir gróf. Víjjunk mint nemes emberek. A túlélőnek van joga. Fogadja el gyorsan, szavak mitsem használnak többé, szavak nem törölnek le szégyent, szavak nem födnek be rést; de vér minden kételyt eloszlat, ismét tisztára mossa a becsületet és kitölt véghetlen mélységeket. Csak egyikünk fogja e helyet elhagyni! Öt perc mulva csak egy ura leend e kastélynak, ki kényekedve szerint fog parancsolhatni. Gyorsan! Válaszszon!

Az ifjú nem mozdult, vére megakadt ereiben. József gróf kezébe erőszakolta a fegyvert. Widimir erőtlenül csüggeszté le karját.

— Nos? lesz végre valami? gúnyolódék az öreg. Nyelveddel gyorsabban méltóztatol bánni tudni mint kardoddal!

Még mindig mozdulatlanúl állott Widimir, de szeme szikrázott, sötét pír özönlé el arculatát.

A várnagy újra ellenne nyomult, kardja markolatával mellére csapott.

Elfojtott hangon nyögé a fiú: Lépjen vissza!

— Lehetetlent követel tőlem! Apám gyilkosává legyek?

— Tőled minden kitelik! De tévedsz: nem atya és fiú, két ellenség, két halál ellenség áll itt egymással szemközt. Előre! Tehát még gyáva is az eb?

Widimir hevesen fellobbant. Fölfogta a csapást, melyet az örjöngő ellene intézett.

E két szörnyű ember, kiknek rendeltetésük vala egymást szeretni, egymással szemben állnak ölő acéllal kezeikben. Vadúl tekintének egymásra. A vér agyvelejükbe tolult. Nem tudták többé, mit tesznek.

Újra csapott az atya, ismét lesikamlott a fegyver. A fiú csak védelmezé magát, tágított.

— Hátrálsz, nyomorult? kiáltá a várnagy.

— Ily roszúl vísz a személyért?

E szavakra fölegyenesedett Widimir, mint büszke mén, melynek durva lovas oldalába mélyezti sarkantyúit.

— Én a becsületért, te egy személyért! igy tört ki újra József gróf. A támadás oly heves volt, hogy a kard csörögve kettépattant — ugyanazon percben egy ingadozás- egy tompa esés — Widimir rekedt sikoltása: gyilkos, atyagyilkos! . . . .

Merev tekintettel és fölborzolt fürtökkel rohant

a fiú a hosszú folyosón keresztül anyja termébe, aléltan borult lábaihoz.

A szolgák hallották a hangos szóváltást és a fegyvercsörtetést. Hivatlanúl nem merészeltek bemenni, az öreg Boleslav sietett ez esetet a sanoki várnagynak jelenteni.

Severin rémülten rohant fivérének termébe. Késő! Mily látvány! A sziv közepén hatolt keresztül a kard. Keresztül hangzott a kastélyon. Gyilkosság! Csak Widimir lehetett a gyilkos. Egyedül voltak. Nem ismeritek-e már régente az atya s fiú közti viszályt?

A padlaton okmány hever, mely a fiút kitagadja! Alá van irva és később széttépve. Ez volt a pör forrása! Egy grófságért lelkét atyagyilkolással terhelé. Sem isteni sem eberi itélőszék nem mentheti fel. Az utolsó Babinski hóhér keze alatt hull el! Szegény anya! Hol voltál, midőn ily ellenségesen álltak egymással szemben? . . . .

Ah, térdein esdett Istenhez az értekezletnek szerencsés kimeneteléért, melyre az atya fiát kérette. Imája meg nem hallgattatott, fogadása elmellőzteték!

Most — ő nem sejté a borzasztó tettet, azt hitte, hogy fia nála keres menhelyet atyja dühe ellen — most ott guggolt a földön kedves gyermeke mellett, csókokkal halmozta el fejét, erősítő vizzel dörzsölé halántékait. — Widimir fölcsukja szemeit, ép Severin gróf lép be a terembe fegyveresekkel— merően tekint rá és azután fejét kezeivel takarja be — a grófnő

megdöbbenve tekintett föl — a sanoki várnagy reszkető hangon szólt:

— Babinski Widimir gróf! A király nevében, ön mint atyagyilkos foglyom!

A fegyveresek megragadták az ifjat. Az anya eszmétlenül rogyott össze.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

ÖTÖDIK KÖNYV.

Jámbor hazugságok.

I.

Gróf Babinski József, halicsi várnagy őseinek sírboltjába tétetett le.

A borzasztó esemény mindenütt, hová a hír elhatott, lesujtó hatást idézett elő.

Severin megsemmisítve érzé magát. Ő Widimirt fiaként szerette. Ő penditte meg az elutazás eszméjét.

Oh, és ama utazásnak következései okozták leginkább e rettenetes szerencsétlenséget! Ő ismerte József grófnak hevességét, mindent lenéző dölyfét — mennyire kellett Widimirt ingerelnie, mig kardot ragadott! . . . Ehez járult még Severinnek mély hódolata a grófnő irányában; nemes, büszke szive tiszta érzelmet táplált fivére neje iránt. Mily metsző fájdalom reá nézve, e hölgy fiát mint gyilkost idézni itélőszék elé, ah! még a tárgyalást is vezetnie kellett, hivatalos állása kivánta. Meggyőződése azt sugallá: a fiú ölé meg atyját. Nem maga vádolja-e be magát? nincs-e kardja azon vérrel beszennyezve,

melyet nem volt szabad elontania? Inkább saját keblébe kellett volna döfnie a vasat! A gyermeknek semmi áron sem szabad karját atyja ellen emelni. A kitagadó okmány aláirva, széttépve hevert a földön. A gyilkosság vagyon- és pénzvágyból történt! Mi bírta volna az atyát, minthogy a papir aláirásával elérte célját, arra, hogy fia élte ellen törekedjék? Severin nem adhatott magának tanácsot, minden valószinüséget megvizsgált, de végre mégis azt mondogatta magában, ha a fiúnak saját élte forog veszélyben, még akkor sem szabad karját fölemelnie atyja ellen! Widimir tette ezt, Widimir vétkes!

Severin a királyhoz fordult Varsóba. Megküldé neki e szörnyű esély rajzát, minden napfényre jött részletekkel, azon hathatós kérést téve hozzá, hogy e fájdalmas kötelességtől, a pör személyes vezetésétől mentessék föl.

A válasz tagadólag hangzott. A vétek szörnyüsége, a gonosztevő úgy szintén az áldozat magas rangja kivánták, hogy a törvény határozmányai betüszerint teljesítessenek. Gróf Severin, kit mint Sanok várnagyát s mint a veresoroszországi bán helyettesét illetett a biróságnáli elnökölés, nem mentetett föl ezen kötelesség teljesítése alól. Gyöngédsége, becsületessége meggyőzhette a királyt arról, hogy e pernél misem fogja magát előadni, a törvények vagy isteni igazság rendszabályaival ellenkező. A király eme parancsa a remény bizonytalan érzetével tölté el az anya szakgatott szivét.

A sanoki várnagy többször tudakozódék Widimirnél a tény végbemeneteléről. Hasztalan! E boldogtalan esemény a szánandó ifjú önlegyözését látszott elrabolni. Ama rémséges harc kitörlődött elméjéből. Csak azon sujtó öntudat lebegett állandóan lelke előtt: atyagyilkos vagyok! Búskomor merengésben tölté napjait; megveté az egély vigaszát; vétekterhelte szive nem tárult fel halandó előtt.

A vizsgálat megkezdődött. A kastély tágas termeiben a biróság sorompói megnyiltak. A vajdaság bírái, mindnyájan pompás díszöltönyben, összegyültek. Gróf Severin elnökölt. A megöltnek hitvese, a ház cselédsége, mint tanúk hivattak meg. A véres öltözet, a szablyák, melyeknek egyike kettétörött, a széttépett okmány a zöld asztalon feküdtek, melyen égő gyertyák övezte ezüst feszület emelkedék. A kastélyt fegyveresek vették körül. A szomszéd nemesség átözönölt e végzetteljes napon, és az oldalépületekben várakozék, mig Babinski joszágainak parasztjai, kik a szeretett úrfi életének veszélyében saját magukat látták veszélyeztetve, siránkozva és jajongva körözték véghetlen tömegben a palotát.

Benn a teremben mély csend borongott

Komolyság és gyász szállott a jelenlevök orcáira.

A birák, kikre a közelgő itélet fontossága nehezedett, megvizsgálták sziveiket és erősen megfogadták, hogy az igazság hív tolmácsolói lesznek. Az elnökölő a tanúk bevezetését rendelte.

Babinski grófnő beléptekor, kit szokásos fehér szegélyzetű uszályos gyászköntös fedett, benső, őszinte könyörület érzete fogta el az egész gyülekezetet.

Halványan, kimerülten lépett elő a szerencsétlen anya és hitves, csak Isten irgalmazásának reménye tartá fön. Vesztegen, szemeinek fölzárása nélkül foglalta el helyét; a többi tanú háta mögé állt.

Végre megjelent a vádlott. Mily látvány!

Árnyként tántorgott két szolga segélyével a terem közepére. Gondnélkül meredt a birákra. A véres öltöny, kardok, papirtekercs sem ébreszték föl beteg lelkét.

Rögtön összerázkodott. Szúró, sebző fájdalom ömlött el arcán. Haldokló hörgéshez hasonló zokogás dagasztá kesergő keblét. Meglátta, kit annyira szeretett, kit annyira szerencsétlenné tett — anyját! Erőtlenül rogyott székébe.

A törvényszék folytatá működését. A vádat felolvasták, a tanúkat kihallgatták. A vádlott semmi életjelt sem adott.

Felszolíttatott vallomástételre, hallgatott.

Hatályos szavakkal inté őt az elnök vallomásra. A szerencsétlen még mindig hallgatott.

— Ha ártatlan, szólt Severin rezgő hangon, úgy szóljon hát. Magyarázza meg a még leplezetlen eseményt. Az állhatatosság, melylyel minden vallomást megtagad, agyaskodásnak tekintetik és kétszeresen vétkessé teszi. Őszinte, bánatos vallomás megengesz

teli talán Istenét, ha nem is engesztelheti meg a törvényt!

— Megöltem atyámat, nyögé Widimir.

Meg volt a vallomás. A földi törvényszék nem kétkedhetett rajta. A grófnő esdő tekintetet vetett Severinre. A várnagy megérté a bútelte anyapillantás nyelvét. Fölkelt és beszélt a birákhoz. Hévvel, meleg megindulással szólt, megemlíté a viszályt, mely állandóan uralkodott atya és fiú között. József gróf kihivó természetére, erőszakára utalt, mely már egyszer ártatlan vért ontott. Severint legyőzé szive: a végszükség jogáról szólott. A vádlott, ha nem is ártatlan, de kevésbbé vétkes lehet annál, mit a látszat mutat. Elővonta a király iratát, mely igazságot, kegyességet kért.

Itt-ott könyükkel telt meg nehány szem. Megemlékeztek az úrias modorról, melylyel József mindenkit megsértett; dölyfe és el nem néző magaviselete általánosan ismertek voltak. Hatalmas, ősi törzs veszszen el a hóhér keze által! A birák nehánya kegyességhez hajolt.

De ő itt ült, a szerencsétlen, kinek élte és halála forgott kérdésben, nem mondhatott egyetlen egy védszót sem. A biróság végre itéletet hozott.

A szavazattöbség hozta itélet igy hangzék: Vétkes! halálra itéljük a bakó keze által.

Az elitélt részvétlenséggel halgatá a végzést, az egész szomorú tárgyalás alatt, csak — anyja láttára hagyta ez el.

A grófnő jótékony aléltságba esett, melyből csak későn ébredett fel, midőn már a birák eltávoztak és Widimir börtönébe vezetteték. A kastély zaja, melyet a szomoreseményen által ide csalt személyek ütöttek, elnémult és a terjelmes termekből elhangzott a nesz.

Severin gróf, kinek meghagyatott az itéletet megerősítés végett a királynak beküldeni, elvégzé e fájdalmas kötelességét; de gyanusíthatták-e azért, hogy a könyörtelen itélethez mindazon tények kifejtését függeszté, melyek Widimir javára valának? A sanoki várnagy könyörgé a királyt azon szerencsétlen ifjú megkegyelmezéseért, kivel törzsének utolsó reménye sírba száll.

Hivatalának eleget tőn, most a grófnőnek írt — látására nem érzett elegendő erőt — melegen kérte haladéktalanúl a székvárosba sietni, a trón zsámolyánál kegyelemért esdeklendö. Kedves Wanda! ezzel zárta be sorait, szegény Wanda! szegény és boldogtalan miként én! Isten segíts rajtam! nem szabad, nem lehet elszöktetnem Widimirt! . . . .

Az anya kérelme, hogy fiával szólhasson, megengedteték neki. Hogy mit érzett, mit szenvedett e két lény e rövid órában, ki irhatná azt le?

Widimir lelke felüdült hű anyja könyüi alatt. Föllebbent a lepel, mely emléjét befátyolozá, végre megtöré végzetteljes hallgatását, föltárta azon értekezlet titkait, mely annyi véráldozatot igényeljen vala. Hogy mit követelt tőle atyja; hogy ő eléje tette

a kitagadást, a névtelenséget szerelméröli lemondásának, adott szava megszegésének; hogy az okmány alájegyzése szándoka megváltoztatására birta a várnagyot; mint kéré atyja és végre mint erőszakolta rá ama borzasztó harcot — mindezen részletek fölmerülése átcikázta az elitélt emléjét. Törvényszék előtt nem szólhatott, mert csak azon öntudat lebegett előtte, hogy atyját megölte! Most másként volt! A feledékenység fellege szétoszlott, érzé, hogy karja, ha atyját keresztül döfé is, nem akaratának engedett. Dacára a ráhalmozott szidalmaknak, megánnyi megtámadások dacára is csak védelemre szoritkozott. Midőn Klementint személynek nevezte, az utolsó csapásnál, midőn a gróf kardja ketté törött, akkor csak vért látott még, karját nem csüggesztheté le, mely kardját saját védelmére feszité ki — ekkor történt a rémitő, a borzasztó szerencsétlenség!

Widimir nagyot sóhajtott ezen vallomás után, mintha kő gördült volna le szivéről.

A grófnő hallgatagon, lassan sírva figyelt a borzalmas esemény elbeszélésére. Atélte e harc minden ijedelmeit: ő fiát nem tartá vétkesnek, nem oly vétkesnek, minőnek a világ hitte; föltünt előtte azon királyi irat, melytől kegyelmet várt; feléledt, mert remélt!

A lelkészt hivatta. Meg volt győződve, hogy az egyház fiát nem kárhozhatja el gyilkosnak, e felmentést az emberektől is vélte elérhetni.

— Oh, vigasztalá ő, tárd ki szivedet, kedves

gyermekem, az egyház szent és kegyes kebelének, mely a megtérőtől nem vonja el irgalmát! Imádkozzál ez egyházférfival, hogy nyugalmat lelj! Istened karjai tárvák előtted, előtted megtérő, előtted, kit inkább a sötét végzet, mint saját vétked szennyezett be. Isten igazságos, vajha az emberek hozzá hasonlók volnának!

— Megkisértem a végsőt. Az úr velem van, hatályossá fogja tenni esdésemet, hogy az a koronás fő szivét meghassa!

Sokáig tartá fiát átkorolva, kinek sápatag arcáról köny zápor patakozott alá. Az első könyűk hosszú idő után! Azután elváltak.

A lelkész borzalom és szánalommal hallgatá végig a gyónást. Midőn Widimir befejezte, e szavakat mondá az isteni képviselő, keresztet vetvén magára:

— Az atya, fiú és szent lélek nevében: Föloldalak büneid alól!

II.

Wanda grófnő szakadatlanúl folytatá utazását; e hív anyát nem rendíthette vissza sem a fagyos hidegség, sem a szakadékos, rögös út. Az utolsó hetek alatt sokat szenvedett, véghanyatlásig elgyöngített egészségével mitsem gondolt, hiszen fia éltének megmentése forgott kérdésben.

Szándéka volt a tényt meztelen valójában kö-

zölni a királylyal, a mint azt Widimir keblébe rejtette: ennek üdvös hatást kell előidézni! — Legnagyobb gyorsasággal utazott a hű Stanisló kiséretében, hogy az itéletet kézbesítő hirnök előtt, vagy legalább azzal egy időben érkezzék meg a székvárosba. Lovas követek vágtattak előtte, mindenütt új lovakat készen tartandók.

Végre föltüntek Varsó tornyai a fáradhatlannak szemei előtt. Ott emelkedék egész fényében a királyi kastély, honnét eldöntést vár!

A grófnő alig szentelt egy kis időt öltönye felcserélésére, azonnal a várba kocsizott. Nagy ügygyel-bajjal sikerült végül az előszobába nyomulnia. Most jutott csak eszébe, hogy sikeresben jár el, ha fájdalmas türelmetlenségét legyőzve, rendes úton az udvar hivatalnokaikoz fordul vala, kiknek bizonyára ismeretes volt neve.

Egy óra folyt le. Az elhagyottat halálos aggály fogta el, ha tán elkésnék!

Widimirt léhasága, elhirtelenkedése által vesztené el! Gyorsan oda lépett egy szolgához és telt erszényt nyomva kezébe kérő hangon mondá: Kedves barátom, mondhatlanúl leköteleznе, ha tudtomra adná, mily módon juthatnék minél előbb Ő Felségéhez?

— Ma, nagysám, válaszolá a szolga mély meghajtással, aligha lesz lehetséges kivánalmának teljesítése; az esdeklők száma oly borzasztó nagy. Azonki-

vül sürgönyök is érkeztek Pétervárról, minek folytán a király azonnal udvari tanácsot hivatott össze!

— De szent Isten, igen sürgös ügyről kell szükségkép ő Felségével beszélnem! Élet és halál kérdése forog fön, saját fiamé!

— Szegény asszony! sóhajtá a szolga, bajosan fog sikerülni; különben kisértsük meg, hogy mit eszközölhetünk ki. Tesssék csak addigelé is ama váróterembe fáradni, mely közvetlenül a király kabinetjébe nyílik. Majd be fogom jelenteni a napos kamarásnak. Szabad nevét kérdenem. A grófnő megnevezte magát.

A kamarás, ki kérelmét bejelenté a királynak, vissza tért a kabinetből és őszinte szánalommal mondá:

— Méltóztassék belépni, Babinska grófnő asszonyság: Ő Felsége még el akarja fogadni, bár fontos ügyek várják megoldásukat. Vajha boldogabban távoznék e teremből, mint miként abba belépett.

— Köszönöm, forrón köszönöm!

A kamarás elkiséré a kabinet belső ajtajáig, azután vissza lépett. A függönyök suhogva zárodtak be! Egyedül maradt a királylyal.

A terem közepén megállott.

A butorzat értéke vetekedett a festmények becsével, melyek a falakat, a kárpítok és függönyök müvészet munkájával együtt diszíték.

A király eléje ment. A grófnő térdre borult: Kegyelmet, kegyelmet, királyom! mert ő ártatlan!

— Keljen föl, grófnő! Lohadjon le izgatottsága, azután mondja el, mivel szolgálhatok nagyságodnak.

Wanda felkelt. Poniatovski Stanisló maga vezeté egy támlányhoz oly szeretreméltósággal, mely csak kevés férfinak sajátja és melynek nagyrészt politikai vívmányait is köszönheti.

Wanda új erőt vőn magán; előadta jelenlétének szomorú indokát, észrevette, hogy a király már értesítteték róla. A törvényszék itélete eléje terjesztetett.

Miután a grófnő mindazon részleteket tudtára adta, melyeket Widimir utólagosan közölt vele, felkelt a király, gyors léptekkel ment irószekrényéhez, egy oklevelet vőn kezébe, melyet gyorsan átfutott. Végre igy szólt:

— Arról, mit nekem ép most elbeszélt, fájdalmamra egy betüt sem lelek a tárgyalásban. Itt csak azon egyszerű vallomás említtetik, hogy a gyilkosságot elkövette; minden egyéb vallomást megtagadott a vádlott. Sőt a törvényszék előtt sem nyiltak meg ajkai. E hallgatás, grófnő, nagyon is ellene szól. Hogy hozott itélet után ama részleteket kikoholta, az igen természetes! Látta, mint fordul el kiki borzalommal; újra meg akarta hódítani az anyai szivet, megakará önt nyugtatni. Ha adatait támogathatta volna, ha azok valóban alaposak, higyje el nekem, előbb törte volna meg hallgatagságát. E nyilatkozatok, melyek hozzá még oly regényes hangzatuak is,

az anya szivében viszhangra találhatnak — az igazságra nem lehetnek befolyással. Bár mint szeretném is enyhíteni az itéletet, nem tehetem. Még holtiglani börtön vagy örök számkivetéssel sem cserélhetem fel a halál itéletet, ezt tiltja királyi esküm. A vétek annyira világos!

— Oh, ha ismerte volna Felséged férjem büszkeségét, makacsságát, hallatlan fellobbanását, akkor elértené ama borzasztó harcról tettem nyilatkozatokat is!

— Ha tudná Felséged, mint ingerelték fel az atyát fia ellen oly egyének, kik gyönyörködnek abban, hogy reánk romlást hozhatnak. Ha tudná, hogy ezen viszály csaknem oly régi, mint ama nap, melyen fiam független jellemének első jelét adta: Felséged kegyessége és nagyságában könyörülettel nyujtaná ki kezét, megkegyelmezne ezen szerencsétlennek!, kit a sors és nem saját akarata kénytetett ily vétekre!

— Grófnő, mindent megbocsátok a hő anya szerelemnek; de azt hiszem, hogy nagyon is megemlékezik fiáról és a mellett elfeledi, hogy mivel tartozik boldogult férjének. Különben Sanok varnagya kegyedéhez hasonló kéréssel fordul hozzám! csakhogy ő az ön által tényeknek állitottakat csupán gyanitás, lehetőségként hozza fel. Igy is van! csak anyai szive lát ezen kétes talányban teljes bizonyosságot. Méltó várnagyom, ki szintén szeretni látszik unokaöcscsét, csak nem is meri az elitélt ártatlanságát-valószinűnek nevezni. Ha képzelhető volna fia megmen-

tése, úgy a törvényszék kieszközlendette, melynél a nagybátya elnökölt. Ha kegyesség lehetős volt, úgy általa történt volna meg az. Ezért hagyám meg a grófnak az elnöklést. Ez elnézést örömest tevém ily ős, ily fenséges törzsért. Hasztalan! A vádlott vétke nagyon is világos volt. Bármily kinos és természetlen volt is az atya és fiú közti viszony: a fiúnak soha sem volt szabad elfelednie, hogy ki áll elötte! De hagyjuk ezt. Azonkivül jobban, részletesebben ismerem a családja körében történteket mint kegyed hiszi. Fia sokáig volt Frankhonban; ez ország igen káros befolyást gyakorolt reá. Ártalmas tudományok, melyek a koronákat megrázkodtatják és az önző ént teszik az isteni hatalom helyébe, lelkesült tanitványra akadtak benne. Uralmamnak szemmel kellett kisérni ez ifjat, ki oly nagy nevet viselt, kinek nézetei oly kevéssé illettek családja gondolkozás módjához.

— Tudva volt, hogy veszedelmes összeköttetésekbe bocsátkozott, hogy Lengyelhonba visszatérve, a Frankhonban elsajátitott alapelveket jobbágyaiba beoltani minden erejével iparkodék. Részletesen tudosittatám magamat erről, midőn a borzasztó gonosztét a hír szárnyain hozzám jutott; azon hiszemben vagyok, hogy e gyilkosság nem politikai fontosság nélküli, mert általánosan ismert tény, hogy halicsi derék várnagyom a korona és oltár buzgó pártolója volt! Nem, nagysám! ama harcjelenetek nem egyebek koholmánynál ön megcsalására. Gyilkosságról van szó, mire az itélet: halál!

A grófnő alig érté e szavakat, nem fogta föl, hogy politikai pártoskodás atya és fiú között a viszályt ennyire fokozhatja! A király nyilatkozata oly hihetlennek látszott neki, hogy csaknem megmerevült. Arra nem is gondolt, hogy ily eseményt visszavezethetni oly okokra. A szegény anya nem ismerte a nagyok önzését és agyrémeit.

— Esdve könyörgöm Felségedet, kezdé ismét reszkető hangon, mellözze ezen eszmét. Én a tiszta, meztelen igazságot tártam föl. Ha másként van Felséged értesitve, úgy rágalom! Ah! atyjánál is rágalmazta a szerencsétlent egy elvetemedett nő, egy képmutató hivatalnok fondorlata!

— Túl megy a határon, nagysám. Fiának párisi magaviseletéről szóló ujabb tudositásim követemnek, méltó, tapasztalt férfiúnak küldeményei! Izgatottsága miatt elnézem ama gyöngeségét, mely derék férfiakat árulóknak tart és az egyedül vétkest ártatlannak nyilvánitja! Gyilkosság önzésből!...

— Felséged! nem birtok, nagyság és rangvágy emelte fiam karját atyja ellen! Szószegést akartak rá erőszakolni, gyalázták őt, gyalázták aráját!

— És az alájegyzett, széttépett okmány, mely fiát kitagadá? Ezt József gróf és Sanok méltó várnagya Lembergben törvényesen fogalmaztatták. Az atya késztette méltatlan fiát az aláirásra, ki szégyent akart hozni házára. Az okmányt megsemmitendő rántott gyilkos acélt a gonosztevő!

— Fiam önként jegyzé nevét alá; szegénysé-

séget, névtelenséget tőn eléje a szószegésnek. Az atya látá, hogy ily úton nem érhet célt — ő maga semmité meg az okmányt. Hiszen csak eszközül szolgált fiát megóvni, az alájegyzés pedig megfosztá fiától! Voltaképen mégis szerette!

— Ő szerette! E szeretet jutalma gyilkosság volt! Méltó büntetést a vétkesnek!

— Kegyelem, kegyelem! zokogott az anya, remény érzete nélkül.

Mily másként képzelte ő a kihallgatást! Erősen hitte, hogy a király ép oly könnyen fog Widimir ama vallomásának hitelt adni, mint saját szíve. Látta, hogy a családélet titkai után ravasz kormánytan leskelődött.

Kéztördelve borult lábaihoz és zokogva ismétlé:

— Felséges király kegyelmet, kegyelmet.

A király megindultnak látszék.

— Grófnő, kezdé kis szünet után, mint szeretném reményeinek foganatosítását. Örömest vetnék fátyolt a vétek politikai részére, de nem szabad megkegyelmeznem, csak azt rendelhetem: hogy gróf Babinski Widimir, bekötött szemekkel, kastélya udvarán, s nem a vesztőhelyen múljék ki!

E hideg szavaknál a nyöszörgő anya saját feje felett érzé a hóhér pallosát. Nem lelt utat a szeretett gyermek megmentésére! Oh, és ha saját életébe került volna is! Mi volt élete fiáéhoz képest? az ő kora fia ifjúságához?

Gyorsan szólt a király együttérző sóhajjal:

— S ha minden vallomása való lenne is, mégsem menthetném föl a haláltól. Atyagyilkosság! Halálbün! Igen, ha nem volna atya és fiú! akkor talán számkivetés —

Mit mondott a király? Ha nem volna atya és fiú, akkor talán számkivetés. — E szavak a kétségbeesett anyának Isten igéjeként hangzottak. Rögtön bíbor pír ömlött el az annyira megkisértett anya orcáin. Gyorsan felkelt, bár rezgő de értelmes és eltökélt hangon szólt:

— Királyom, magamnak is le kell tennem egy vallomást, melyet örömest temettem volna el keblemben; de ezt sem akarom eltitkolni. A törvényszék elhamarkodva jelelte a vétket — atyagyilkosságnak!

— Mit mond, grófnő?

— Babinski József gróf nem atyja Widimirnek!

— Nem atyja? . . . .

Mint meredt reá, mint állt itt kinyújtott kezekkel a szegény anya, mintha ajkairól csak egyetlen egy, vágyton vágyott szót lesne le, hogy hangosan dobbanó szivéhez rejthesse!

A király búsan tekintett a hölgyre, ki fia megmentésére életénél becsesebbet: becsületét kész volt feláldozni! Mily nagy szeretet! Egy pillanatig hitelt adott a vallomás igazságának; de látta lesütött szemét, látta remegését. Mélyen érzé, hogy ezen ön-

rágalom a kétségbeesett anya végső kisérlete. Nem! ez asszony nem volt elvetemedett; gyalázatot, megvetést akart fejére terhelni, csakhogy fiát megmentse!

— Grófnő, szólt a király megindulva, bámult tekintetet vetvén a hős anyára. Elismerem eltökélése, áldozata egész nagyságát; de engem nem ámiel! Widimir férjének fia. Nem szabad jámbor hazugságát megmentésére használnom. Ki mert volna kétkedni, Babinska grófnő kivételével, becsületén? Nem ez áldozat túlzottan nagy, mert hasztalan! Tisztelem, de nem ajándékozhatom meg fia életével! Babinski Widimir gróf atyagyilkossági bün miatt vétkesnek találtatott. Atyagyilkosok cím s becsülettől fosztatnak meg, atyagyilkosok tehénbőrön vonszoltatnak a vesztőhelyre, ott az egész nép láttára a bitótól kerékre vonatnak s szörnyű halállal múlnak ki. Ezt kivánja a törvény! Én azzal enyhítem az itéletet, hogy acél által veszszen el. Bekötött szemekkel múljék ki atyai kastélya udvarán! Többre nincs hatalmam. Ha felmenteném a haláltól, úgy megsérteném e nép jogait, melynek királya vagyok. Őszintén sajnálom a grófnőt, s ezúttal, ha nagy fájdalmának némi vigaszáúl szolgál, fogadja azon biztosítást, hogy nagyra becsülöm és szerencsétlenségében ép oly élénken osztozom, mintha saját családomat érte volna! Isten önnel!

A király inte kezével, elmult a kihallgatás.

A grófnő nem hallá a király szavait; csak azon

tompa érzet dúlt keblében, hogy kisérlete hajótörést szenvedett, hogy Widimir elveszett. Még egyszer kulcsolá össze kezeit, még egyszer borult földre azon férfi előtt, ki élet-halál fölött határozott; még egyszer sikoltott fel a kétségbeesés aggályos hangján: Kegyelmet az ártatlannak! Nem, Nem! Ő nem fia!

A király hideg maradt mint kőszobor. A gyöngéd kedélyháborgás, melynek egy pillanatig hódolt, már elviharzott. E kihallgatás oly sokáig tartott! Még oly fontos elintézendője volt, az udvari tanács, Katalinnak egy pétervári irata várá! Az esdeklő anya könyüi lehangolták; nem segíthetett rajta és pillantása oly nyomasztólag hatott rá.

— Nyugodjék meg, grófnő, mondá kissé durván. Kérései teljesíthetlenek. Nincs okom a törvényszék itéletének megmásitására. Ne reméljen tőlem az igértnél többet. Isten vezérelje!

A grófnő erőt vőn magán. Merev, átható tekintettel követé a királyt, ki a végzetteljes okmányhoz lépdelt.

A toll megérinté a pergamentet! Fia halálitélete volt? Most látá, mint jegyzé nevét oda gyors tollvonással! Szótlanúl, eszméletlenül rogyott össze. A király megrántá a csengetyüt. Megindulva mutatott az aléltra és a belépő kamaráshoz így szólt:

— Vitesse ez asszonyságot hintajába. Azután jelentse a ministereknek, hogy elvárom őket.

Egy könyü csillogott Poniatovszki Stanisló szemében.

III.

Mily szivrepesztő érzelemmel utazta be újra Wanda a terjelmes, úttalan tért, melyet csak kevéssel ezelőtt, fia megmenthetésének kecsegtető reménye által támogattatva, fáradhatlanúl átrepült! Minden elveszett! Nemsokára nem fog verni többé azon szív, melynek minden dobbanását véghetlen elragadtatással leste. Gyermeke bitó kéz alatt fog kimúlni!

Mily szép, rögtön, fájdalom nélkül, mosolygó ajkakkal elszenderegni! Mily borzasztó, ha az elitéltnek szeme láttára ütik fel a vérpadot; ha azután a bíró homályos cellájába lép, hol a szerencsétlen aggályos napokat élt ált, eltöri felette a pálcát és kitörli az élők köréből. A lelkész eldunnogja imáit; az elitélt hajzata lehull a bakó pallosa alatt; elhozzák a hajandó ruháját és lassú menetben kisérik a vesztőhelyre. Ily módon százszoros halálkínokat érez. Azután fellép a lépcsőzetre — leveti öltönyét — körültekint, — látja anyját, aráját! Oh! csak még egy pillantást a világba — a nap oly ragyogva terjeszti ki tűzszárnyait, — a pacsirta vidáman dallja reggeli énekét, — nem fogja többé hallani, — meg kell válnia e kedves földtől, — erőteljes ifjúsága összetör, — éji sötétség borong szemei elött, örök éj! . . .

E rémalakok gyötrék a szegény anyaszivet a hosszú, avar úton.

Meg nem mentheté többé; a halálitélet alá volt jegyezve! De gyötörje-e azon százszoros kínnal, hogy meg kell halnia? Hát napokig kell látnia a rémséges vérpadot, a villogó acélt? Ezüstfehérré változzanak-e holló fürtei egy éj alatt?

Ha volt eszköz, úgy kitalálta!

Megszöktetése lehetlen volt! Severin, mió'a fivére megboszulását szükségesnek tartotta, hozzáférhetlen volt mint szikla, könyörtelen mint a dögkór és kegyetlen mint az erdei vad, ismerte a kastély titkos járatait, melyeknek fáradhatlan őre volt. Nem, nem, zokogott, ne véts ellene! Nem szöktetheti, nem szabad megszöktetnie Widimirt; ő boldogtalan mint te!....

Méreg, gyorsan ható, titkos méreg, mit tüzes borral lekortyan az ember? Hiszen meg kelle hallnia, de legalább tudta nélkül halt meg; nem halt meg a kiváncsiak láttára; talán karjaiban múlt ki és ő — vele tünt el a világ szinpadáról! Mily szerencse! De, — ki ismeri a lengyel puszták és erdőkben a borzasztó titkot, ily italt készíteni? És hogy igazolja magát az Úr előtt?...

Elmerengett. — Meghalnia kellett; de tudta nélkül, rögtön, szerencsésen haljon meg azon reménynyel szivében, hogy ezen halálra való készület nem egyéb álomnál, játéknál, mire tartós, édes nyugalom, benső összeköttetés fog következni!

Tisztába jött magával. Béke szállt lelkébe. Fáradhatlan sietségben érte végét az utazásnak, belé-

pett a kastélyba, mely egykor fia vidor kedvének gyülhelye volt, most börtöne, nemsokára sírja leend!

A szolgák csodálkoztak biztos léptein, egyenes tartásán, elégült arcvonásain. A király fölmenté fiát, sugdosák halkan egymás között. Widimir nem fogja a vétkesre mért halált szenvedni! Szerencsés anya! Nem tagadták meg a bemenetet fiához.

Mily viszonlátás! Keblére borult, karjaival nyakát kulcsolta át, még érzé szivét a magáén dobogni. Erős maradt; kedvesen nézett szemébe s meggyőző, erőteljes hangon szólt:

— Fiam, Isten meghallgatta esdéseimet, megindítá a király szivét. Irgalmat nyertem számodra élni fogsz, boldog lész!

— Élni? boldog lenni? Anyám, nem értelek! Kiontottam atyám vérét, azért saját véremnek is el kell folynia. Igy akarja a törvény, igy akarja Isten!

— Nem te, hanem atyád maga gyilkolta meg magát; kardodba rohant, melyet csak védelmedre emeltél. A király nem akarja, hogy az utolsó Babinski hóhér keze alatt veszszen el! Meggyőztem ártatlanságodról: de példaadás miatt a végső pillanatig a rendes folyamattól nem szabad eltérni. Föl fog állittatni a vérpad; de nem künn az ólálkodó néptenger szemei előtt, hanem itt benn a kastély udvarán. El fogják fölötted törni a pálcát, fel fogod ölteni a halál köntöst és a vesztőhelyhez fognak kisérni. Be fogják szemeidet kötni, nyakad le fogják leplezni s mig a lelkészek ajkairól haláldallam fog hangzani, fejed a

vérpadra teszik. E pillanatban, jegyezd meg jól fiam! kegyelmet fog hozni a királyi követ — te élni fogsz. Ezen hirnök—ki már a várban van — hangosan fogja hirdetni megkegyelmeztetésedet és a szomorú látvány be lesz fejezve!

Widimir nem érté.

— Élni fogok? csak azért fogom e kínos jelenetet megérni, hogy ismét karjaidba dőljek? hogy újra boldog legyek? Boldog! Lehetek-e boldog ez emlékekkel? Ah, anyám, élni fogok, hogy Istent kiengesztelhessem. Szegény, inséges testvéreimnek erőmhöz mérten fogok segédkezet nyújtani; mások boldogsága lesz az én boldogságom is! Te gyámolítani fogsz, hív anyám; nem fogok többé szemeidből bánat könyüket csalni. Ima és jótét ki fogja békiteni atyám véres árnyát!

— A vérpadhozi kínos menet, fiam, az egyház megirgalmazása, jámbor élet, jobbágyaid szerencséje, boldogsága, oh mindez atyádnak, ki most fenn az égben tisztán látja ártatlanságodat, a sírban háborítlan nyugalmat fog adni. Ha pedig a holtak koporsóikból visszatérhetnek szeretettjeikhez, úgy fejeden fogod érezni atyád megbocsátó, áldó kezét. Ott fenn nincs harag többé!

— Ha akként történnék, mint mondod! Anyám, még mindig nem hihetem, hogy élni fogok! Anyám, nem ámitasz? Oh, ezen út a vérpadhoz, e gyászdalok, e halottkiséret! Vérem megdermed.

— Nem ámitlak. Közeledben leszek e kínos je-

lenetnél; mindig közledben voltam, ha baj érjen vala. Figyelj rám! Ha azon reggel az udvarba lépsz, akkor tekints fel ablakaimhoz, fiam. Ott anyád integetni fog feléd, tekintete éleszteni fogja erődet. Kezemben fehér kendő fog lebegni, annak jeléül, hogy közel a kegyelem. Azután még nehány perc, és szabad lész! Az egész szomorú pompa, árnyként fog eloszlani és gyermekem anyja szivén új, boldog életre fog ébredni.

— Bizonyára, bátor leszek! Drága arcod, kezed intése, a fehér kendő lankadt, rokkant erőmet megifjítandják. Élni fogok! — Oly szentül igaz, mint hogy hiszek az örök üdvösségben: nem szánt szándékkal vezettem azon borzasztó pillanatban karomat. Isten úgy akarta! Örömmel áldozom fel életemet, ha az övét megmenthetem vala! Bizonyára oly vétkes, mint a minőnek tartanak, nem vagyok.

— Nem, te nem vagy vétkes, te élni fogsz, te boldog leszesz! Nehány nap és te szabad vagy! Nehány hét és te Klementint szivedre zárod!

— Klementin!

— E levelet ép most kaptam.

Widimir gyorsan kapott a levél után. Arájának sorai epedő sovárral, édes reménynyel áraszták el. E rémes történet híre nem hatott csendes hajlékukba.

A levél kihullott kezéből.

— Oh, igen nyomorult vagyok. Mindent, mit szeretek, magammal ragadok a romlás karjaiba!

— Mindnyájunkat boldogítani fogsz, kedves

fiam, válaszolt gyorsan az anya, alig fojthatván el megindulását és csaknem emberfölötti erőködéssel folytatta az ámitás szerepét, melyet gyermeke iránti szeretetéből öltött fel.

— Talán már nehány hét multával e két nemes hölgy magáének fogja vallani honunkat, és te viruló nődet karjaimba fogod vezetni. Remélj, Widimirem: szép idők várnak reánk.

Widimir nagyot sóhajtott, sűrű könycseppek peregtek alá halovány orcáira. Sokáig hallgatott, nehéz csatát vitt szive. Végre szelid de biztos hangon szólt:

— Szerencsét mutatsz, melyet soha sem vallhatok magaménak. Klementin nem lehet nőm. Nekem, ki heves vadságban legyilkoltam atyámat, nekem soha sem szabad gyermeket szivemre zárni. Jaj nekem, ha fiam rám szegzené tekintetét a megölt pillantásával, ha gyermeteg ártatlanságában kérdene valaha: hol van atyád? A poklok gúnyhahotáját hallanám fiam szavaiban és első gagyogása elkárhozásként csengne fülemben! Nem, nem tarthatok többé igényt családi boldogságra, mert nem becsültem a rokon köteléket. Mozdulatlanúl kellett volna elvárnom atyám karjától a halálos csapást; nem volt szabad éltemet biztosítanom és az övét kockára tennem! Ha Isten akarja, hogy éljek, úgy akarok élni, hogy éveken keresztül bünbánat és szakadatlan munka által minél halványabbá tegyem a vért, mely beszennyez.

Egészen eltörölni nem lehet, égni fog lelkemen a kárhozat tüzeként.

— És Klementin? — És én?

— Klementin el fog feledni! És te, kedves anyám, kit nekem az ég kegyessége jeléül adott, te tolmácsom, támaszom leszesz, te vezetni fogsz, ha ingadozom, s azután együtt fogunk jobb létre szenderülni: mert érzem, éltem nemsokára ki fog aludni, és ah! tudom, élted az enyémhez van bilincselve.

Anya és fiú görcsösen ölelték át egymást, kebel kebelen nyugvék; igen, érezték mindketten, hogy éltük egybe forrt!

Végre nyugodt lőn az anya s szólt:

— Fiam, esdjük Isten kegyelmét és reméljünk. Kötelességünk, azoknak megkegyelmezni, kik rajtunk gonoszat követtek el. Nem nyugodhatnám meg, ha tudnám, hogy — uj életbe lépvén, mely e börtön mögött tárul fel neked — e szavaknál remegett a Mater dolorosa hangja — meg nem kegyelmeztél azon nőnek, ki oly nagy szerencsétlenségbe döntött. Bocsáss meg a marquisnőnek! ne feledd, hogy megvetett szerelme birta e gonosztettre.

Widimir komoly gondolatokba merülve ült itt. Pihegő keble viharosan zajlott.

Wanda kezét fejére tette.

Ezen levelét leltem föl. Balesetünk, mely oly súlyosan ért, tudtára jutott. Klementintől el akart választani; de ezen mérhetlen szerencsétlenséget nem óhajtotta. Esdve kér, hogy kegyelmedet eszközöljem

ki. Nézd soraiból, mint dühöng önmaga ellen; kétségbeesése oly viharos, minő szerelme volt. Rábirta a lengyel követet — kinek mint mondják tekintélyes befolyása van a királynál, — hogy személyesen esdjen érted Varsóban: megmentésedért jutalmúl kezét igérte a nem szeretettnek. Életével akarja megváltani az egyedülinek életét, kit igazán szeretett!

Widimir átfutá a levelet és kezét nyujtá anyjának:

— Isten irgalmas; törekedjünk őt megközelíteni! Athenais megnyugtathatja lelkét — megbocsátok neki!

. . . . . .

. . . . . .

Megjelent az elválás napja; derült téli nap volt. A kastély udvarán készen meredt fel a megrendítő vérpad. Egész éjjel pörölyöztek rajta a munkások és senki sem örvendett a bevégzett munkán, mely az emberi bünök komor intőjeleként emelkedék fekete leplében.

A bakó gyors léptekkel járt- kelt a vérpad feljén, értő tekintettel vizsgálta, hogy vajjon minden rendé van-e; megigazította a széles pallost és az üllőt. A bitó is büszke mestersége és hirére: az emberek hiúsága egész a vérpadig elhat.

Lassan-lassan összegyültek a birák és a cselédség. A kápolnából áthangzott a halál szomorú szózata.

Az elitélt hív Stanislója karján jelent meg. Fe-

kete öltöny ruházta, karcsú nyaka fedetlen, haja rövidre nyirott volt.

Anyja ablakai felé tekintett. Fehér kendő lengedezett annak kezében, közeli szabadulásának jele. Boldogan mosolygott.

Beköték szemeit.

Most — minden erejét összeszedve, heves reszketésben, lélekzés után kapkodva tartá magát eddig fel a szerencsétlen anya — most életetlenül rogyott a földre. Nem látta többé, miként fia, közeli kegyelemre bizton számitva, gyorsan lépett a vérpadra — mint villogott a pallos — a vér felszökkent — a fő a vérbe gördült! Szive megrepedt. . . .

A sanoki várnagy lemondott hivataláról, kizárólag jobbágyai jólétének élt.

Lengyelhon első felosztása következett be. Nem Isten kegyelme, mondá, hogy a Babinskiék kihalnak? A szegény ara is értesítteték nemsokára Widimir sorsáról. Nyugodtan türé szomorú sorsát, de orcáiról lehervadtak az élet rózsai. A merignani grófnő halála után zárdába vonult Klementin, hol be is zárta szomorú életét, mielőtt a forradalom vihara feltörte e szent menhelyek ajtait. . . . . .

Athenaisra mély fájdalom nehezedett. Az élet zajában keresett feledékenységet. Később nem volt

tétlen nézője hona világrendítő mozgalmainak. A nyaktiló alatt fejezte be életét. *)

*) Szerző e regényt, melynek harmadik kiadása van most sajtó alatt, 1853. évben írta.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Az Athenaeum irod. és nyomdai r. társulat kiadása Budapesten.

SZERELMESEK KÖNYVE.

Az ATHENAEUM r. társulat kiadásában megjelent:

SZERELMESEK KÖNYVE.

Szerkesztette: DURA MÁTÉ.

Költemények, gondolatok, szerelmi nyelvek, levélminták, felköszöntők, társas-játékok népdalok, emlékeztetők, stb. kincsesháza.

Ezen gazdag tartalommal rendelkező izléses, szines borítékba kötött könyv ára 2 korona.

KÁRTYA-KÓDEX.

KÁRTYA-JÁTÉKOK KÖNYVE.

Jókai Mór, Rákosi Jenő, Mikszáth Kálmán, Herczeg Ferencz, Rákosi Viktor, Bródy Sándor és Ambrus Zoltán közreműködésével

. . . szerkesztette . . .

SZOMAHÁZY ISTVÁN.

Ára csinos vászonkötésben 2 korona 40 fil.

Az Athenaeum irod. és nyomdai r. társulat kiadása Budapesten.

AZ ATHENAEUM ZSEBSZÓTÁRAI.

Magyar és Német Zsebszótár.

Tekintettel a két nyelv szólásaira.

I. rész: **Német-Magyar.** II. rész: **Magyar-Német.**

Szerkesztette **Kelemen Béla.**

3. kiadás.

Minden rész külön csinos vászonkötésben **2 korona.** — A két rész erős félbőrkötésben **4 korona.**

Franczia és Magyar Zsebszótár.

I. rész: **Franczia-Magyar.** II. rész: **Magyar-Franczia.**

Szerkesztette: **UJVÁRY BÉLA.**

Minden rész külön csinos vászonkötésben **2 korona.** — A két rész erős félbőrkötésben **4 korona.**

Horvát-Magyar és Magyar-Horvát SZÓTÁR.

Szerkesztette: **MARGALITS EDE.**

Ára csinos vászonkötésben **2 korona.**

James H. Unokatestvérek és egyéb elb. Kötve (II. 19.) ... 1 kor.
Jókai Mór. Két menyegző és egyéb elbeszélések. Kötve (I. 1.) ... 1 kor.
— Az egyhuszasos leány és egyéb elbesz. Kötve (II. 20.) ... 1 kor.
— Ne hagyd magad és egyéb elbeszélések. Kötve (V. 11.) ... 1 kor.
— Az apja fia és egyéb elbeszélések. Kötve. (VII. 6.) ... 1 kor.
Justh Zsigmond. Deleló és egyéb elbesz. Kötve (II. 22.) ... 1 kor.
Kabos Ede. Koldusok. Elbeszélések. Kötve (I. 12.) ... 1 kor.
Kazár Emil. Össze-vissza. 29. elbesz. 2 köt. Kötve (V. 16. 17.) ... 2 kor.
Kipling Rudyard. Elborult világ. Reg. 2 köt. Köt. (I. 20. 21.) ... 2 kor.
Kóbor Tamás. Fagy. Novellák. Kötve (II. 23.) ... 1 kor.
— A tisztesség nevében. Regény. Kötve. (VI. 23.) ... 1 kor.
Korolenko. A vak zenész. Regény. Kötve (I. 19.) ... 1 kor.
Kozma Andor. Humoros históriák. Kötve. (VI. 11.) ... 1 kor.
Kövér Ilma. Bárányfelhők. Elbeszélések. Kötve (VII. 10.) ... 1 kor.
Kupcsayné Molnár Julia. Van Isten! Reg. 2 köt. Köt. (VII. 20. 21.) ... 2 kor.
Malonyay Dezső. Vergődés. Elbeszélések. Kötve (II. 24.) ... 1 kor.
— Az utolsó. Regény. 3. kötet. Kötve. (VIII. 9—11.) ... 3 kor.
Margitay Dezső. A hivatal. Regény. Kötve. (II. 14.) ... 1 kor.
Márkus József. Hamis bálványok. Elbesz. Kötve (II. 21.) ... 1 kor.
Maupassant. A mi szivünk. Regény. Kötve (VII. 9.) ... 1 kor.
Ouida. Santa Barbara és egyéb elbeszélések. Kötve (III. 9.) ... 1 kor.
— A Massarene Család. Regény. 3 kötet. Kötve (VI. 1—3.) ... 3 kor.
Ottolengui R. A század bűne. Reg. 2 köt. Kötve. (VIII. 15. 16.) ... 2 kor.
Palotás Fausztin. Salve Regina. Regény. Kötve. (VI. 15.) ... 1 kor.
Pecserszki. Erdők világa. Regény. 3 kötet. Kötve (VIII. 22—24.) ... 3 kor.
Pekár Gyula. Homályban. Elbeszélések. Kötve (III. 24.) ... 1 kor.
— A szoborszép asszony. Elbeszélések. Kötve. (VIII. 17.) ... 1 kor.
Petelei István. Vidéki emberek. Kötve (VI. 10.) ... 1 kor.
Piros, mint a rózsa. Regény. 2 kötet. Kötve (V. 14. 15.) ... 2 kor.
Potapenko. A kiválasztott. Regény. 2 kötet. Kötve (VIII. 4. 5.) ... 2 kor.
Prém József. Félvér. Regény. Kötve (I. 14.) ... 1 kor.
— Edith története. Regény kötve (I. 8.) ... 1 kor.
Prévost Marcell. Lemondás. Reg. 2 köt. Kötve (IV. 14. 15.) ... 2 kor.
Rider Haggard. Ősök kincse. Reg. 3 köt. Köt. (VI. 7—9.) ... 3 kor.
— Náda, a liljom. Regény. 2 kötet. Kötve (VII. 13. 14.) ... 2 kor.
Savage. Az alaszkai herczegnő. Regény. Kötve. (VIII. 21.) ... 1 kor.
» Az ősi kastély. Reg. 3 köt. Kötve. (VI. 20—22.) ... 3 kor.
Schubin Ossip. A lángész. Regény. Kötve (V. 24.) ... 1 kor.
— Egy fáradt szív. Elbeszélések. Kötve. (VIII. 14.) ... 1 kor.
Sebök Zsigmond. Elbeszélések. Kötve (I. 24.) ... 1 kor.
Serao Matild. Riccardo Joanna élményei. Reg. 2 k. Köt. (II. 9. 10.) ... 2 kor.
— Harmincz perczent kamat. Regény. Kötve (V. 21.) ... 1 kor.
Stinde. A Buchholz Familia. Regény. Kötve. (I. 10.) ... 1 kor.
Sudermann. Homályban. Elbeszélések. Kötve. (VIII. 7.) ... 1 kor.
Surville. Róbert házassága. Regény. Kötve (VI. 6.) ... 1 kor.
Szabóné Nogáll Janka. Elbeszélések. Kötve (III. 1.) ... 1 kor.
Szikiay János. A szerelem apostolai. Regény. Kötve (IV. 9.) ... 1 kor.
Ten Brink. Jeanette és Juanita. Regény. Kötve (V. 12.) ... 1 kor.
Theuriet. Apaság. Regény kötve. (VI. 19.) ... 1 kor.
— Raymonde. Regény. Kötve (I. 18.) ... 1 kor.
Thury Zoltán. Regénymesék. Elbeszélések. Kötve (II. 12.) ... 1 kor.
Tolnai Lajos. Csak egy asszony. Regény. Kötve (I. 2.) ... 1 kor.
— A grófné ura. Regény. Kötve (V. 13.) ... 1 kor.
— Beszélyek. 2 köt. Kötve (III. 3. 4.) ... 2 kor.
Tóth Béla. Boldogasszony dervise és egyéb históriák. Elbeszélések. Kettős kötet. Kötve. (VIII. 12. 13.) ... 2 kor.
Verga Giovanni. Elena férje. Regény. Kötve (II. 15.) ... 1 kor.
— Éva. Regény. Kötve (III. 22.) ... 1 kor.
— A királytigris. Regény. Kötve (IV. 13.) ... 1 kor.
Vértesi Arnold Fürdőn. Regény. Kötve (III. 10.) ... 1 kor.
— Mézeshetek. Regény. Kötve (III. 13.) ... 1 kor.
— Mindhiába. Regény. Kötve (IV. 18.) ... 1 kor.
— Előre. Regény. Kötve (VIII. 6.) ... 1 kor.
— Az ugaros-karádi közbirtokosság. Reg. 2 köt. Köt. (V. 7. 8.) ... 2 kor.
— Eltévesztett utak. Regény. Kötve. (I. 23.) ... 1 kor.
Vértesi Gyula. Elbeszélések. Kötve (III. 18.) ... 1 kor.
Vincent Jakab. Trevannes Jakab. Regény. Kötve (I. 9.) ... 1 kor.
Werner E. Szabad Pálya. Reg. 3 köt. Kötve (VII. 22—24.) ... 3 kor.
Werner Gy. Megvirrad még valaha. Reg. 3 k. Köt. (VIII. 18. 19. 20.) ... 3 kor.
Williamson. Egy vidéki hölgy. Regény. Kötve. (III. 23.) ... 1 kor.

Minden kötet ára kötve 1 kor.

Az Athenaeum irod. és nyomdai r. társulat kiadása Budapesten.

Századunk Magyar Irodalma Képekben.

Széchenyi föllépésétől a kiegyezésig.

. . . Irta . . .

Endrődi Sándor.

Ára diszes vászonkötésben 6 korona.

Régóta nehezen várt könyv ez az Endrődi Sándoré, amely az ihletett poéta édes szózatával regél; cseveg a magyar irodalom, a mi irodalmunk nagyjairól, akiket idáig talán tudósok szemüvegén keresztül néztünk és most egyszerre, mintegy varázsütésre, meglepetve látjuk az ő csodálatosan lebilincselő egyéniségüket. A ragyogó nyelvü, tüzes érzésü poéta, életet, szint varázsol a tudomány szürke vásznára és irodalmunk történetének vezéralakjait mindenek számára érdekessé teszi; bemutatja mint irókat művészeket és embereket.

AZ ATHENAEUM OLVASÓTÁRA.

OSZK

OSZK
Országos Szechényi Könyvtár

Az Athenaeum irod. és nyomdai r. társulat kiadása Budapesten.

A SZÉPSÉG MŰVÉSZETE.

Irta és idegen források után összegyűjtötte

Ára elegáns vászonkötésben 4 korona.

Megdönthetetlen igazság az, hogy a szépség világhatalom, a szépség oly fegyver a nők kezében, amely a legnagyobbakat, a legerősebbeket is legyőzi. Hatalmas ajándéka ez a természetnek, amelyet az, akinek meg nem adatott: megszerezheti. **Mindenki szép lesz, csak akarnia kell.** Ezt az igazságot bizonyitja ez a figyelmesen, gondosan szerkesztett könyv és ád a bizonyitásai mellé olyan tanácsokat, amelyeknek helyességéről száz példa győzi meg az embert. Nincs a női szépségnek az az előmozditója, az az árnyalata, amelyről alaposan ne értekeznék. Az arczbőr, a haj, a száj, az orr, a fül ápolásától kezdve, a köröm, a fognak, a láb, a kéz gondozásáig behatóan tárgyal, fürkész mindent, ami a szépséget előmozditja, illetve ami annak árthat. Megmondja, hogy ki mint öltözködjék hidegben, melegben, milyen fürdőt használjon, mennyiben jó vagy rossz a vállfüző, szól az alak konzerválásáról, a testtartásról és a **nőnek száz más kisebb-nagyobb titkáról, amit a nőnek tudni jó, hasznos, sőt szükséges.** Megbecsülhetetlen előnye és érdeme e könyvnek, hogy egy pillanatra sem téveszti szem elől az **egészségtan követelményeit** és mindattól óvja az olvasót, amit az orvosi vélemény tilt.

OSZK
Országos Szechényi Könyvtár

AZ ATHENAEUM R. T. KÖNYVKÖTÉSZETE